

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมและผลงานที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะ
2. แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ
3. แนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยการกระทำความผิดของมนุษย์
 - 3.1 สาเหตุทางชีววิทยา
 - 3.2 สาเหตุทางจิตวิทยา
 - 3.3 สาเหตุทางสังคม
 - 3.4 ทฤษฎีสภาพไร้บรรทัดฐาน
 - 3.5 ทฤษฎีนิเวศวิทยา
 - 3.6 ทฤษฎีการยึดค่านิยมของชนชั้นกลาง
 - 3.7 ทฤษฎีการแก้ตัว
 - 3.8 ทฤษฎีโอกาสที่แตกต่างกัน
4. แนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยผู้ต้องขังและหลักในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง
 - 4.1 ภารกิจหลักกรมราชทัณฑ์
 - 4.2 สังคมของผู้ต้องขัง
 - 4.3 การจัดสวัสดิการและการสงเคราะห์ผู้ต้องขัง
 - 4.4 การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยใช้เรือนจำ
 - 4.5 บทบาทของกรมราชทัณฑ์ในด้านสวัสดิการ
 - 4.6 การอบรมพัฒนาแก้ไขผู้ต้องขังให้ประสบผลสำเร็จ
 - 4.7 ปัญหาในการอบรมพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง
5. แนวคิดมาตรฐานความเป็นอยู่ผู้ต้องขัง มาตรฐานเรือนจำ 10 ด้าน และความต้องการของผู้ต้องขัง
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนะ

ความหมายของทัศนะ

ได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “ทัศนะ” ไว้มากมายด้วยกัน แต่ในที่นี้ผู้ศึกษาจะขอนำมาประกอบการศึกษาดังนี้

สมเกษม จารักษ์ (2538, น. 10) ได้กล่าวว่า ทัศนะ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดหรือความคิดเห็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีต่อสิ่งหนึ่ง รวมทั้งแนวทางปฏิบัติหรือท่าทีต่อสิ่งแวดล้อมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรืออีกในหนึ่ง คือ ความคิดเห็นหรือข้อคิดเห็นได้ทั้งที่เป็นการใช้ปากเปล่า ข้อเขียน ภาษา หรือการใช้สัญลักษณ์ มักเกิดขึ้นหลังจากบุคคลได้รับข่าวสารต่าง ๆ แล้ว โดยการฟัง เห็น อ่านหรือเขียน ความเข้าใจนี้อาจแสดงออกมาในรูปของการใช้ทักษะหรือการแปลความหมายต่าง ๆ เช่นการบรรยายข่าวสารโดยใช้คำพูดของตนเองหรือการแปลความหมายจากภาษาหนึ่งไปยังอีกภาษาหนึ่ง โดยคงความหมายเดิมเอาไว้หรืออาจเป็นการแสดงความคิดเห็นหรือการใช้ข้อสรุปหรือการคาดคะเนได้เช่นกันคือ ความคิดเห็นหรือข้อคิดเห็น

หทัยรัตน์ พุ่มคชา (2533, น. 10) ได้พูดถึงทัศนะว่าเป็นความรู้สึก นึกคิด หรือความคิดเห็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีต่อสิ่งหนึ่ง รวมทั้งแนวทางปฏิบัติหรือท่าทีต่อสิ่งแวดล้อมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหมายถึงความคิดเห็น ความรู้สึกเฉพาะของตัวบุคคลที่สนองต่อคำถามในแบบสอบถามความคิดเห็น โดยไม่มีผู้วินิจฉัยว่าถูกหรือผิด เป็นความรู้ ความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง รวมทั้งแนวทางปฏิบัติหรือท่าทีที่มีต่อสิ่งนั้น

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2543, น. 15-16) ได้ให้ความหมายของทัศนะ หมายถึง ความคิดเห็น ความรู้สึกที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น บุคคล สิ่งของการกระทำ สถานการณ์ รวมถึงท่าทีที่แสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกอันบ่งบอกถึงสภาพจิตใจที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เกิดประสบการณ์โดยตรงหรือการเรียนรู้อิทธิพลจากการเรียนรู้ทางบ้าน ทัศนะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการแสดงออกทางด้านปฏิบัติ หรืออาจกล่าวได้ว่า ทัศนะเป็นสภาพความพร้อมที่จะปฏิบัติได้ตอบได้ หากมีแรงจูงใจ และแรงขับ การแสดงออกของทัศนะมี 2 รูปแบบ คือ ทัศนะในเชิงบวก (Positive Attitude) คือท่าทีหรือความรู้สึกในทางดีในทางที่ยอมรับ ส่วนการแสดงออกของทัศนะอีกแบบหนึ่ง คือทัศนะในเชิงลบ (Negative Attitude) คือท่าทีหรือความรู้สึกในทางตรงกันข้าม

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526, น. 5) ได้ให้ความหมายทางจิตวิทยาว่า ทัศนะมีความสำคัญต่อพฤติกรรมของมนุษย์ ในแง่ที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ความเข้าใจ ถึงข้อเท็จจริงต่าง ๆ รวมทั้งศึกษาถึงการพัฒนาความสามารถทางทักษะทางสติปัญญา และการใช้วิจารณญาณของมนุษย์

เพื่อประกอบการตัดสินใจไว้ดังนี้ คือ การยอมรับการเรียนรู้ของมนุษย์จะเริ่มต้นจากในระดับง่าย ๆ ก่อน แล้วเพิ่มความสามารถในการใช้ความคิดและการพัฒนาสติปัญญาเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ โดยแบ่งออกเป็น 5 ชั้น ดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) เป็นขั้นแรกของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการจดจำ อาจจะโดยการนึกได้ มองเห็น ได้ยินหรือได้ฟัง ความรู้ในขั้นนี้ประกอบด้วย คำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎโครงสร้าง วิธีการแก้ปัญหา มาตรฐานเหล่านี้ เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าความรู้เป็นเรื่องของการจดจำได้หรือระลึกได้โดยไม่จำเป็นต้องใช้ความคิดที่ซับซ้อนและไม่ต้องใช้สมองหนัก ดังนั้นการจำได้จึงเป็นกระบวนการที่สำคัญทางจิตวิทยาและเป็นขั้นตอนที่จะนำไปสู่พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความเข้าใจ การนำความรู้ไปใช้ในการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ได้ใช้ความคิดและความสามารถด้านสมองเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ โดยที่มาของความรู้ นั้น จอห์น โฮสเปอร์ นักปราชญ์ผู้มีชื่อเสียงอธิบายไว้ว่ามีที่มา 4 ทาง คือจากประสบการณ์จริง จากเหตุผล จากผู้รู้ และจากการหยั่งรู้

2. ความเข้าใจ (Comprehension) เป็นพฤติกรรมขั้นต่อมาจากความรู้ ขั้นตอนนี้จะต้องใช้ความสามารถทางสมองและทักษะในขั้นสูงจนถึงระดับของ “การสื่อความหมาย” ซึ่งอาจทำได้ทั้งที่เป็นการใช้ปากเปล่า ข้อเขียน ภาษา หรือการใช้สัญลักษณ์ มักเกิดขึ้นหลังจากบุคคลได้รับข่าวสารต่าง ๆ แล้ว โดยการฟัง เห็น อ่านหรือเขียน ความเข้าใจนี้อาจแสดงออกมาในรูปของการใช้ทักษะหรือการแปลความหมายต่าง ๆ เช่นการบรรยายข่าวสารโดยใช้คำพูดของตนเองหรือการแปลความหมายจากภาษาหนึ่งไปยังอีกภาษาหนึ่ง โดยคงความหมายเดิมเอาไว้หรืออาจเป็นการแสดงความคิดเห็น หรือการใช้ข้อสรุปหรือการคาดคะเนได้เช่นกัน

3. การนำความรู้ไปใช้ (Application) ความสามารถในการนำความรู้ไปใช้นี้ เป็นพฤติกรรมขั้นที่สาม ซึ่งต้องอาศัยความสามารถหรือทักษะทางด้านความเข้าใจดังกล่าวมาแล้ว การความรู้ไปใช้นี้ อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การแก้ปัญหานั้นเอง ซึ่งเมื่อทำการพิจารณาจะเห็นได้ว่าความเข้าใจในหลักทฤษฎี วิธีการต่าง ๆ จะถูกนำมาใช้ในการแก้ปัญหา

4. การวิเคราะห์ (Analysis) ความสามารถในการวิเคราะห์ เป็นพฤติกรรมที่ช่วยให้ความสามารถแยกภาพรวมออกเป็นส่วนย่อย เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่เด่นชัดยิ่งขึ้น แบ่งเป็นชั้นย่อย ๆ ได้ 3 ชั้นด้วยกัน คือ

4.1 ความสามารถในการแยกแยะองค์ประกอบของปัญหาออกเป็นส่วน ๆ

4.2 ความสามารถในการเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบ

4.3 ความสามารถในการมองเห็นหลักของการผสมผสานปัญหาที่มีองค์ประกอบย่อยมากมายหลาย ส่วนมาเข้ารวมเป็นกรอบโครงสร้างที่แน่ชัด โดยทั่วไปแล้วความสามารถนี้จะ

เกิดจากการนำเอาประสบการณ์ในอดีตมารวมกับประสบการณ์ในปัจจุบัน และนำมาสร้างเป็นกรอบที่มีระเบียบแบบแผน ความสามารถในการสังเคราะห์นี้เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ หรือความคิดริเริ่ม จึงต้องอาศัยความสามารถด้านต่าง ๆ หลาย ๆ ขึ้นดังกล่าวนำมาแล้ว กล่าวคือ จะต้องมีความเข้าใจในการนำความรู้ไปใช้และความสามารถในการนำความรู้การวิเคราะห์มาประกอบกัน

5. การประเมินผล (Evaluation) ความสามารถในการประเมินผลที่เกี่ยวข้องกับการให้ค่าต่อความรู้หรือข้อเท็จจริงต่าง ๆ ซึ่งจะต้องใช้เกณฑ์มาตรฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นส่วนประกอบในการประเมินผล มาตรฐานนี้อาจจะออกมาทั้งในเชิงคุณภาพและในเชิงปริมาณ และมาตรฐานที่ใช้ นี้ อาจจะมาจากที่บุคคลนั้นตั้งขึ้นเอง หรือมาตรฐานที่มีอยู่แล้ว ความสามารถในการประเมินผลนอกจากจะเป็นความสามารถขั้นสุดท้ายแล้ว ยังเป็นตัวเชื่อมที่สำคัญของพฤติกรรมด้านอื่น ๆ อีกด้วย ความสามารถในการประเมินผลนี้ไม่จำเป็นจะต้องเกิดขึ้นขั้นตอนสุดท้ายเสมอไป แต่อาจจะอยู่ในขั้นตอนของความสามารถหรือทักษะต่าง ๆ

สรุปได้ว่า ทักษะ หมายถึง เป็นการแสดงความคิด ความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใด อาจจะเป็นการพูดหรือการเขียนก็ได้ โดยการอาศัยความรู้พื้นฐาน ประสบการณ์และสภาพแวดล้อมเป็นส่วนช่วยในการแสดงความคิดเห็น

องค์ประกอบของทักษะ

1. องค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ (Affective or emotional component) องค์ประกอบด้านนี้เกิดจากการเรียนรู้แบบมีเงื่อนไข (Conditioned learning) ของคนเราในอดีตซึ่งมีผลต่อความรู้สึกในด้านบวกหรือลบที่มีต่อสิ่งที่ได้รับรู้ เช่น การมีประสบการณ์ที่ดีเกี่ยวกับสิ่งใด ย่อมส่งผลในทางลบให้เกิดขึ้น เมื่อสิ่งนั้นในเวลาต่อมาบุคคลนั้น ก็จะไม่ชอบ

2. องค์ประกอบด้านความเชื่อ (Cognitive or belief component) ทักษะของบุคคลแสดงให้ผู้อื่นได้ทราบว่าบุคคลนั้นมีความเชื่อ (belief) ต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดในทางใด ความเชื่อนี้มีผลต่อการแสดงออกของบุคคลองค์ประกอบด้านความคิดความเชื่อนี้เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะจากสังคมแวดล้อมตัวบุคคลนั้น

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral component) ในเมื่อทักษะเป็นส่วนหนึ่งของระบบความคิดความเชื่อของบุคคล ทักษะจึงเป็นตัวจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมไปในทางเดียวกับทักษะของตน ดังนั้น พฤติกรรมจึงเป็นสิ่งสะท้อนของทักษะ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าทักษะกับพฤติกรรมจะมีความสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน แต่มีผลงานวิจัยอยู่หลายเรื่องที่แสดงให้เห็น

ว่าพฤติกรรมที่แสดงออกไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งนั้นเสมอไป ทั้งนี้ เพราะพฤติกรรมของคนเรามีได้ถูกกำหนดโดยทัศนคติเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ซึ่งเป็นตัวแปรของพฤติกรรมอยู่ด้วย เช่น สถานภาพ สถานการณ์และเหตุการณ์แวดล้อมที่เป็นอยู่ในขณะนั้น

Freedman (ชวลิต อนันตรังสี, 2546, น. 14) เห็นว่าทัศนคติเป็นระบบที่มีสถานะมั่นคงอันหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านความรู้ ความเข้าใจ (Cognitive Component)
2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Feeling Component)
3. องค์ประกอบทางด้านแนวโน้มเชิงพฤติกรรม (Behavior Component)

ดวงเดือน พันธุนาวิน (2523, น. 5-7) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของทัศนคติมี 3 องค์ประกอบด้วยกัน คือ

1. องค์ประกอบทางด้านความรู้หรือความคิด (Cognitive Component) หมายถึง ทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะต้องประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้นทางด้านที่ว่าสิ่งนั้นมีคุณโทษมากเพียงใด เป็นความรู้ หรือ ความเชื่อถือ ใช้ประเมินสิ่งนั้นได้

2. องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก (Affective Component) หมายถึง ความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบสิ่งนั้นพอใจหรือไม่พอใจสิ่งนั้นแล้ว

3. องค์ประกอบทางด้านความพร้อมจะกระทำ (Action Tendency Component) หมายถึง ความพร้อมหรือความโน้มเอียงที่บุคคลจะประพฤติปฏิบัติ เมื่อบุคคลมีความรู้เชิงประเมินค่า และความรู้สึกชอบไม่ชอบสิ่งนั้นแล้ว สิ่งที่สอดคล้องกัน ซึ่งตามมาก็คือความพร้อมที่จะกระทำให้สอดคล้องกับความรู้สึกของตนเองสิ่งนั้นด้วย

ธีรนิติย์ ลิ้มปรางษ์ (2540, น. 42) แบ่งองค์ประกอบของทัศนคติออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. ส่วนของความรู้สึก (Affective Component) หมายถึง ความรู้สึกที่ชอบ ไม่ชอบ รัก หรือเกลียด หรือกลัว ซึ่งเป็นเรื่องของอารมณ์ของบุคคลหรือในสังคมไทยเราก็ คือ เรื่องของใจนั่นเอง

2. ส่วนของสติและเหตุผล (Cognitive Component) ในส่วนนี้เป็นเรื่องของการใช้เหตุผลของบุคคลในการจำแนกแยกแยะความแตกต่าง ตลอดจนผลต่อเนื่อง ผลได้ผลเสียในส่วนนั้นถ้าพิจารณาอย่างลึกซึ้ง ก็คือ การที่บุคคลจะสามารถนำเอาคุณค่าทางสังคมที่ได้รับการอบรมสั่งสอน และถ่ายทอด มาใช้ในการวิเคราะห์พิจารณาประกอบเหตุผลของการที่ตนจะประเมิน ซึ่งถ้าเป็นในกรณีของนักวิทยาศาสตร์ ก็รวมทั้งการใช้ความรู้ในสาขาที่ตนได้เรียนเข้ามาประกอบการพิจารณาแยกแยะ ข้อแตกต่างระหว่างส่วนนี้กับความรู้สึกคือ การพิจารณาของบุคคลส่วนนี้จะมีลักษณะปลอดจากอารมณ์แต่จะเป็นเรื่องของเหตุผลอันสืบเนื่องมาจากความเชื่อของบุคคล

ลักษณะของทักษะ

ทักษะเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ เป็นสภาวะของความพร้อมหรือแนวโน้มที่จะกระทำหรือปฏิบัติต่อสิ่งเร้าสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะบางอย่าง ทักษะนี้จะแสดงออกให้เห็นจากคำพูดหรือพฤติกรรม เมื่อได้ปฏิบัติสิ่งที่เกี่ยวข้องกับทักษะนั้น คนแต่ละคนจะมีทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งต่างกัน แต่ลักษณะที่สำคัญของทักษะนั้นคือการเป็นนามธรรม (Abstraction) การศึกษาทักษะจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อที่จะได้ทำการเปลี่ยนแปลงโดยกระบวนการต่าง ๆ เช่น การสื่อสาร การโฆษณา การศึกษา เป็นต้น ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้ลักษณะของทักษะไว้ต่างกัสดังนี้

อัลพอร์ท (อ้างถึงใน นุศรา แก้วสนธิ, 2542, น. 21-22) ได้แยกทักษะออกเป็น 5 ลักษณะ ดังนี้

1. ภาวะทางจิตและประสาท (Mental and Neutral) ซึ่งจะแสดงออกให้เห็นทางพฤติกรรม เช่น โกรธเกลียดรัก เป็นต้น
2. ความพร้อมที่จะสนอง (Readiness to Respond) คือ เมื่อทักษะที่ดีหรือไม่ดีต่อสิ่งใดก็พร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งนั้นตามลักษณะของทักษะที่เกิดขึ้น เช่น ชอบวิชานาฏศิลป์สมัครใจ และต้องการที่จะเรียน หรือสนใจวิชานาฏศิลป์อยู่
3. เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นระบบ (Organized) เกิดขึ้นเป็นกลุ่มและจัดระบบไว้แล้วในตัวเอง คือ เมื่อเกิดทักษะต่อสิ่งใดแล้วจะเกิดขึ้นต่อเนื่องกัน และติดตามมาด้วยพฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กัน เช่น โกรธ หน้าบึ้ง
4. เป็นสิ่งที่เกิดจากประสบการณ์ (Trough Experience) หมายความว่า ประสบการณ์มีส่วนช่วยในการสร้างทัศนคติที่ดี เช่น นาย ก. เห็นนาย ข. ไม่ดี ก็ไม่อยากจะคบค้า

พัชนี วรรณวิน (2526, น. 78-79) ได้กล่าวว่า ทักษะของบุคคลอาจแตกต่างกันตามมิติของทัศนคติ อันได้แก่ ทิศทาง (Direction) ปริมาณ (Magnitude or Extremity) ความเข้มข้น (Intensity or Valance) ความเด่น (Salience) ความเด่นทางความรู้สึก (Affective salience) ความตรงกันข้าม (Embivalance) การแสดงออก (Overness) ระดับใต้สำนึก (Subconsciousness) การเกาะกลุ่ม (Embeddedness or Connectedness) และความเปลี่ยนแปลง (Flexibility) แต่ในที่นี้จะนำมาใช้การศึกษาคือ

1. ทิศทาง (Direction) หมายถึง การให้การสนับสนุนหรือไม่สนับสนุน ชอบ-ไม่ชอบ ซึ่งจะเน้นไปในด้านของความรู้สึก ถ้าจะบอกว่ามีทักษะในทางบวกก็คือให้การสนับสนุน เห็นด้วยมีความเชื่อมั่น ส่วนในทางลบก็คือ คัดค้าน ไม่เห็นด้วย และทำลายล้าง

2. ปริมาณ (Magnitude or extremity) หมายถึง ความชอบ-ไม่ชอบ ในข้อ 1 มีความรุนแรงมากน้อยเพียงใด เราจะวัดทัศนะเกี่ยวกับความชอบ-ไม่ชอบ เห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย ให้มีความสัมพันธ์กับปริมาณ เช่น ชอบมาก ชอบมากที่สุด ไม่ชอบ เห็นด้วย เห็นด้วยอย่างยิ่ง หรือไม่เห็นด้วย เป็นต้น

ทิตยา สุวรรณขง (2527, น. 79) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของทัศนะไว้ 4 ประการ คือ

1. ทัศนะเป็นสภาวะก่อนที่พฤติกรรมได้ตอบ (Predisposition to respond) ต่อเหตุการณ์ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ

2. ทัศนะจะมีความคงตัวอยู่ในช่วงระยะเวลา (Predisposition Overtime) แต่ไม่ได้หมายความว่า จะไม่มีการเปลี่ยนแปลง

3. ทัศนะเป็นตัวแปรแฝงที่นำไปสู่ความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมกับความรู้สึกนึกคิดไม่ว่าจะเป็นไปในรูปแบบของการแสดงออกโดยวาจาหรือการแสดงความรู้สึกเผชิญหรือหลีกเลี่ยงต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ลักษณะของทัศนะที่เกิดขึ้นเกิดจากความเชื่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นเรื่องของความรู้สึกหรืออารมณ์นั่นเอง และสิ่งเหล่านี้ได้กำหนดให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาเช่น ชอบหรือไม่ชอบ เป็นต้น

หน้าที่ของทัศนะ

อาจกล่าวได้ว่า ทัศนะเป็นสื่อเชื่อมระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมและเป็นสิ่งที่ชี้วัดความคิดเห็นทางสังคมได้เป็นอย่างดี (Social indicator) การทราบทัศนะของผู้อื่น ทำให้เรารู้ว่าควรปฏิบัติต่อเขาอย่างไร ส่วนการรู้ทัศนะของบุคคลส่วนใหญ่ในสังคมทำให้เรารู้ว่าบรรยากาศของสังคมนั้นเป็นอย่างไร และอะไรจะเกิดขึ้นตามมา

Katz (อ้างถึงใน ศุภลักษณ์ พอพรรณ, 2548, น. 28-29) ได้กล่าวว่า ทัศนะมีหน้าที่ 4 ประการ ถ้าเราเข้าใจถึงหน้าที่ของทัศนะเหล่านี้แล้วจะช่วยให้เราสามารถทำนายพฤติกรรมอื่นของบุคคลได้อย่างแม่นยำยิ่งขึ้นและเมื่อเราต้องการเปลี่ยนแปลงทัศนะของเขาก็สามารถทำได้ถูกทางหน้าที่เหล่านี้ได้แก่

1. หน้าที่ในการปรับตัว (Adjustment function)

โดยทั่วไป ทัศนะเป็นตัวชี้้นำให้บุคคลประพฤติปฏิบัติในทิศทางที่ทำให้ตนพอใจเราจะ “ชอบ” สิ่งหรือคนที่ทำให้เราเกิดความพอใจ และ จะ “ไม่ชอบ” สิ่งหรือคนที่เราพบแล้วไม่สบาย

ใจ ซึ่งเท่ากับว่าเราจะแสวงหาสิ่งที่ให้ประโยชน์แก่ตนเองและหลีกเลี่ยงสิ่งที่ทำร้ายตนเอง ทั้งกายและใจ ในส่วนนี้ทัศนคติจะทำหน้าที่ในการปรับทัศนคติของตนเพื่อให้บรรลุสิ่งที่ตนพอใจ

2. หน้าที่ในการป้องกันตนเอง (Ego-defensive Function)

ในโอกาสต่าง ๆ ทัศนคติสามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการกระทำของตนได้ เพื่อเหตุผลในการสร้างภาพพจน์ที่ดีให้แก่ตนเอง บางครั้งเมื่อเรากระทำการบางอย่างที่ขัดกับความรู้สึกที่ดีของตนเอง เราก็จะไม่สบายใจเราก็จะเกิดความเครียดหรือความคับข้องใจ เราจึงต้องพยายามสร้างทัศนคติขึ้นมาใหม่ด้วยการหาเหตุผลมาอธิบายการกระทำนั้น ซึ่งอาจกระทำโดยการโยนความผิดไปให้ผู้อื่นหรือโทษสิ่งแวดล้อม

3. หน้าที่ในการแสดงออกถึงค่านิยม (Value Expressive Function)

ทัศนคติที่บุคคลมีอยู่จะทำให้ผู้อื่นได้รู้ว่าบุคคลนั้นมีค่านิยมต่อสิ่งต่าง ๆ ว่าเป็นอย่างไร แม้ว่าทัศนคติของแต่ละบุคคลที่มีต่อสิ่งรอบตัวจะมีมากมายและแตกต่างกันไปแต่ส่วนใหญ่แล้วทัศนคติจะสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมหลัก ๆ ของบุคคลนั้นได้เป็นอย่างดี บุคคลที่อยู่ในกลุ่มหรือสังคมเดียวกันจะมีค่านิยมหลักคล้ายกัน คนที่มีอาชีพเดียวกันจะมีค่านิยมหลักร่วมกัน

4. หน้าที่ในด้านความรู้ (Knowledge function)

ทัศนคติเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าบุคคลแต่ละคนที่แสดงความเห็นในเรื่องใดย่อมจะมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ มากน้อยเพียงใด เราจะสังเกตได้ว่าสิ่งใดก็ตามเมื่อเราได้สัมผัสและเกิดความรู้สึกที่ฝังใจเกี่ยวกับสิ่งนั้น เราก็จะจดจำข้อมูลของสิ่งนั้นได้มากกว่าสิ่งที่เราสัมผัสและเกิดความรู้สึกฝังใจเกี่ยวกับสิ่งใด เราก็จะจดจำข้อมูลของสิ่งนั้นได้มากกว่าสิ่งที่เราสัมผัสแล้วอยู่เฉย ๆ ทั้งนี้ก็เพราะว่าทัศนคติช่วยในการเก็บข้อมูล สังเกตปรากฏการณ์ และนำมาอ้างอิงหรือคาดการณ์ต่าง ๆ ในระบบความคิดบุคคลเรามักจะเลือกเก็บข้อมูลที่มีลักษณะที่สอดคล้องกับความเชื่อและความรู้สึกของตน ดังนั้นทัศนคติจึงเป็นสิ่งที่ช่วยในการจดจำปรากฏการณ์ต่าง ๆ เพื่อสะสมเป็นความรู้

สาเหตุการเกิดทัศนคติ

ทัศนคติไม่เกิดโดยฉับพลันแต่จะค่อย ๆ สะสมประสบการณ์หรือสิ่งเร้าต่าง ๆ ทัศนคติเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของบุคคล ปัจจัยที่ก่อให้เกิดทัศนคติสรุปได้ 4 ประการ ดังนี้ (ถวิล ธาราโกชน, 2532, น. 50)

1. ประสบการณ์เฉพาะอย่าง (Specified experiences) เป็นประสบการณ์ที่บุคคลได้พบกับเหตุการณ์นั้นมาด้วยตนเองของเขาเอง และในการไปพบนั้น ทำให้เกิดความฝังใจกลายเป็น

ทักษะของเขา ถ้าเรามีประสบการณ์ที่ดีในการติดต่อกับบุคคลหนึ่ง เราจะมีความรู้สึกชอบบุคคลนั้นได้

2. การติดต่อข่าวสารกับผู้อื่น (Communication from others) โดยปกติในชีวิตประจำวันของคนเราจะต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นทำให้เราับเอาทักษะหลาย ๆ อย่างเข้าไว้โดยไม่ได้ตั้งใจ ทั้งนี้เพราะการเกี่ยวข้องกันนั้นจะอยู่ในลักษณะที่ไม่มีแบบแผน โดยมากจะเป็นในกลุ่มครอบครัว วงศ์เครือญาติ หรือผู้ที่สนิทสนมกัน นอกจากนี้สื่อมวลชนก็ยังเป็นช่องทางการสื่อสารชนิดหนึ่ง ถึงแม้ว่าจะมีอิทธิพลต่อทักษะน้อยกว่าการสื่อสารแบบเผชิญหน้า (Face-to-Face Communication) ก็ตามแต่บางครั้งสื่อมวลชนก็มีส่วนเสริมสร้างทักษะของบุคคลได้เช่นเดียวกัน

3. สิ่งที่เป็นแบบอย่าง (Models) มีบ่อยครั้งที่ทักษะของเราพัฒนาขึ้นจากการลอกเลียนแบบคนอื่น กล่าวคือ เป็นการมองดูบุคคลอื่นว่าเขากระทำหรือปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ อย่างไร แล้วเราจำนำเอารูปแบบนั้นมาปฏิบัติ ซึ่งรูปแบบอันจะก่อให้เกิดทักษะได้มากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับว่าผู้เป็นรูปแบบนั้น เป็นบุคคลที่เขายอมรับและนับถือเพียงใด

4. องค์ประกอบของสถาบัน (Institutional factors) ทักษะของบุคคลหลายอย่างสืบเนื่องจากสถาบันอันได้แก่ วัด ครอบครัว หน่วยงาน สมาคม โรงเรียน องค์การต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งสถาบันเหล่านี้เป็นแหล่งที่มีส่วนในการสร้างทักษะได้อย่างมากมาย

สาเหตุการเกิดทักษะ Sherif and Sherif (อ้างถึงใน นุศรา แก้วสนธิ, 2542, น. 10) ได้ให้ความเห็นว่าทักษะของบุคคลไม่ใช่สิ่งที่มีมาแต่กำเนิด แต่การที่บุคคลเกิดทักษะนั้นนั้นเกิดจากการเรียนรู้ และได้ประสบการณ์ทั้งสิ้น

การสร้างและการเปลี่ยนทักษะ

ทักษะเกิดจากการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล และแต่ละบุคคลมีประสบการณ์เป็นสิ่งที่ส่งเสริมสร้างทักษะต่างกันไป สิ่งแวดล้อมที่บุคคลมีส่วนเกี่ยวข้องของสังคมด้วยทั้งทางตรงและทางอ้อมเป็นตัวจักรสำคัญที่ก่อให้เกิดทักษะขึ้นทัศนคติจึงสร้างขึ้นโดยได้รับอิทธิพลจากครอบครัวโรงเรียนเพื่อนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม สื่อมวลชน และสิ่งรอบตัวบุคคล

Foster (อ้างถึงใน ขวลิต อนันตวงศ์, 2546, น. 18-19) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการเกิดทักษะว่าขึ้นอยู่กับมูลเหตุ 2 ประการ กล่าวคือ

1. ประสบการณ์ที่บุคคลมีกับสิ่งของ บุคคลหรือสถานการณ์ จากการที่บุคคลได้พบเห็นคุ้นเคยทดลองถือว่าเป็นประสบการณ์โดยตรง หรืออาจเกิดขึ้นจากประสบการณ์ทางอ้อม เช่น

การเห็นรูป การอ่าน การฟัง เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ บุคคลจะไม่มีทัศนคติต่อสิ่งใดเลยหากไม่มีประสบการณ์ในสิ่งนั้นมาก่อนเพราะทัศนคติเป็นเรื่องของการรับรู้

2. ค่านิยมที่บุคคลยึดถือ แต่ละบุคคลอาจมีทัศนคติต่อสิ่งเดียวกันแตกต่างกันไปการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะมีทัศนคติที่ดี หรือไม่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีความรู้สึกว่สิ่งนั้นผิด หรือถูกยอมรับขึ้นอยู่กับค่านิยม หรือมาตรฐานของกลุ่ม ถ้ากลุ่มเห็นว่าสิ่งใดดีบุคคลก็จะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น ตามสภาพการณ์ของสิ่งแวดล้อมนั้นด้วย

ทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างและเปลี่ยนทัศนคติ

ทัศนคติเป็นความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่บุคคลสร้างขึ้น และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ในการสร้างและเปลี่ยนทัศนคติมีทฤษฎีที่สำคัญ ๆ หลายทฤษฎี แนวทฤษฎีต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้ (พรพิมล วรารุณพิพุทธพงศ์, 2528, น. 89)

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้โดยการสร้างเงื่อนไขในการเสริมสร้างพลัง (Conditioning and reinforcement theory) ในการสร้างทัศนคติ ความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยการผ่านกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ กระบวนการเสริมสร้างพลัง และกระบวนการเลียนแบบเมื่อสิ่งเร้าตั้งแต่สองสิ่งขึ้นไปปรากฏขึ้นในเวลาเดียวกัน ณ สถานที่แห่งเดียวกันบ่อย ๆ จะเกิดความสัมพันธ์กับสิ่งเร้าเหล่านี้

การเรียนรู้จะปรากฏขึ้นได้เมื่อมีการเสริมสร้างพลัง การสร้างและเปลี่ยนทัศนคติก็สามารถปรากฏขึ้น ได้เมื่อมีการสร้างพลังเช่นกัน เพราะทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้

นอกจากการสร้างความสัมพันธ์ การเสริมพลังแล้ว ทัศนคติยังสามารถเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการเลียนแบบ บุคคลมักเลียนแบบผู้อื่นที่มีความยิ่งใหญ่มีความสำคัญยิ่งกว่า เช่น เด็กเลียนแบบพ่อแม่ ครู หรือ จากผู้นำในสังคม เป็นต้น

การสร้างทัศนคติและการเปลี่ยนทัศนคติไปจากเดิมจึงสามารถเกิดขึ้นได้อาศัยกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ การเสริมพลังและการเลียนแบบ ซึ่งทั้งหมดนี้ได้เน้นให้เห็นชัดว่าทัศนคติเกิดจากการเรียนรู้

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับสิ่งล่อใจ และความขัดแย้งในใจ (Incentive and conflict theory) ทฤษฎีจะมองการสร้าง และเปลี่ยนทัศนคติในแง่ ที่บุคคลเกิดความขัดแย้งขึ้นในจิตใจบุคคลจะมีทัศนคติทางบวกต่อสิ่งใดขึ้นอยู่กับการที่สิ่งนั้นจะเกิดประโยชน์ต่อใจมากน้อยเพียงใดด้วย เช่น บุคคลทราบว่าการทำงานที่หนักนั้นเป็นเรื่องไม่ดีไม่ถูกต้อง จึงเกิดทัศนคติในทางลบต่อการท้้งแต่เมื่อทำงานแล้วทำให้มีเงินทองใช้สุขสบายคนในครอบครัวไม่ลำบากจึงทำให้คนดังกล่าวมีทัศนคติ

ทางบวกต่อการทุจริต จากตัวอย่างนี้จะเห็นว่าบุคคลจะเกิดความขัดแย้งในใจขึ้นจะมีทัศนคติในทางลบในขั้นแรก แต่ต่อมาเมื่อได้ผลตอบแทนทัศนคติเปลี่ยนไปเป็นทางบวกได้

ทฤษฎีคล้ายกับทฤษฎีเรียนรู้ ซึ่งมีการสร้างสัมพันธ์ มีเรื่องของการเสริมพลังเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย สิ่งที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดคือ ทฤษฎีนี้จะอธิบายถึงการเปลี่ยนทัศนคติโดยเน้นที่ผลประโยชน์ หรือส่วนได้เสียที่ได้รับในการมีทัศนคติต่อเรื่องหนึ่ง ๆ

3. ทฤษฎีเกี่ยวกับความสอดคล้องในการเรียนรู้ (Cognitive consistency theory) ทฤษฎีนี้ตั้งอยู่บนรากฐานที่ว่า เมื่อข้อมูลที่คุณรับรู้ไม่สอดคล้องกับข้อมูลเดิมที่คุณรับรู้ไว้แล้ว บุคคลจะเกิดภาวะไม่สบายใจนี้จะเกิดภาวะชักจูงให้คุณมีพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือมีการเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจเสียใหม่เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกันในการรับรู้

การเปลี่ยนทัศนคติเกิดขึ้นเป็นกระบวนการ Mcquire (ชวลิต อนันตรังสี, 2546, น. 20) มาวิเคราะห์กระบวนการเปลี่ยนทัศนคติไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การเอาใจใส่ บุคคลต้องยอมให้ความสนใจเอาใจใส่รับรู้การชักจูง
2. ความเข้าใจ เกิดขึ้นเมื่อคุณรับฟังข่าวสาร
3. การยอมรับ โดยการยอมรับตามหรือการเลียนแบบเพียบเคียง หรือการยอมรับเข้าไว้ภายในตน บุคคลอาจยอมรับเพราะได้ผลประโยชน์หรือพอใจที่จะเลียนแบบก็ได้
4. ความจำ การเปลี่ยนทัศนคติเร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับบุคคลว่าจะจำเรื่องราวเกี่ยวกับทัศนคตินั้น ๆ นานเท่าใด ถ้าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อบุคคล ตัวบุคคลจะจำได้นาน
5. การกระทำ เป็นกระบวนการสุดท้ายของการเปลี่ยนทัศนคติ คือการแสดงพฤติกรรมเพื่อแสดงการมีทัศนคตินั้น ๆ

หน้าที่และประโยชน์ของทัศนคติ

นิพนธ์ คันธเสวี (ชวลิต อนันตรังสี, 2546, น. 17) เห็นว่า ทัศนคติเป็นสิ่งที่ชี้นำทิศทางของอาการแสดงออกของบุคคลที่จะกระทำต่อสิ่งนั้น บุคคลหรือสถานการณ์ ทัศนคติจึงมีความสำคัญในการมีปฏิกิริยาโต้ตอบสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าว หากบุคคลกระทำหรือแสดงอะไรสักอย่างออกมาต่อสิ่งใดย่อมทำไปตามทัศนคติที่เขามีต่อสิ่งนั้น ๆ ทัศนคติจึงมีอิทธิพลในการแสดงออกพฤติกรรมของบุคคลโดยเฉพาะอย่างยิ่งในความสัมพันธ์ทางสังคม

Edward (นุศรา แก้วสนธิ, 2542, น. 14) เห็นว่า ในขณะที่บุคคลหนึ่งมีการปะทะสังสรรค์กับบุคคลอื่น ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมที่บุคคลจะแสดงออกมาคือทัศนคติซึ่งได้แก่ ความเชื่อ ความรู้สึก และรูปแบบของพฤติกรรมต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

Katz and others (นุศรา แก้วสนธิ, 2543, น. 10) ได้กล่าวถึงหน้าที่และประโยชน์ของทักษะไว้ 4 ประการ คือ

1. หน้าที่ให้ความพอใจ (Understanding or Knowledge Function) ทักษะหลายอย่างช่วยให้เข้าใจโลก และสภาพแวดล้อมได้เรียนรู้ และเข้าใจการกระทำของบุคคลในสังคม สามารถอธิบายและคาดคะเนการกระทำของตนเอง และของบุคคลอื่น

2. หน้าที่ป้องกันตนเอง (Ego defense or Protect their self-esteem) บ่อยครั้งที่บุคคลจำเป็นต้องหาทางออกให้กับตนเองเพื่อความสบายใจ เป็นต้น ว่าการที่คนอื่นตรง ๆ ก็จะไม่หาทางออกให้กับตนเพื่อความสบายใจ เป็นต้น ว่าการที่คนอื่นตรง ๆ ก็จะไม่หาทางออกป้องกันตนเองว่าการที่ตนทำเช่นนั้นก็เพราะมีความจริงใจกับเพื่อนฝูง

3. หน้าที่ในการปรับตัว (Adjective Function or Need Satisfaction) ทักษะจะช่วยบุคคลในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และสังคม โดยปกติบุคคลมักจะคำนึงถึงผลประโยชน์จะได้รับเป็นสำคัญ และจะพัฒนาทักษะตามแนวทางที่คาดว่าจะสนองตอบความต้องการของตนได้ เช่น คนหันมาชอบการศึกษาเล่าเรียน เพราะเชื่อว่าการศึกษาคือจะช่วยให้ชีวิตดีขึ้น

4. หน้าที่ที่แสดงออกมาซึ่งค่านิยม (value Expression) ทักษะจะช่วยให้บุคคลได้แสดงออกซึ่งค่านิยมของตนเองตัวอย่างที่มีความซื่อสัตย์มากก็จะแสดงออกโดยการไม่ซื่อหรารัฐบาลบังหลวงจากที่นักวิชาการได้กล่าวถึงหน้าที่และประโยชน์ของทักษะ พอสรุปได้ดังนี้ คือ ทำให้เกิดการเรียนรู้ โดยบุคคลจะแสวงหาความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว และทำความเข้าใจประสบการณ์ที่ผ่านมาของตนเองและช่วยให้ความต้องการของบุคคลบรรลุผลทั้งนี้ เพราะทักษะจะทำให้บุคคลนั้นเข้าใจสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว อันจะส่งผลให้บุคคลนั้นเปลี่ยนทักษะได้

2. แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ

ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและข้อเสนอแนะในส่วนที่เกี่ยวข้อง

ก. ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ข้อกำหนดนี้ได้รับรองในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติ ว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ครั้งที่ 1 ซึ่งจัดขึ้นที่กรุงเจนีวา ในปี พ.ศ. 2498 ข้อสังเกตเบื้องต้น

1. ข้อกำหนดที่จะกล่าวต่อไปนี้ ไม่ประสงค์ที่จะบรรยายอย่างละเอียด ถึงกระบวนการราชทัณฑ์ที่จะใช้เป็นแบบฉบับ แต่พยายามที่จะกำหนดขึ้นโดยถือเอาหลักการและทางปฏิบัติที่ยอมรับกันทั่วไปว่าดี สำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และสะดวกต่อการบริหารงานเรือนจำ โดยอาศัย

แนวความคิดที่เห็นสอดคล้องต้องกันในที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติและอาศัยหลักสำคัญของระบบการราชทัณฑ์ที่นิยมใช้ปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบันนี้เป็นเกณฑ์

2. เนื่องจากความแตกต่างกันในด้านกฎหมาย สังคม เศรษฐกิจ และสภาพแห่งภูมิศาสตร์ ฉะนั้น ข้อกำหนดนี้ ย่อมจะใช้ปฏิบัติไม่ได้ทุกข้อ ทุกแห่ง ทุกเวลา แต่ควรพยายามช่วยกันนำมาใช้ เพื่อจัดปัญหายุ่งยาก ทั้งหมดเพราะข้อกำหนดนี้สหประชาชาติได้ยอมรับรองว่าเป็นข้อปฏิบัติขั้นต่ำที่เหมาะสมดีแล้ว

3. อีกในหนึ่ง ข้อกำหนดนี้ได้วางไว้ให้ครอบคลุมถึงความคิดซึ่งกำลังก้าวหน้าอยู่เสมอ จึงไม่ต้องการตัดทอน การทดลอง และการปฏิบัติต่าง ๆ ที่ กลมกลืนกับหลักการที่ดี และค้นคว้าหาทางขยาย ขยายความมุ่งหมายที่มีอยู่แล้วในข้อกำหนดเหล่านี้ให้กว้างขวางออกไปอีก จึงเป็นเหตุผลสมควรที่ฝ่ายบริหารงานราชทัณฑ์ ส่วนกลาง จะใช้อำนาจสั่งการปฏิบัติแตกต่างจากข้อกำหนดนี้โดยอาศัยเจตนารมณ์ดังกล่าวได้

4. (1) ส่วนที่ 1 ของข้อกำหนดว่าด้วยการบริหารทั่วไปในทัณฑสถาน และเป็นข้อกำหนดที่ใช้แก่ผู้ต้องขังทุกประเภทกล่าวคือ ผู้ต้องขังในคดีอาญาหรือในคดีแพ่ง คนระหว่างพิจารณา หรือผู้ต้องขังในคดีเสรีเด็ดขาด รวมทั้งผู้กระทำผิดซึ่งอยู่ภายใต้บังคับแห่งวิธีการเพื่อความปลอดภัย หรือวิธีแก้ไขอบรมอันเป็นคำสั่งของ ผู้พิพากษา

5. (1) ข้อกำหนดดังกล่าวนี้ ไม่มุ่งจะวางระเบียบในการบริหารงานสำหรับผู้เยาว์ เช่น สถานการณัมบอร์สตัล หรือโรงเรียนฝึกอบรม แต่ข้อกำหนดในส่วนที่ 1 นี้ ก็อาจจะนำไปใช้ปฏิบัติในสถานฝึกอบรมเหล่านี้ได้โดยอนุโลม

(2) ผู้ต้องขังประเภทเยาว์วัย อย่างน้อยที่สุด ก็ควรจะรวมบุคคลทั้งหมดที่ศาลคดีเด็กพิพากษาส่งมา ดังนั้น ผู้ต้องขังเยาว์วัยที่จะปฏิบัติตามข้อกำหนดนี้ ควรจะเป็นบุคคลที่ไม่ถูกลงโทษจำคุก

ส่วนที่ 1 ข้อกำหนดทั่วไป

หลักมูลฐาน

6. (1) ข้อกำหนดต่อไปนี้ พึงใช้ได้ทั่วไปโดยไม่ต้องคำนึงถึงข้อแตกต่างกันในเรื่องเชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่น ๆ สัญชาติ หรือฐานะทางสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นใดของผู้ต้องขัง

(2) หากแต่จะต้องเคารพต่อความเชื่อในศาสนา และหลักธรรมที่ผู้ต้องขังนับถืออยู่

การทะเบียนประวัติ

7. (1) เรือนจำ/ทัณฑสถานต้องจัดทำทะเบียนรายตัว โดยใช้ทะเบียนประวัติรายตัวแบบ ร.ท.100 และ ร.ท.101 ประกอบด้วยสาระสำคัญ ดังนี้

1.1 ชื่อ-สกุล วันเดือนปีเกิด สถานที่เกิด สถานที่อยู่ อาชีพ ความผิด เพศ เชื้อชาติ ส่วนสูง น้ำหนัก ลายมือชื่อ

1.2 การตรวจสุขภาพทางร่างกาย

1.3 ทรัพย์สินของผู้ฝาก

1.4 ลายนิ้วมือ

(2) สถานที่ใช้เป็นเรือนจำทุกแห่ง ต้องมีสมุดทะเบียนระบุเลขกำกับหน้า สำหรับบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ต้องขังที่รับไว้คุมขัง มีรายการดังนี้

ก. ข้อความบ่งตัวผู้ต้องขัง

ข. ความผิดและอำนาจที่จับกุมคุมขัง

ค. วัน และเวลา ที่รับตัวและปลดปล่อย

(3) การรับตัวผู้ต้องขังต้องมีคำสั่งชอบด้วยกฎหมาย รายละเอียดของคำสั่งให้บันทึกไว้ในทะเบียน (คู่มือเจ้าพนักงานเรือนจำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง)

การแยกประเภท

8. ผู้ต้องขังต่างประเภทกัน พึงแยกคุมขังไว้คนละแห่ง หรือละคนละส่วนของทัณฑสถาน โดยคำนึงถึง เพศ อายุ ประวัติในทางอาชญากรรม เหตุผลในทางคดี และความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเหล่านั้น ดังนี้

ก. ผู้ต้องขังชายและหญิง พึงแยกไว้คนละทัณฑสถาน ทัณฑสถานแห่งใดใช้ควบคุมทั้งสองเพศแล้วไซ้ สถานที่ที่คุมขังหญิงพึงแยกเป็นเอกเทศโดยเด็ดขาด

ข. คนต้องขังระหว่างพิจารณา พึงแยกจากนักโทษเด็ดขาด

ค. ผู้ต้องโทษกักขังเกี่ยวกับหนี้สินและคดีแพ่งอื่น ๆ พึงแยกจากผู้กระทำความผิดทางอาญา

ง. ผู้ต้องเฝ้าระวัง พึงแยกจากผู้ต้องขังผู้ใหญ่

ที่อยู่อาศัย

9. (1) เรือนจำใดใช้ระบบแยกขังเดี่ยวพึงให้ผู้ต้องขังแต่ละคนนอนในห้องขัง หรือห้องนอนเดี่ยวเฉพาะเวลากลางคืน ในกรณีจำเป็นต้องนอนรวมกันไม่อาจปฏิบัติตามหลักนี้ได้ เป็นต้นว่า ผู้ต้องขังเพิ่มมากขึ้นชั่วคราวก็ไม่พึงจัดห้องหนึ่งให้นอน 2 คน (ควรเป็น 3 คนต่อห้อง)

(2) เรือนจำใดใช้ระบบห้องขังรวม ผู้ต้องขังที่ให้นอนรวมห้องเดียวกัน พึงได้รับการคัดเลือกด้วยความระมัดระวังและเหมาะสมที่จะร่วมกันด้วยดีจะต้องมีเจ้าหน้าที่ดูแลสังเกตการณ์ในเวลากลางคืนเป็นประจำด้วย

10. อาคารที่คุ้มซังทุกแห่ง โดยเฉพาะห้องนอน จะต้องจัดให้ถูกหลักอนามัย ตามสภาพของดินฟ้าอากาศ ข้อสำคัญ จะต้องมียาอากาศหายใจเพียงพอ พื้นห้องกว้างพอสมควร มีแสงสว่างมีความอบอุ่นและการระบายอากาศ

11. ทุกแห่งที่เป็นที่อยู่ และที่ทำงานของผู้ต้องซังควรมีลักษณะดังนี้

ก. หน้าต่างให้แสงแดดส่องสว่างพอที่จะอ่านหนังสือ หรือทำงานได้ และให้อากาศบริสุทธิ์ ผ่านเข้ามา ทั้งนี้ ไม่ว่าจะมียาระบายอากาศ อย่างอื่นใดหรือไม่ก็ตาม

ข. แสงสว่างพอที่จะอ่านหนังสือ หรือทำงานได้โดยไม่เป็นอันตรายต่อสายตา

12. สวมจำนวนเพียงพอต่อความจำเป็นไม่ประเจิดประเจ้อ

13. ที่อาบน้ำเพียงพอ และอุณหภูมิของน้ำเหมาะกับดินฟ้าอากาศ

14. ทุกส่วนของเรือนจำซึ่งปกติเป็นที่ผู้ต้องซังอยู่ รักษาให้สะอาดเรียบร้อย

อนามัยของผู้ต้องซัง

15. ผู้ต้องซังต้องรักษาร่างกายให้สะอาด ฉะนั้นทางการราชทัณฑ์พึงจัดหาผ้าและของใช้ที่จำเป็น เพื่อสุขภาพและความสะอาดของผู้ต้องซัง

16. เพื่อให้ร่างกายของผู้ต้องซังมีลักษณะที่ไม่เป็นที่น่ารังเกียจ และสร้างนิสัยให้รู้จักเคารพตัวเอง พึงอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ต้องซังได้ตัดผมตามกำหนดอย่างสม่ำเสมอ

เครื่องนุ่งห่มและที่นอน

17. (1) ถ้าไม่ยอมให้ผู้ต้องซังใช้เสื้อผ้าตนเอง ทางเรือนจำควรจัดหาเครื่องแต่งกายที่เหมาะสมและเพียงพอที่จะให้ผู้ต้องซังมีสุขภาพดีเสื้อผ้าที่ให้สวมใส่ไม่มีลักษณะน่าอัปยศ หรือต่ำต้อย

(2) เสื้อผ้าทุกชิ้น จะต้องสะอาดเรียบร้อยเสมอเพื่อรักษาไว้ซึ่งอนามัย

(3) ในกรณีพิเศษ เวลาผู้ต้องซังออกนอกเรือนจำตามคำสั่งของทางราชการ ควรอนุญาตให้แต่งการของตนเอง หรือเครื่องแต่งกายอื่นซึ่งไม่เป็นปัสายตาประชาชน

18. ถ้าผู้ต้องซังคนใดได้รับอนุญาตให้ใช้เสื้อผ้าของตนเอง ในเมื่อรับตัวไว้ในเรือนจำ ควรจัดเตรียมให้เป็นที่น่าพอใจ เสื้อผ้านั้นมีความสะอาดและเหมาะสมกับอัตรา

19. ผู้ต้องซังแต่ละคน ควรมีเตียงนอนแยกเป็นเอกเทศ และมีเครื่องหลับนอนที่สะอาดและเพียงพอ จัดไว้อย่างเป็นระเบียบ และเปลี่ยนให้เป็นประจำตามสภาพความเป็นอยู่ของท้องถิ่นหรือประเทศ

อาหาร

20. (1) ห้ามมิให้ผู้ต้องซังหุงหาประกอบอาหารเป็นการส่วนตัว หรือนำอาหารไปรับประทานนอกเขตที่ซึ่งทางเรือนจำกำหนดให้สำหรับผู้ต้องซังทั่ว ๆ ไป โดยมีได้รับอนุญาตจากพัศดี

(2) นักโภชนาการจะต้องรับประทานอาหาร ซึ่งทางการเรือนจำจ่ายให้ จะรับประทานอาหารส่วนตัวได้แต่เฉพาะตามที่อธิบดีกำหนดไว้ในข้อบังคับ คนต้องชั่งและคนฝากชั่ง จะรับประทานได้ตามสมควร

(3) ให้จัดให้ผู้ต้องขังได้รับประทานอาหารอย่างน้อย 2 มื้อ คือ เช้าและเย็น อาหารมื้อ หนึ่ง ๆ ให้ประกอบด้วยข้าวหรือสิ่งอื่นแทนข้าวและกับข้าว หรือสิ่งอื่นแทนข้าว

(4) อาหารที่ผู้ต้องขังรับประทานนั้นต้องให้แพทย์ตรวจก่อน ในกรณีที่แพทย์ไม่ มาตรวจ ให้จัดเจ้าพนักงานเรือนจำเป็นผู้ตรวจ อาหารซึ่งตรวจพบว่าเน่าเสีย ไม่เป็นสิ่งที่พึงรับ ประทานนั้น ห้ามมิให้ยอมให้ผู้ต้องขังรับประทาน ทุกคนจะต้องรับอาหารอันมีประโยชน์เพียงพอที่ จะเสริมสร้างสุขภาพ และความแข็งแรงแห่งร่างกาย จัดปรุงอย่างสะอาด

(5) โดยปกติอาหารที่จะให้ผู้ต้องขังรับประทานนั้น ให้ปรุงในเรือนจำให้ เจ้าพนักงานเรือนจำและผู้ต้องขังดำเนินการอาหารเป็นการเฉพาะ ผู้ปรุงอาหารต้องผ่านการตรวจ โรค และความเห็นชอบของแพทย์

(6) จัดหาน้ำไว้ให้พอดื่มได้ทุกเมื่อ

การบริหารร่างกายและเล่นกีฬา

21. (1) ผู้ต้องขังที่ไม่ได้ทำงานออกกำลัง ควรให้บริหารร่างกายกลางแจ้งอย่างน้อย 1 ชั่วโมง

(2) ผู้ต้องขังเยาว์วัยหรือประเภทอื่น ที่วัยและสังขารอันสมควรได้รับการฝึกทาง พลศึกษา และการบันเทิงรื่นเริงในชั่วโมงบริหารร่างกาย โดยทางเรือนจำจัดหาสถานที่และอุปกรณ์ การเล่นไว้ให้พร้อม

การแพทย์

22. (1) เรือนจำทุกแห่งพึงจัดให้มีแพทย์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการตรวจรักษาอย่างน้อย 1 นาย ซึ่งควรมีความรู้ทางโรคจิตบ้าง การบำบัดรักษาในเรือนจำควรให้สอดคล้องกับโครงการบริหาร งานสาธารณสุขแห่งชาติ ทั้งนี้ ควรจะรวมการวิเคราะห์ทางจิต และให้การรักษาแก่บุคคลที่ จิตพิการด้วย

(2) ผู้ต้องขังมีอาการป่วยที่ต้องใช้แพทย์ผู้ชำนาญเฉพาะโรครักษาควรจะได้ย้าย ไปรักษาตัวยังโรงพยาบาลเรือนจำเฉพาะโรคนั้น หรือส่งไปโรงพยาบาลอื่น ๆ เรือนจำที่มีโรง พยาบาลไว้ ควรจัดให้มีเวชภัณฑ์และอุปกรณ์การบำบัดรักษาอย่างครบครัน

(3) จัดให้มีทันตแพทย์เป็นผู้บำบัดรักษาโรคฟันแก่ผู้ต้องขัง

23. (1) ในเรือนจำหญิงควรจัดที่เฉพาะสำหรับหญิงมีครรภ์ก่อนคลอดและคลอดแล้ว ตลอดทั้งให้การรักษายาบาล ถ้าจัดให้ไปคลอดที่โรงพยาบาลนอกเรือนจำได้ก็ยิ่งดี ถ้าเด็กคลอดในเรือนจำไม่ควรบันทึกลงในสูติบัตรว่าเด็กเกิดในเรือนจำ

(2) ถ้าอนุญาตให้ทารกอยู่กับมารดาในเรือนจำได้ ก็ต้องจัดให้มีเจ้าหน้าที่ผู้ชำนาญการเลี้ยงเด็กเป็นผู้รับบาล มีที่ให้เด็กอยู่เมื่อไม่ได้อยู่กับแม่

24. แพทย์ต้องตรวจร่างกายผู้ต้องขังทุกคนโดยมิชักช้า นับแต่แรกจับตัวไว้ในเรือนจำ และตรวจอีกเป็นครั้งคราวภายหลังที่ได้รับตัวแล้วตามความจำเป็นเพื่อจะได้ทราบว่า ผู้ต้องขังคนใดป่วยทางกายหรือทางจิตอย่างไรบ้าง แล้วจะได้รับการบำบัดรักษา ถ้าป่วยหรือสงสัยว่าป่วยเป็นโรคติดต่อก็จะได้แยกไว้ กับถ้าตรวจพบข้อบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจอันจะเป็นอุปสรรคต่อการปรุงแต่งแก้ไขผู้ต้องขังนั้น ก็จะต้องบันทึกแจ้งไว้ตลอดจนทำการวินิจฉัยสมรรถภาพทางร่างกายในการทำงานของผู้ต้องขังแต่ละคนไว้ด้วย

25. (1) แพทย์จะต้องตรวจสุขภาพทางกายและทางจิตใจของผู้ต้องขัง และควรตรวจผู้ต้องขังที่ป่วยและที่ร้องทุกข์ว่าป่วยเป็นประจำวัน ตลอดถึงผู้ต้องขังที่ควรจะได้รับความสะดวกใจใส่จากแพทย์เป็นพิเศษ

(2) เมื่อสุขภาพทางกายหรือทางจิตของผู้ต้องขังคนใดเป็นหรือจะเป็นอันตรายอย่างร้ายแรง อันเนื่องมาจากการที่จะต้องถูกคุมขังต่อไปหรือจากภาวะต่าง ๆ ของการคุมขังนั้น ให้แพทย์รายงานผู้บัญชาการเรือนจำทราบ

26. (1) แพทย์จะต้องตรวจตราและเสนอคำแนะนำไปยังผู้บัญชาการเรือนจำเป็นปกติในกรณี

ก. ปริมาณ คุณภาพ การปรุงและจัดเลี้ยงอาหารผู้ต้องขัง

ข. อนามัย ความสะอาด ของเรือนจำและของผู้ต้องขัง

ค. การสุขภาพิบาล การให้ความอบอุ่น แสงสว่างและการระบายอากาศของเรือนจำ

ง. ความเหมาะสมและความสะอาด เครื่องนุ่งห่มหลับนอนของผู้ต้องขัง

จ. การจะต้องปฏิบัติตามข้อบังคับเกี่ยวกับพลศึกษา และกีฬาในกรณีไม่มีเจ้าหน้าที่ ผู้ฝึกควบคุมโดยเฉพาะ

(2) ผู้บัญชาการเรือนจำจะต้องพิจารณารายงานและคำแนะนำของแพทย์ซึ่งเสนอตามข้อ 25 และข้อ 26 หากเห็นพ้องด้วยก็ให้ดำเนินการทันทีเพื่อให้ข้อเสนอแนะของแพทย์บังเกิดผล หากไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ที่ผู้บัญชาการเรือนจำจะดำเนินการได้ หรือผู้บัญชาการ

เรือนจำไม่เห็นด้วย ก็ให้รีบเสนอความเห็นของตนรวมทั้งคำแนะนำของแพทย์ ไปให้ผู้บังคับบัญชา
เห็นชอบพิจารณาต่อไป

วินัยและการลงทัณฑ์

27. วินัยและคำสั่ง ต้องรักษาไว้และปฏิบัติโดยเคร่งครัด แต่ต้องไม่เข้มงวดกวดขันเกิน
ความจำเป็น เพื่อความปลอดภัยในการควบคุมและความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกัน

28. (1) อย่าให้ผู้ต้องขังทำงานในหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำ และงานเกี่ยวกับการ
รักษาวินัย

(2) อย่างไรก็ดี ข้อกำหนดนี้ (อนุ 1) ย่อมไม่ขัดต่อการมอบหมายหน้าที่ให้ผู้ต้องขัง
ปกครองตนเอง คือการจัดผู้ต้องขังเป็นกลุ่ม แล้วมอบความเชื่อถือไว้วางใจให้ผู้ต้องขังปฏิบัติตนเองใน
กิจกรรมหรือความรับผิดชอบทางสังคม ทางการศึกษา หรือทางกีฬา เพียงให้เจ้าพนักงานเป็นผู้ดูแล
เท่านั้น

29. หัวข้อต่อไปนี้จะต้องตราเป็นกฎหมาย หรือข้อบังคับโดยอาศัยอำนาจบริหาร

ก. ความประพฤติที่ถือว่าการผิดวินัย

ข. วิธีการและระยะเวลาที่ลงทัณฑ์แก่ผู้ต้องขัง

ค. ผู้ที่มีอำนาจลงทัณฑ์

30. (1) ผู้ต้องขังไม่พึงรับทัณฑ์ เว้นแต่จะได้มีกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับกำหนด
ว่าเป็นความผิด และจะลงทัณฑ์ซ้ำในความผิดเดียวกันไม่ได้

(2) จะลงทัณฑ์ผู้ต้องขังได้ต่อเมื่อแจ้งความผิดของเขาให้ทราบและให้โอกาสต่อสู้
ข้อกล่าวหาแล้ว ก่อนลงทัณฑ์ก็ต้องมีการสอบสวน

(3) ในกรณีจำเป็นและปฏิบัติได้ พึงยอมให้ผู้ต้องขังยื่นคำแก้ข้อกล่าวหาของเขา
โดยผ่านทางล่าม

31. การลงทัณฑ์ต่อร่างกาย ชังห้องมืด และการลงทัณฑ์ที่เหี้ยมโหดทารุณ แก่ผู้ต้องขังที่
ฝ่าฝืนวินัยเป็นอันห้ามขาด

32. (1) การลงทัณฑ์ ชังเดียวไว้ในห้องเล็ก ๆ หรืออาจลดอาหารไม่พึงปฏิบัติ เว้นแต่
แพทย์จะได้ตรวจร่างกาย และเขียนรับรองว่าผู้นั้นจะทนรับทัณฑ์นั้นได้

(2) การลงทัณฑ์ที่เป็นอันตรายแก่สุขภาพทางกายหรือจิตของผู้ต้องขัง ก็อนุโลม
ปฏิบัติเช่นเดียวกัน ไม่ว่ากรณีใด การลงทัณฑ์จะต้องไม่ขัดแย้งหรือแตกต่างจากข้อกำหนดข้อ 31

(3) แพทย์ต้องตรวจเยี่ยมผู้ต้องขังที่ถูกลงทัณฑ์ทุกวัน และแนะนำผู้บัญชาการ
เรือนจำให้ยุติหรือเปลี่ยนการลงทัณฑ์นั้น ถ้าเห็นว่า จะเป็นอันตรายต่อสุขภาพทางกายหรือทางจิต
ของผู้ต้องขังนั้น

เครื่องพันธนาการ

33. เครื่องพันธนาการต่าง ๆ เช่น กุญแจมือ โซ่ ตรวน และเลื่อทรมานเป็นต้น ไม่พึงใช้เพื่อลงทัณฑ์ ทั้งโซ่และตรวนก็ไม่พึงใช้เพื่อพันธนาการ เช่นกัน เครื่องพันธนาการใด ๆ ไม่พึงใช้เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้

ก. ป้องกันการหลบหนีในระหว่างย้ายผู้ต้องขัง และจะต้องถอดออกเมื่ออยู่ต่อหน้าศาล หรือส่งตัวให้เจ้าหน้าที่เรือนจำแล้ว

ข. เพื่อเหตุผลทางการแพทย์ ตามคำสั่งแพทย์

ค. โดยคำสั่งของผู้บัญชาการเรือนจำ เมื่อไม่อาจใช้วิธีอื่นในอันที่จะป้องกันมิให้ผู้ต้องขังทำร้ายตนเองหรือทำร้ายคนอื่น หรือทำลายทรัพย์สิน ในกรณีนี้ผู้บัญชาการเรือนจำจะต้องปรึกษาแพทย์ทันที และรายงานเสนอผู้บังคับบัญชา

34. แบบและวิธีการใช้เครื่องพันธนาการ พึงได้รับความเห็นชอบจากผู้มีอำนาจบริหารงานราชทัณฑ์ส่วนกลาง การใช้เครื่องพันธนาการนี้ จะต้องไม่นานเกินความจำเป็น

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

65. การปฏิบัติตัวต่อผู้ต้องขังซึ่งต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกหรือมาตรการอื่นที่คล้ายคลึงกัน ย่อมมีวัตถุประสงค์เท่าที่ระยะกำหนดโทษอำนวย เพื่อปลูกฝังบุคคลดังกล่าวให้มีความตั้งใจที่จะปฏิบัติตามกฎหมาย และประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้เมื่อปล่อยตัว และเตรียมเขาให้พร้อมที่จะกระทำได้นี้ การปฏิบัติจึงควรดำเนินไปในแนวทางส่งเสริมให้เขาเกิดความรู้สึกเคารพต่อตนเอง และเพิ่มพูนความสำนึกในความรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้น

66. (1) เพื่อบรรลุจุดประสงค์นี้ ควรจะใช้วิธีการที่เหมาะสมทุกอย่างซึ่งรวมทั้งการเอาใจใส่ทางศาสนาที่จะทำได้ในประเทศนั้น ๆ การศึกษาวิชาสามัญ การฝึกและแนะนำวิชาชีพ การสอบประวัติทางสังคม ให้คำปรึกษาในเรื่องอาชีพ ทุนบำรุงร่างกายให้แข็งแรงและอบรมนิสัยให้ยึดมั่นในศีลธรรมจรรยา สิ่งดังกล่าวนี้จะต้องปฏิบัติให้ตรงตามความต้องการของผู้ต้องขังเป็นรายบุคคลโดยรวบรวมประวัติในทางสังคมและทางประกอบอาชีพการงาน ตลอดจนความคาดหวังจะดำเนินชีวิตภายหลังปลดปล่อย มาประกอบการพิจารณาวินิจฉัย

(2) ผู้ต้องขังทุกคนมีกำหนดโทษนานพอสมควร เมื่อรับตัวไว้แล้วผู้บัญชาการเรือนจำ ควรได้รับรายงานเกี่ยวกับตัวผู้ต้องขังตามข้อความในอนุ (1) อย่างพร้อมมูลโดยเร็ว รวมทั้งรายงานของแพทย์ และถ้าตรวจทางจิตใจได้ก็ยิ่งดีว่าผู้ต้องขังมีสภาพกายและจิตอย่างไร

(3) รายงานและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องนี้ ควรเก็บไว้ในแฟ้มเฉพาะตัวผู้ต้องขังเป็น คน ๆ ไป ทั้งจะต้องเก็บถึงเวลาปัจจุบัน และจัดแยกไว้ให้ดีพอที่เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะหยิบยกขึ้นมาทันทีที่ต้องการ

การจัดแยกชั้นผู้ต้องขัง และการปฏิบัติเป็นรายบุคคล

67. วัตถุประสงค์ในการจัดแยกชั้นมีดังต่อไปนี้

(1) เพื่อแยกต่างหากจากผู้ต้องขังจำพวกที่มีประวัติการประกอบอาชญากรรมหรือนิสัยอันชั่วช้าเลวทราม

(2) เพื่อแบ่งผู้ต้องขังออกเป็นชั้น ๆ ให้สะดวกในการปฏิบัติ เพื่อฟื้นฟูให้เขากลับเข้าสู่สังคมได้ตามปกติ

68. ควรแยกผู้ต้องขังชั้นต่าง ๆ ออกไปปฏิบัติ ณ เรือนจำต่างแห่งกันหรือ ณ ส่วนต่าง ๆ ของเรือนจำเดียวกัน ถ้าแยกเป็นส่วน ๆ ได้ ทั้งนี้เท่าที่สามารถจะปฏิบัติได้

69. เมื่อได้รับผู้ต้องขังเข้าเรือนจำ และได้ศึกษาถึงบุคลิกลักษณะ ของแต่ละคนโดยละเอียด สำหรับผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษนานพอควรให้เตรียมวางแผนปฏิบัติเป็นรายตัวมีชักช้า โดยพิจารณาตามความรู้ที่ได้ในแง่ความต้องการเฉพาะตัวของเขา ความสามารถและอารมณ์ของเขา

สิทธิพิเศษหรือประโยชน์ต่าง ๆ

70. ระบบแห่งการให้สิทธิพิเศษหรือประโยชน์ต่าง ๆ ตามชั้นของผู้ต้องขังและวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ควรกำหนดขึ้นทุกเรือนจำ เพื่อส่งเสริมให้ผู้ต้องขังประพฤติดีเพิ่มพูนความสำนึกในความรับผิดชอบ และรักษาไว้ซึ่งส่วนได้ส่วนเสีย

การทำงาน

71. (1) งานที่ให้ผู้ต้องขังทำนั้น จะต้องไม่ลักษณะเป็นการทรมานให้หลาบจำ

(2) ผู้ต้องคำพิพากษาต้องให้ลงโทษแล้ว ต้องให้ทำงานภายในบังคับแห่งความสมบูรณ์ทางกายและจิตใจ

(3) ให้ผู้ต้องขังทำงานที่เกิดประโยชน์ในปริมาณพอที่จะไม่ให้เกินกำลังผู้ต้องขังตามจำนวนชั่วโมงทำงานปกติประจำวัน

(4) งานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำ ควรเป็นงานที่คงไว้หรือเพิ่มพูนสมรรถภาพของเขาที่จะทำมาหาเลี้ยงชีพโดยสุจริต เมื่อพ้นโทษไปแล้ว เท่าที่สามารถทำได้

(5) ควรจัดให้ผู้ต้องขัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เยาว์วัยได้รับการฝึกวิชาชีพในงานที่เป็นประโยชน์และบังเกิดผลกำไร

(6) ผู้ต้องขังควรเลือกงานที่ตนประสงค์จะทำได้ ภายในกรอบวิชาชีพที่เหมาะสมและตามความต้องการของทางการเรือนจำ

72. (1) การจัดงานและวิธีทำงานจะต้องคล้ายคลึงงานอิสระนอกเรือนจำมากที่สุดที่จะทำได้ เพื่อเตรียมผู้ต้องขังให้ชินต่อชีวิตทำงานปกติทั่ว ๆ ไป

(2) ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ ส่วนได้เสียของผู้ต้องขังและทำการฝึกวิชาชีพของเขา ยิ่งกว่าผลกำไรที่เรือนจำจะได้จากงานที่ผู้ต้องขังทำ

73. (1) งานอุตสาหกรรม และงานกสิกรรม ที่เรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังทำนั้น ควรที่เรือนจำจะดำเนินการเองโดยตรง ไม่ใช่ทำสัญญาจ้างกับเอกชน

(2) ถ้าให้ผู้ต้องขังทำงาน ซึ่งไม่ใช่งานของเรือนจำ จะต้องให้อยู่ในความกำกับดูแลของเจ้าพนักงานเรือนจำ และผู้จ้างแรงงานของผู้ต้องขังนั้น ๆ จะต้องจ่ายค่าจ้างในอัตราปกติให้แก่เรือนจำ ตามผลผลิตที่ผู้ต้องขังทำได้ เว้นเสียแต่งานนั้นเป็นงานของผู้ต้องขังด้วยกัน

74. (1) ภายในเรือนจำควรให้มีการระมัดระวัง เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพและอนามัยของผู้ต้องขังตามกฎหมาย

(2) ให้มีข้อกำหนดค่าชดเชยทำขวัญ ผู้ต้องขังที่ได้รับบาดเจ็บจากการทำงาน รวมทั้งเจ็บป่วยจากงานนั้น ทั้งนี้ จะต้องไม่น้อยกว่าที่คนงานที่เป็นอิสระภายนอกได้รับตามกฎหมาย

75. (1) จำนวนชั่วโมงของผู้ต้องขังสูงสุด ในวันหนึ่งและสัปดาห์หนึ่งพึงกำหนดไว้ในกฎหมายหรือในกฎกระทรวง โดยพิจารณาตามข้อบังคับหรือประเพณีที่ใช้กับคนงานที่เป็นอิสระภายนอก

(2) ชั่วโมงทำงานที่จะต้องมียวันหยุดพักผ่อนสัปดาห์ละ 1 วัน

76. (1) ควรมีระบบจ่ายค่าตอบแทน การทำงานของผู้ต้องขังอย่างยุติธรรม

(2) ตามระบบดังกล่าวควรยินยอมให้ผู้ต้องขังใช้เงินที่เขาได้รับนี้อย่างน้อยก็บางส่วนเพื่อซื้อของใช้สอยตามที่ได้รับอนุมัติ และส่งไปให้ครอบครัวของเขาได้ด้วย

(3) ระบบนี้ทางราชการควรกันเงินส่วนหนึ่งให้ผู้ต้องขังได้รับสะสมไว้มอบให้ผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษ

การศึกษาและการพักผ่อนหย่อนใจ

77. (1) ควรมีข้อกำหนดให้ผู้ต้องขังทุกคนได้ศึกษาต่อเท่าที่เขาสามารถจะรับการศึกษาได้ รวมทั้งการสอนศาสนาในประเทศที่พอจะดำเนินการได้ ผู้ที่อ่านหนังสือไม่ออกและผู้เยาว์วัยต้องบังคับให้เรียน และทางการราชทัณฑ์ต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษ

(2) การศึกษาของผู้ต้องขัง พึงปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาของชาติ เพื่อว่า เมื่อพ้นโทษแล้วจะศึกษาต่อได้สะดวก

78. ทุกเรือนจำควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในทางบันเทิงและทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสุขภาพทางกายและจิตของผู้ต้องขัง

ความสัมพันธ์ทางสังคมและการสงเคราะห์เมื่อพ้นโทษ

79. ควรเอาใจใส่เป็นพิเศษในอันที่จะดำรงรักษา และปรับปรุงให้ดีขึ้นซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างผู้ต้องขังและครอบครัวของเขาให้เกิดประโยชน์มากที่สุดแก่ทั้งสองฝ่าย

80. นับแต่แรกต้องคำพิพากษา ควรได้รับการพิจารณาล่วงหน้าไปถึงอนาคตของผู้ต้องขังภายหลังจากพ้นโทษ และควรส่งเสริมช่วยเหลือให้เขาได้ดำรงรักษา หรือสถาปนาความสัมพันธ์กับบุคคล หรือองค์การภายนอกเรือนจำ เพื่อช่วยขยับขยายให้เกิดผลประโยชน์มากที่สุดแก่ครอบครัวของเขา กับการฟื้นฟูให้เขากลับเข้าสู่สังคม

81. (1) หน่วยราชการหรือองค์การอื่น ๆ ซึ่งทำหน้าที่สงเคราะห์ผู้พ้นโทษให้กลับคืนสู่สังคมนั้น ควรจะได้การดำเนินการตามความจำเป็นเท่าที่จะทำได้ให้เป็นที่มั่นใจว่า ผู้ที่พ้นโทษจะได้รับเอกสารและหนังสือแจ้งรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวเขา จะมีที่พักอาศัยตามอัตภาพ จะมีงานอาชีพทำ จะมีเครื่องนุ่งห่ม จะมีค่าพาหนะไปถึงที่หมายปลายทาง และค่าอาหารในระยะแรกปล่อยตัว

(2) เรือนจำพึงอำนวยความสะดวกให้ผู้แทน ซึ่งเป็นที่เชื่อถือรับรองขององค์การดังกล่าว เข้าไปในเรือนจำและพบปะผู้ต้องขังได้ ตั้งแต่มีคำพิพากษาคัดสิน เพื่อปรึกษาหารือกำหนดอนาคตของผู้ต้องขังนั้น ๆ

(3) เพื่อให้การบำเพ็ญกรณียกิจขององค์การดังกล่าวนี้เกิดประโยชน์มากที่สุด ควรมีสวนย์กลางอำนาจการหรือประสานงานเท่าที่สามารถจะจัดได้

3. แนวคิดว่าด้วยทฤษฎีว่าด้วยการกระทำผิดของมนุษย์

เป็นที่ยอมรับกันว่า สาเหตุการกระทำผิดของมนุษย์เกิดจากสาเหตุต่าง ๆ หลายประการนักอาชญาวิทยาได้แบ่งสาเหตุที่สำคัญของการกระทำผิดของมนุษย์ออกเป็น 3 สาเหตุคือ สาเหตุทางชีววิทยา สาเหตุทางจิตวิทยา และสาเหตุทางสังคม (ประเทือง ธนิยผล, 2533, น. 79)

3.1 สาเหตุทางชีววิทยา

ลอมโบโรโซ (Lombroso) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสาเหตุทางด้านชีวกายภาพของการกระทำความผิดของอาชญากร และได้เสนอทฤษฎีอาชญากรโดยกำเนิด ซึ่งเชื่อว่าความผิดปกติต่าง ๆ ในร่างกายมนุษย์มีความความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของมนุษย์ในการกระทำความผิดซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของเกล (Gall) ซึ่งได้ศึกษากะโหลกศีรษะของมนุษย์และสรุปได้ว่า

ลักษณะกะโหลกศีรษะสามารถทำนายลักษณะนิสัยจิตใจของมนุษย์ได้ใกล้เคียงความเป็นจริงมาก (นวลจันทร์ ทศนชัยกุล, ม.ป.ป.)

ลอมโบรโซ ได้ชี้ให้เห็นว่า พฤติกรรมการเป็นอาชญากรของมนุษย์เป็นผลมาจากความผิดปกติทางกายภาพและจิตใจ ซึ่งถ่ายทอดทางพันธุกรรม ทำให้มนุษย์มีพฤติกรรมต่อต้านสังคม หรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน มีจิตใจชอบทำร้ายและเบียดเบียนผู้อื่น และจะลักษณะรูปร่างทางกายภาพแตกต่างจากคนปกติทั่วไปอย่างเด่นชัดมาแต่กำเนิด ซึ่งเรื่องนี้ลอมโบรโซ ได้สรุป

จากการศึกษาวิจัยการตรวจสอบสภาพทางร่างกาย เปรียบเทียบระหว่างคนปกติ คนวิกลจริต ทหาร และนักโทษ (ประเทือง ธนิยผล, 2533, น. 82-83)

เฮอร์เนส ฮูตัน (Ernest Hooton) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับรูปร่างกายของมนุษย์ โดยเปรียบเทียบระหว่างนักโทษ กับกลุ่มข้าราชการ พนักงานดับเพลิง และนักศึกษา พบว่า

1. พฤติกรรมการเป็นอาชญากรเป็นผลโดยตรงมาจากความบกพร่องทางชีวกายภาพ ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ

2. ลักษณะอาชญากรรมแต่ละประเภท จะมีสาเหตุจากความบกพร่องทางชีวกายภาพ ซึ่งพิจารณาได้จากความแตกต่างของสภาพร่างกาย คือ

- ลักษณะร่างกายผอมสูงมักจะก่ออาชญากรรมประเภทปล้นทรัพย์และฆ่าคนตาย
- ลักษณะร่างกายสูงใหญ่มักจะก่ออาชญากรรมประเภทลักขโมยหรือฉ้อโกง

ฉ้อโกง

- ลักษณะร่างกายตัวเล็กบางมักจะก่ออาชญากรรมประเภทลักขโมย ย่องเบา
- ลักษณะร่างกายอ้วนเตี้ยมักจะก่ออาชญากรรมประเภททำร้ายร่างกาย หรือ

อาชญากรรมทางเพศ-ลักษณะร่างกายสมส่วนมักจะก่ออาชญากรรมได้หลายประเภท

3. กลุ่มที่มีเชื้อชาติต่างกัน จะก่ออาชญากรรมในลักษณะที่ต่างกัน

โดยสรุปแล้ว เฮอร์เนส ฮูตัน มีความเห็นว่า สาเหตุเบื้องต้นของอาชญากรรม คือความมีลักษณะด้อยของบุคคล ซึ่งได้รับการถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์ (ประเทือง ธนิยผล, 2533, น. 85)

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีของ เฮอร์เนส ฮูตัน และ ลอมโบรโซ ได้รับการโจมตีจากนักวิชาการทางด้านอาชญาวิทยาเป็นอันมาก ซึ่งต่างคัดค้านว่า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาเปรียบเทียบมีจำนวนน้อยเกินไป รวมทั้งกลุ่มตัวอย่างก็ไม่ใช่ตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริงและขาดมาตรฐานในการกำหนดลักษณะ “ความบกพร่องทางกายภาพ (ประเทือง ธนิยผล, 2533, น. 85)

3.2 สาเหตุการกระทำผิดทางจิตวิทยา

ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) มีความเชื่อว่ามนุษย์มีความก้าวร้าวเป็นสัญชาตญาณดิบซึ่งมีพื้นฐานมาจากชีวภาพ เป็นความก้าวร้าวที่ส่งเสริมให้มนุษย์ทำลายล้างซึ่งกันและกัน รวมทั้งเป็นความก้าวร้าวที่ทำให้มนุษย์ต้องทำร้ายตัวเองหากว่าความก้าวร้าว นั้น ไม่ได้แสดงออกมา กล่าวโดยสรุป ฟรอยด์ เชื่อว่ามนุษย์เป็นตัวทำลาย หากไม่ใช่ความก้าวร้าวทำลายผู้อื่น ก็จะใช้ความก้าวร้าวทำลายตัวเอง (นพมาศ ธีรเวคิน, 2539, น. 74) เขาได้เสนอความคิดทางด้านจิตวิเคราะห์ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบของจิตใญ่มนุษย์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ อิด (Id) อีโก้ (Ego) และ ซูเปอร์อีโก้ (Superego) ตามรายละเอียดดังนี้

อิด (Id) เป็นโครงสร้างพื้นฐานของจิตใจที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด เป็นสัญชาตญาณดิบที่ยังไม่ได้ขัดเกลา และเป็นพลังผลักดันให้มนุษย์แสวงหาความพึงพอใจโดยปราศจากความยั้งคิด สร้างความเดือดร้อนให้แก่สังคมเพียงเพื่อสนองความต้องการของตนเอง อิด (Id) จึงเป็นสภาพจิตที่ ซิกมันด์ ฟรอยด์ เชื่อว่าเป็นแหล่งที่มาของพฤติกรรมที่สังคมส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นสิ่ง “เลว”

อีโก้ (Ego) เป็นส่วนประกอบของจิตที่พัฒนามาจาก อิด (Id) ซึ่งผ่านการพัฒนาการเรียนรู้ประสบการณ์ทางสังคมระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนของจิตที่ควบคุมแรงผลักดันของ อิด (Id) ให้รู้จัก ผิดชอบ ชั่ว ดี เรียนรู้กฎระเบียบของสังคม เข้าใจหลักของการอยู่ร่วมกันในสังคม

ซูเปอร์อีโก้ (Superego) เป็นสภาพจิตขั้นสูงที่ทำให้มนุษย์สามารถเข้าใจหลักความเป็นจริงทางสังคม เป็นสภาพจิตที่ได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดในทางศาสนา ความเข้าใจเรื่อง บาป บุญ คุณ โทษ ซึ่งเป็นจิตที่พัฒนามาจาก อีโก้ (Ego) อีกชั้นหนึ่ง เป็นส่วนของจิตที่สร้างสันติสุขให้กับสังคม คอยควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ ไม่ให้กระทำผิดกฎ ระเบียบ จารีต ประเพณี

ดังนั้นตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) มีความเชื่อว่ามนุษย์มีพฤติกรรมในทางทำลายมาตั้งแต่กำเนิด และมองว่าการกระทำผิด กฎ ระเบียบ จารีต ประเพณีของสังคมเป็นเรื่องปกติของมนุษย์ที่เป็นไปโดยสัญชาตญาณ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม จำเป็นต้องมีวิถีชีวิตอยู่ร่วมกัน สังคมจึงได้สร้างกระบวนการหนึ่งขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ปรับพฤติกรรมในทางทำลายของมนุษย์ให้น้อยลงเรียกว่า “กระบวนการขัดเกลาทางสังคม” (Socialization) สังคมจึงต้องมีโครงสร้างหรือสถาบันที่ทำหน้าที่ในการรักษาความสงบสุข เช่น

สถาบันศาสนา เพื่อทำหน้าที่สร้างจิตที่เป็น อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) ขึ้นในตัวเอง เพื่อคอยควบคุมสภาพจิตที่เป็นอิด (Id) ไม่ให้มีอิทธิพลจนทำให้มนุษย์มีพฤติกรรมในทางที่ไม่รู้จักยั้งคิด

ปัจจุบันแนวทางการปฏิบัติงานของกรมราชทัณฑ์ โดยเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ ได้ยึดความเชื่อถือเป็นหลักว่า พฤติกรรมของมนุษย์สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ด้วย กระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน จึงเน้นในการพัฒนาแก้ไขพฤติกรรมของผู้ต้องขังควบคู่ไปกับการควบคุมไว้ตามคำพิพากษาของศาล

อัลเฟรด แอดเลอร์ (Alfred Adler) นักจิตวิเคราะห์ ได้สรุปสาเหตุของการก่ออาชญากรรมของบุคคลบางประเภทไว้ว่า อาชญากรจำนวนมากมักมีลักษณะด้อยอื่น ไม่ให้ความร่วมมือและต่อต้านสังคม ทั้งนี้เพราะอาชญากรเหล่านั้นมักมีประสบการณ์ในทางลบตั้งแต่เยาว์วัย ทำให้เกิด “ปมด้อย” ขึ้นในตัวเอง จึงประกอบอาชญากรรมเพื่อเรียกร้องความสนใจ เพราะคิดว่าเป็นวิธีเดียวที่แสดงออกแล้วทำให้สาธารณชนสนใจ บุคคลประเภทนี้ต้องแสดงความสนใจจากผู้อื่นเพื่อทดแทน “ปมด้อย” ของตนเอง (ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2542)

เดวิด อับราฮัมเซน (David Abrahamsen) นักทฤษฎีจิตวิเคราะห์ที่ยอมรับความสำคัญของปัจจัยทางสังคมและสภาพแวดล้อม ในฐานะที่เป็นสาเหตุหนึ่งของปรากฏการณ์อาชญากรรมเยาวชน แต่กระนั้นอับราฮัมเซน ก็จัดปัจจัยทางสังคมและสภาพแวดล้อมว่าเป็นเพียงสาเหตุรอง ส่วนสาเหตุหลักของพฤติกรรมอาชญากรรมตาม

ทัศนะนี้ได้แก่ บิดา มารดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งทัศนคติทางอารมณ์ของมารดาที่มีต่อการแสดงออกทางสัญชาตญาณเบื้องต้นของเด็ก ทำให้เด็กได้รับภาวะทางอารมณ์ดังกล่าวโดยไม่รู้ตัว นอกจากนี้ อับราฮัมเซน ยังได้นำเสนอสมการอับราฮัมเซนยังได้นำเสนอสมการอาชญากรรมขึ้นได้แก่ (ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2542, น. 6)

$$C = (T + S)/R$$

โดยที่ C หมายถึง Crime หรืออาชญากรรม

T หมายถึง Tendency หรือแนวโน้มของบุคคล

S หมายถึง Situation หรือสถานการณ์แวดล้อม

R หมายถึง Resistances to impulse หรือการต่อต้านทางจิตต่อแรงกระตุ้น

คาร์ล จุง (Cuarl Jung) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับบุคลิกภาพที่สำคัญ 2 ประเภท คือ บุคลิกภาพแบบเปิด (Extrovert) และบุคลิกภาพแบบปิด (Introvert) โดยที่บุคลิกภาพแบบเปิดหมายถึงการแสดงออกที่สนใจต่อสภาพแวดล้อม คำนึงถึงกฎ ระเบียบของสังคม ในขณะที่บุคลิกภาพแบบปิดหมายถึง การแสดงออกที่สนใจเฉพาะตน แสดงพฤติกรรมตามความต้องการของตนเองโดยไม่คำนึงถึงสังคม ซึ่ง คาร์ล จุง เชื่อว่าบุคคลทั้งสองอย่างนี้ หากไม่สมดุลจะทำให้มนุษย์มีพฤติกรรมในการก่ออาชญากรรมได้ง่าย (ประเทือง ธนิยผล, 2533, น. 106)

3.3 สาเหตุของอาชญากรรมทางสังคมวิทยา

สาเหตุทางเศรษฐกิจ

คาร์ล มาร์ค (Carl mark) ได้เสนอแนวคิดที่ว่า ระบบเศรษฐกิจเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรม ฉะนั้น แนวทางการป้องกันปัญหาอาชญากรรมคือการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจและปฏิวัติสังคม แนวคิดของ คาร์ล มาร์ค ได้รับการสนับสนุนจากนักอาชญาวิทยาที่ชื่อ วิลเลียม บองเช (William Bonger) ซึ่งเห็นด้วยว่าระบบเศรษฐกิจเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม

วิลเลียม บองเช (William Bonger) ได้ศึกษาพบว่า ในสังคมที่มีการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจสูงมุ่งหวังผลกำไรจนเกินควร และการประกอบธุรกิจโดยขาดความรับผิดชอบต่อสังคมทำให้เกิดความสับสนขัดแย้ง เอารัดเอาเปรียบ นำไปสู่การเกิดปัญหาอาชญากรรม เช่น ความยากจนซึ่งเป็นบ่อเกิดของความทุกข์ยากเดือดร้อน ขาดโอกาสทางเศรษฐกิจไม่สามารถประกอบอาชีพที่สุจริตเพื่อหารายได้มาเลี้ยงตนเอง ทำให้ต้องตัดสินใจก่ออาชญากรรมเพื่อหารายได้ประทังชีวิต (ประเพ็ญ ธนียผล, 2533, น. 109)

3.4 ทฤษฎีสภาพไร้บรรทัดฐาน (Anomie)

เอมิล เดิร์ค ไฮม์ (Emile Durkhime) ได้กล่าวถึงสภาพบรรทัดฐานว่า หมายถึง สภาพที่สมาชิกไม่เคารพต่อกฎเกณฑ์ของสังคม และได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเกิดปัญหาอาชญากรรมไว้ 2 ประการแรก ถือว่าการเกิดอาชญากรรมเป็นสิ่งธรรมดาของสังคมเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ และแสดงให้เห็นถึงลักษณะสังคมที่มีความมั่นคง เพราะบางครั้งการเกิดอาชญากรรมบางประเภททำให้เกิดแนวทางใหม่ ๆ ที่นำมาซึ่งการพิจารณาแก้ไขกฎ ระเบียบ ต่าง ๆ ให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ประการที่สอง สภาพไร้บรรทัดฐานซึ่งหมายถึง สภาพที่กฎเกณฑ์แห่งกฎเกณฑ์แห่งความประพฤติในสังคมที่วางไว้ ไม่มีความชัดเจนเพียงพอทำให้ยากต่อการวางบรรทัดฐานหรือกำหนดพฤติกรรมที่เหมาะสมของสมาชิก เมื่อเป็นเช่นนี้ การพิจารณาพฤติกรรมเบี่ยงเบนของสมาชิกในบางครั้งซึ่งถือว่าเป็นอาชญากรรมนั้น อาจมิใช่การตัดสินใจที่ถูกต้อง (อัณณพ ชูบำรุง, 2542)

โรเบิร์ต เมอร์ตัน (Robert Merton) ได้กล่าวถึงสภาพของสังคมที่บางครั้งกดดันให้สมาชิกต้องกระทำผิดว่า ในทุกสังคมนั้นย่อมประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วนคือ ประการแรกได้แก่เป้าหมายของชีวิต เกียรติยศ ความมั่งคั่ง และความมีอำนาจ ประการที่สอง ได้แก่วิธีการที่จะนำไป

ผู้ซึ่งเป้าหมายของชีวิต หากบุคคลใช้วิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบของสังคม พฤติกรรมนั้นก็ไม่ใช่เบี่ยงเบนหรือไม่ใช่อาชญากรรม ตรงกันข้าม หากใช้วิธีการที่ไม่ถูกต้องหรือขัดต่อกฎ ระเบียบ พฤติกรรมดังกล่าวก็ถือว่าเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนและเป็นอาชญากรรม

เมอร์ดัน ได้กำหนดรูปแบบการปฏิบัติตน เพื่อปรับตัวให้เป็นไปตามเป้าหมายของชีวิต และเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของสังคมไว้ 5 แบบ คือ (1) การคล้อยตาม (Conformity) (2) การเปลี่ยนแปลง (Innovation) (3) การยึดพิธีการ (Ritualism) (4) การหลบตัว (Retreatism) (5) การขัดขึ้น (ฉันทพ ชูบำรุง, 2542, น. 23)

ตารางที่ 2.1

รูปแบบของการปรับตัว

วิธีการที่ใช้กันอยู่	เป้าหมายที่กำหนดไว้ตาม วัฒนธรรมของสังคม	แบบของการปรับตัว
+	+	1. การคล้อยตัว
-	+	2. การเปลี่ยนแปลง
+	-	3. การยึดพิธีการ
-	-	4. การหลบตัว
+	+	5. การขัดขึ้น

จากตารางแสดงรูปแบบการปรับตัว จะเห็นว่า การปรับตัวแบบที่ 1 เป็นพฤติกรรมปกติ แบบที่ 2 มีการเบี่ยงเบนด้านวิธีการซึ่งอาจทำให้เกิดอาชญากรรมได้ แบบที่ 3 เป็นการปฏิเสธเป้าหมายของสังคม แต่ยึดวิธีการที่ถูกต้อง อาชญากรรมน่าจะไม่มีเกิดขึ้น แบบที่ 4 เป็นวิธีการปรับตัวที่ไม่ยอมรับทั้งเป้าหมายและวิธีการ แต่ได้สร้างเป้าหมายและวิธีการของตนเองขึ้นใหม่ ซึ่งเป็นพฤติกรรมแบบนี้ถือว่าเบี่ยงเบน และอาจนำไปสู่อาชญากรรม (ฉันทพ ชูบำรุง, 2542, น. 23-24)

3.5 ทฤษฎีนิเวศวิทยา

โดแนลด์ อาร์ แทฟท์ และ ราล์ฟ ดับบลิว อิงแลนด์ (Donald R. Taft and Ralph W. England) ได้ศึกษาถึงสาเหตุการกระทำผิดของมนุษย์โดยใช้ทฤษฎีนิเวศวิทยา (Ecology) ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของชีววิทยา ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อมโดยศึกษานิสัยของ

มนุษย์ในการกระทำผิดกฎ ระเบียบ จารีต ประเพณีของสังคมว่ามีความเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมอย่างไร และได้แบ่งประเภทเขตชุมชนที่เป็นสาเหตุการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนไว้ 7 ประการ คือ

1. เขตชุมชนที่มีความยากจน
2. เขตชุมชนแออัด
3. เขตชุมชนที่ตัดขาดจากสังคมที่ยึดประเพณีอันดีงาม
4. เขตชุมชนที่มีบ้านพักอยู่กันหนาแน่น
5. เขตชุมชนที่มีชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่เพียงกลุ่มเดียว
6. เขตชุมชนแห่งความชั่วร้ายหรือเขตที่อยู่ในความคุ้มครองของเจ้าหน้าที่
7. เขตชุมชนที่เสื่อมความเจริญในชนบท

นอกจากนี้อาจมีเขตชุมชนอื่น ๆ ที่แตกต่างออกไปอีก เช่น เขตชุมชนอุตสาหกรรม เขตแหล่งทำเหมืองแร่ ซึ่งจะมีการต่อสู้ระหว่างนายทุนกับลูกจ้าง อันจะนำไปสู่การกระทำที่รุนแรงต่อกัน (อัณณพ ชูบำรุง, 2542, น. 25)

ส่วน นวลจันทร์ ทศนชัยกุล (ม.ป.ป) ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ของการประกอบอาชญากรรมกับสิ่งแวดล้อม โดยอ้างจากการศึกษาของ มนตรี พงษ์ทศศิริกุล ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดทางอาชญากรรมของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ จากเด็กและเยาวชนสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 160 ราย พบว่าเด็กร้อยละ 40.70 บิดามารดาแยกทางกัน ร้อยละ 30.70 บิดามารดาอยู่ต่างจังหวัด ร้อยละ 40.80 บิดาหรือมารดามีภรรยาหรือสามีใหม่ ร้อยละ 24.00 อ้างว่าไม่รักบิดามารดา ส่วนข้อมูลในด้านความประพฤติพบว่า 34.40 เคยสูบบุหรี่มาก่อน ร้อยละ 46.20 เคยติดยาเสพติดให้โทษ เช่น เฮโรอีน และสารระเหย และสถานที่ชอบไปเที่ยวร้อยละ 36.60 ชอบไปเที่ยวสถานเริงรมย์ เช่น โต๊ะสนุก และมิกิจกรรมชอบเล่นการพนัน

จะเห็นว่า สภาพแวดล้อมที่มีความสุขของคนในชุมชนอยู่ในระดับต่ำ สภาพครอบครัวอ่อนแอ ฐานะทางเศรษฐกิจยากจน สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม อัตราการเคลื่อนย้ายประชากรอยู่ในระดับสูง และเป็นแหล่งอบายมุข ทำให้เกิดการกระทำผิดหรืออาชญากรรมในระดับสูง ดังนั้น หากต้องการที่จะป้องกันการกระทำผิดหรือป้องกันปัญหาอาชญากรรมต้องให้ความสนใจในเรื่องการปรับปรุงและจัดระเบียบสภาพสิ่งแวดล้อม

3.6 ทฤษฎีการยึดค่านิยมของชนชั้นกลาง (Theory of Middle Class Measuring Rod)

อัลเบิร์ต เค. โคเฮน (Albert K. Cohen) ให้ทัศนะไว้ว่า วัฒนธรรมรองเกิดจากผลของความขัดแย้งทางจิตใจ กับความสามารถและโอกาส หมายถึงจิตใจมีความต้องการ แต่ขาดความสามารถที่จะทำได้ตามความต้องการนั้น และรวมถึงโอกาสไม่อำนวย มนุษย์จึงสร้างวัฒนธรรมรองของตนขึ้นมาเป็นบรรทัดฐานเพื่อให้ได้ในสิ่ง

ที่ต้องการ และการประพฤติตามวัฒนธรรมรองได้กลายเป็นพฤติกรรมที่นำไปสู่การกระทำผิด กฎ ระเบียบ จารีต ประเพณีของสังคม ลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมรองมี 6 ประการ คือ (อัณณพ ชูบำรุง, 2542, น. 26-27)

1) การไม่เห็นประโยชน์ของสิ่งต่าง ๆ (Non-utilitarian) เช่น การขโมยเกิดจากการกระทำเพื่อตอบสนองอารมณ์ เป็นการกระทำที่ขาดเหตุผล

2) การผูกพยาบาท (Malice) เป็นการกระทำที่สนองความต้องการของตนเอง ผู้กระทำความผิดจะรู้สึกดีใจที่ได้กระทำกิจซึ่งส่งผลให้ผู้อื่นเดือดร้อน ทั้งนี้เป็นการกระทำซึ่งไม่คำนึงถึงความรับผิดชอบชั่วดี

3) การทำในสิ่งตรงข้ามกัน (Negativism) เป็นการกระทำในสิ่งตรงกันข้ามกับค่านิยมที่ชนชั้นกลางยึดถืออยู่ เนื่องจากได้รับความกดดันทางสังคม จนมีความรู้สึกคับแค้น แต่ไม่สามารถแสดงออกได้ในสังคมปกติ จึงเก็บความรู้สึกนี้ไว้ เมื่อมีโอกาสก็จะแสดงพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับนั้นออกมา

4) การทำได้สารพัดอย่าง (Versatility) เป็นการกระทำที่บุคคลสามารถทำความผิดได้หลายอย่างและมีความประพฤติในทางประสงคร้าย ปาเถื่อน ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ทำตนเป็นคนจรจัด

5) การแสวงหาความสุขเพียงชั่วครู่ชั่วยาม (Short Run Hedonism) เป็นความประพฤติที่ดำเนินชีวิตไปวัน ๆ ไม่มีความรับผิดชอบ ๆ ไม่มีแผนการอะไร ชอบทำสิ่งตื่นเต้น ขาดความอดทน ขาดความแรงด่วน ขาดความรอบครอบ ในเรื่องผลได้และคุณค่าในระยะยาว

6) ความเป็นอิสระของกลุ่ม (Group Autonomy) เป็นการปฏิบัติที่ไม่ยึดถือข้อห้ามต่าง ๆ ของสังคมเห็นแก่ความสัมพันธ์ของกลุ่มตน โดยไม่สนใจต่อกฎอื่น

จะเห็นได้ว่า ทฤษฎีของ อัลเบิร์ต เค. โคเฮน นั้นเป็นการแสดงกรอบความคิดว่า ในกลุ่มผู้กระทำผิดกฎ ระเบียบของสังคม ก็มีวัฒนธรรมความเชื่อ และแนวประพฤติปฏิบัติตัวเป็นของตนเอง

นอกจากนี้ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ได้กล่าวไว้สอดคล้องกับทฤษฎีวัฒนธรรมรองว่า มนุษย์พยายามตัดทอนความสุขความพอใจทางสัญชาตญาณ (Instinctual gratification) ให้มากที่สุด และพยายามเลี่ยงความรู้สึกผิด และการลงโทษเมื่อสังคมมีความเจริญและมีความซับซ้อน

มากขึ้น วัฒนธรรมต่าง ๆ มีการพัฒนา ทำให้คนกลุ่มหนึ่งของสังคมที่ด้อยโอกาสในการได้รับประโยชน์จากความเจริญเติบโตและการพัฒนาของสังคม เกิดความรู้สึกขัดแย้งกับสังคมและกระแสวัฒนธรรมหลัก ทำให้มีพฤติกรรมต่อต้าน และได้ร่วมกันสร้างวัฒนธรรมรองของกลุ่มตนขึ้นมา โดยไม่คำนึงและไม่สนใจกับวัฒนธรรมหลักดังกล่าว (ยศ สันตสมบัติ, 2537, น. 184)

3.7 ทฤษฎีการแก้ตัว (Neutralization Theory)

เกรแฮมแฮม เอ็ม ไชส์ และ เดวิด แมตซา (Gresham M. Sykes and David Matza) เชื่อว่าผู้กระทำความผิดได้มีการเรียนรู้เทคนิคการแก้ตัวซึ่งมีอยู่ 5 ประการ ได้แก่ (ฉันทนพ ชูบำรุง, 2542, น. 27)

1) การปฏิเสธความรับผิดชอบ (The Denial of Responsibility) เป็นการปฏิเสธความผิดหรือพฤติกรรมของตน โดยอ้างว่าเป็นความผิดของผู้อื่น เช่น เพื่อน พ่อ แม่ หรือเกิดจากสภาพแวดล้อม

2) การปฏิเสธการกระทำร้าย (The Denial of Injury) เป็นการปฏิเสธการทำความผิดของตน โดยอ้างว่าเป็นการกระทำที่ไม่ได้ตั้งใจและไม่คิดว่าการกระทำนั้นจะส่งผลร้ายต่อสังคมหรือบุคคลอื่น

3) การปฏิเสธบุคคลที่ตกเป็นเหยื่อ (The Denial of Victim) เป็นการทำความผิดที่เห็นว่าไม่เป็นความผิด คือมองว่าการกระทำของตนเป็นสิ่งที่เหมาะสม มองว่าเป็นการแก้แค้นหรือการลงโทษต่อผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ

4) การปรักปรำผู้ที่ปรักปรำตน (The Condemnation of the Condemnatory) เป็นการเบนความสนใจในความผิดของตนไปสู่แรงจูงใจที่ส่งเสริมให้เกิดการทำความผิด เป็นลักษณะของการถ่ายโอนความผิด

5) การอ้างความจงรักภักดีในระดับสูง (The Appeal to Higher Loyalties) เป็นการอ้างการทำความผิดเพราะความจงรักภักดีหรือยึดมั่นต่อสิ่งที่เห็นว่าสำคัญกว่าความต้องการของสังคมส่วนใหญ่ เช่น ความจงรักภักดีต่อกลุ่มตน หรือแก๊งตน

สรุปได้ว่าทฤษฎีการแก้ตัวของ ไชส์ และ แมตซา เน้นเรื่องเทคนิค ในการทำความผิด โดยใช้วิธีการแก้ตัวโอนความผิดของตนให้กับคนอื่น หรือสิ่งอื่น โดยไม่ยอมรับความผิดของตนเอง

ซิกมุนด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) มองทฤษฎีการแก้ตัวว่า เมื่ออีโก้ (Ego) อ่อนแอไม่สามารถเผชิญความเป็นจริงอย่างเข้มแข็งได้ มนุษย์จะชอบแก้ตัว อ้างเหตุผลเข้าข้างตัวเองทำสิ่งที่ผิดให้เป็นถูก ในสังคมที่มีการกดขี่และกดดันมนุษย์ให้เป็นเช่นทาสจะมีปรากฏการดังกล่าวนี้มาก ในหมู่คนปกติหรืออ่อนแอทางจิตก็มีอาการเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ เพราะมนุษย์ที่ไม่ปกตินั้นเนื่องจากได้

รับความกดดันทางสังคม เช่น ถูกกีดกันไม่ให้ก้าวหน้า มีการผูกขาดอาชีพ ผูกขาดสถานภาพ เหล่านี้ล้วนเป็นความกดดันทางสังคมที่ทำให้ฮีโก้ (Ego) อ่อนแอ สภาพของจิตที่เป็นอีโด (Id) มีอำนาจเหนือกว่าจึงแสดงความโหดเหี้ยม และการโกหก แก้วตัวออกมาให้เห็น (นพมาศ ธีรเวคิน, 2539, น. 48)

3.8 ทฤษฎีโอกาสที่แตกต่างกัน (Differential Opportunity Theory)

ริชาร์ด เอ. โคลวาร์ด และ ลอยด์ อี. โอลิน (Richard A. Cloward and Lloyd E. Ohlin) กล่าวถึงใจความสำคัญของทฤษฎีนี้ว่า มนุษย์กระทำความผิดเพราะไม่มีโอกาสและหนทางที่จะกระทำในสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่มีโอกาหรือหนทางที่จะกระทำความผิดและการกระทำความผิดเกิดขึ้นได้เพราะเรียนรู้ในสิ่งที่เป็นความผิด ซึ่งเป็นวัฒนธรรมรองที่ส่งเสริมให้เกิดการกระทำความผิด 3 ประการคือ (อัณณพ ชูบำรุง, 2542, น. 27)

1) วัฒนธรรมรองของอาชญากรรม (The Criminal Subculture) เป็นวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในกลุ่มคนชั้นต่ำ ซึ่งยึดถือวิถีชีวิตที่ผิดกฎหมาย

2) วัฒนธรรมรองแห่งความขัดแย้ง (The Conflict Subculture) เป็นวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากความไม่พอใจอันเนื่องมาจากไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตนเองในทางที่ถูกต้องได้ ซึ่งปัญหานี้จะรุนแรงมากขึ้น หากว่าระบบการควบคุมทางสังคมอ่อนแอ

3) วัฒนธรรมรองแห่งการหลบตัว (The Retreat Subculture) เป็นวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากความล้มเหลวในการปฏิบัติตนและมือคติดกับสังคม ทำให้ต้องหลบตัวและอาศัยสิ่งเสพติดเป็นที่พึ่งคอยหาโอกาสกระทำความผิดเพื่อตอบสนองสังคม

3.9 ทฤษฎีอาชญาวิทยาแนวพุทธ

ในทางพุทธศาสนา ปัญหาอาชญากรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางจิต ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมทางกายภาพดังนี้

1. ปัจจัยทางจิต พุทธศาสนาได้เน้นปัจจัยทางจิตต่างจากแนวคิดของนักอาชญาวิทยา กล่าวคือ อาชญาวิทยาเน้นปัจจัยทางจิตในด้านของความก้าวร้าว ความมั่งร้าย ความเก็บกด โรคจิต โรคประสาท ความผิดปกติของบุคลิกภาพ แต่ทางพุทธศาสนาได้เน้นปัจจัยทางจิตในด้านลึกหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าปัจจัยทางวิญญาณ (Spiritual Factor) ซึ่งถือว่าคนที่ประกอบอาชญากรรมคือคนที่เป็นโรคทางวิญญาณ ไม่อาจยับยั้งจิตใจของตนเองได้ ทำให้เกิดความโลภ ความโกรธ และความหลง จึงคิดผิด พุติผิด และทำผิด เป็นการละเมิดกฎ ระเบียบของสังคม

2. ปัจจัยทางสังคม พุทธศาสนาได้เน้นในเรื่องการคบเพื่อนให้คบคนดี ไม่คบคนชั่ว ปัจจัยทางสังคมอีกประการหนึ่งได้แก่ ความยากจนซึ่งเป็นผลมาจากความเสื่อมทางการเมืองการปกครองทำให้เกิดความสับสนและอาจนำไปสู่การเกิดการอาชญากรรม

3. ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ปัจจัยทางการกายภาพดังกล่าวนี้หมายถึงปัจจัยภายนอกที่มีส่วนก่อให้เกิดการกระทำผิด เช่น สถานเริงรมย์ เวลาและสถานที่ที่ไม่สมควร แหล่งท่องเที่ยวกลางคืน บ่อนการพนัน แหล่งโสเภณี (อรรถนพ ชูบำรุง, 2542, น. 42-43)

ตามแนวคิดของพุทธศาสนา ปัจจัยที่ก่อให้เกิดทางอาชญากรรมทั้ง 3 ประการ ทำให้เกิดมิจฉาทิฐิหรือความเห็นผิดจึงพุดผิด และกระทำผิด มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากหลักของความถูกต้อง แนวทางแก้ปัญหาอาชญากรรมของพุทธศาสนา สามารถกระทำได้โดยการลด ละ กิเลส ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ

4. แนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยผู้ต้องขังและ หลักในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

4.1 ภารกิจหลักของกรมราชทัณฑ์

ตามแผนทิศทางการของกรมราชทัณฑ์ ได้มีการกำหนดภารกิจหลักของกรมราชทัณฑ์ ออกเป็น 3 ภารกิจ คือ (กรมราชทัณฑ์, 2537)

1. การควบคุมผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพ

การควบคุมผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพ การป้องกันไม่ให้ผู้ต้องขังหลบหนีในระหว่างการคุมขังตามคำพิพากษาของศาล ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่องานราชทัณฑ์เป็นอย่างยิ่ง หากมีการหลบหนีเกิดขึ้นเมื่อใดก็จะเกิดผลเสียภัยกับหลายฝ่ายทั้งในความสงบสุขและสวัสดิภาพของสังคม ที่จะได้รับความกระทบกระเทือนจากภัยอันเกิดขึ้นจากการหลบหนีของผู้ต้องขัง นอกจากนี้ยังเป็นการทำลายรากฐานความยุติธรรมของบ้านเมืองเนื่องจากผู้กระทำผิดมิได้มีการถูกลงโทษตามคำพิพากษาของศาล และทางฝ่ายบ้านเมืองจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการจับกุมติดตามตัวผู้ต้องขังที่หลบหนี และที่สำคัญที่สุดก็คือการหลบหนีของผู้ต้องขังเป็นการทำลายศรัทธาของ

ประชาชนต่องานราชทัณฑ์แสดงให้เห็นถึงความไร้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของฝ่ายราชทัณฑ์ในการควบคุมผู้ต้องขัง

2. การแก้ไข พัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้เป็นบุคคลที่สามารถเข้ากับสังคมทั่วไปได้เมื่อพ้นโทษแล้ว

การอบรมแก้ไขผู้ต้องขังเป็นกิจกรรมที่มุ่งจะทำให้ผู้ต้องขังสามารถกลับเข้าสู่สังคมภายนอกได้ภายหลังพ้นโทษและไม่กระทำผิดซ้ำขึ้นอีก โดยการแก้ไขปรับปรุงบุคลิกภาพที่เสียไปของผู้ต้องขัง ด้วยการเสริมทักษะในด้านอาชีพ การศึกษา และการอบรมทางศีลธรรม ให้ผู้มีภูมิด้านทันท่วงทีอยู่ในการกระทำผิด ประสงค์จิตใจที่ตึงาม ซึ่งจะต้องอาศัยเทคนิควิธีต่าง ๆ ในการปรับพฤติกรรมและทัศนคติ ค่านิยมของผู้ต้องขัง เช่น การใช้กระบวนการกลุ่ม การใช้ความสัมพันธ์ทางครอบครัว และการใช้วิถีทางสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น

3. การเสริมสร้างสมรรถนะในการบริหารงานราชทัณฑ์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

การเสริมสร้างสมรรถนะในการบริหารงานราชทัณฑ์เป็นการพัฒนางานราชทัณฑ์ในทุก ๆ ด้าน ทั้งในด้านของระเบียบ กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ซึ่งต้องพัฒนาให้สามารถปฏิบัติได้จริง และสอดคล้องกับนโยบายของรัฐ รวมทั้งการเสริมสร้างคุณลักษณะ ความสามารถของเจ้าหน้าที่ เช่นการจัดการสมนาและอบรมให้ความรู้ในเรื่องของระเบียบ กฎ ข้อบังคับที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานรวมทั้งการอบรมให้ความรู้ และนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดประสิทธิผลมากขึ้น

ตารางที่ 2.2

ภารกิจหลักของกรมราชทัณฑ์

ภารกิจที่ 1 การควบคุมผู้ต้องขัง	
วัตถุประสงค์	เป้าหมาย
1. ปรับปรุงอาคารสถานที่และสิ่งที่เกี่ยวข้องกันให้มั่นคงและปลอดภัย	1. จัดพื้นที่การควบคุมผู้ต้องขังแรกรับและผู้ต้องขังระหว่างดำเนินคดีให้เป็นสัดส่วนแยกจากผู้ต้องขังเด็ดขาด 2. ซ่อมแซมอาคาร ตบแต่งสถานที่และสิ่งที่เกี่ยวข้องกันให้มั่นคงและปลอดภัย
2. จัดบุคลากรในการควบคุมให้เหมาะสม	1. จัดบุคลากรให้ตรงตามตำแหน่งหน้าที่ความรู้ความสามารถ

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ภารกิจที่ 1 การควบคุมผู้ต้องขัง	
3. การย้ายและการจำแนกผู้ต้องขังเพื่อการแก้ไข	1. ผู้ต้องขังทุกคนจะต้องผ่านกระบวนการจำแนก 2. ให้มีการย้ายผู้ต้องขังที่เข้าหลักเกณฑ์การย้ายไปประจำเรือนจำ/ทัณฑสถานอื่น 3. ให้การแก้ไขผู้ต้องขังกลุ่มที่สมควรได้รับการแก้ไข
4. นำเทคโนโลยีสมัยใหม่และนวัตกรรมมาช่วยในการบริหารงาน	1. จัดหาอุปกรณ์อันทันสมัยและปรับปรุงอุปกรณ์ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า เช่น คอมพิวเตอร์การฝากขังทางไกลผ่านทางจอภาพ
ภารกิจที่ 2 การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง	
วัตถุประสงค์	เป้าหมาย
1. ปลุกจิตสำนึกที่ถูกต้องให้การศึกษา และฝึกวิชาชีพ แก่ผู้ต้องขัง	1. ให้การปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่ทุกคน 2. ให้การศึกษาแก่ผู้ต้องขัง ทั้งวิชาสามัญ วิชาชีพ และธรรมศึกษา รวมทั้งการฝึกวิชาชีพ 3. การอบรมจิตภาวนา และอบรมในวันอาทิตย์และวันสำคัญต่าง ๆ 4. จัดทำคู่มือการปฐมนิเทศ สำหรับผู้ต้องขัง 5. จัดให้มีบริการคำแนะนำแก่ผู้ต้องขัง 6. หาวิธีปลูกฝังให้ผู้ต้องขังรู้จักระเบียบวินัย และการใช้ชีวิตร่วมกันอย่างต่อเนื่อง
2. ยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังให้ดีขึ้น	1. ให้มีการตรวจอนามัยผู้ต้องขัง การบำบัดรักษาและการควบคุมป้องกันการแพร่ระบาดของโรค 2. ปรับปรุงการสุขาภิบาลเรือนจำให้ดีขึ้น 3. การให้สวัสดิการและการสงเคราะห์ผู้ต้องขัง
3. นำการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในชุมชนมาใช้	1. ขยายงานด้านการนำผู้ต้องขังไปทำงานภายนอกเรือนจำและงานสาธารณะนอกเรือนจำให้มากขึ้น

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ภารกิจที่ 3 การเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารงานราชทัณฑ์	
วัตถุประสงค์	เป้าหมาย
1. พัฒนาบุคลากรให้มี ความรู้ความสามารถ สอดคล้องกับงานใน หน้าที่ มีศักยภาพ ในการปฏิบัติงาน	1. ให้ข้าราชการได้รับการศึกษาอบรม และเข้าร่วมการสัมมนาตลอดจนการศึกษาดูงานด้านต่าง ๆ 2. จัดสวัสดิการให้ข้าราชการได้รับประโยชน์มากขึ้น 3. จัดกิจกรรมเพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน 4. ปรับปรุงระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน 5. จัดกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึก และปลูกฝังให้ข้าราชการยึดถือปฏิบัติหน้าที่และการดำรงชีวิต
2. พัฒนาระบบงานให้ เหมาะสมกับสภาพ ความเป็นจริง	1. ให้มีเครื่องมืออุปกรณ์เทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยในการบริหารจัดการ 2. ลดขั้นตอนการบริหารจัดการ และบริการ ประชาชนให้สะดวก รวดเร็วเป็นธรรมและโปร่งใส 3. ปรับปรุงระบบการจัดเก็บเอกสารและข้อมูลทะเบียนประวัติ ผู้ต้องขังให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น 4. การใช้แผนปฏิบัติการเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน 5. จัดให้มีระบบการตรวจสอบการต้องโทษซ้ำเพื่อการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม
3. ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ผลงานเพื่อสร้าง ความเข้าใจภารกิจและ บทบาทของเรือนจำ	1. จัดให้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำให้ญาติผู้ต้องขังและประชาชนทั่วไปทราบทางรายการเรือนจำสัมพันธ์ ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดพัทลุง ทุกวันเสาร์ เวลา 10.10-11.00 น.

แผนยุทธศาสตร์กระทรวงยุติธรรม

กรอบแผนยุทธศาสตร์กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2547-2551

วิสัยทัศน์

กระทรวงยุติธรรมเป็นองค์กรหลักในการอำนวยความสะดวกให้ประชาชนเชื่อมั่นและเข้าถึงความยุติธรรมอย่างเสมอภาค เพื่อความสงบสุขของสังคมอย่างยั่งยืน

พันธกิจ

1. พิทักษ์คุ้มครองสิทธิเสรีภาพและสวัสดิภาพของประชาชนทุกระดับ รวมทั้งทำให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรม
2. ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมและยาเสพติด
3. พัฒนาระบบการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด
4. พัฒนาและส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมทางเลือกโดยประชาชน และเพื่อประชาชน
5. พัฒนาระบบการบังคับคดีตามคำพิพากษา
6. เสริมสร้างระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลในกระบวนการยุติธรรมกับทุกภาคส่วน
7. ประสาน ส่งเสริม และสร้างเครือข่ายความร่วมมืองานยุติธรรมกับทุกภาคส่วน
8. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย พัฒนากฎหมาย และระบบงานยุติธรรม รวมทั้งพัฒนามาตรฐานงานยุติธรรม

9. พัฒนาระบบบริหารจัดการ และบุคลากรของกระบวนการยุติธรรม

เป้าประสงค์กระทรวง

1. ประชาชนสามารถเข้าถึงความยุติธรรมโดยสะดวก รวดเร็ว เป็นธรรม และเชื่อมั่นต่อระบบงานยุติธรรมไทยรวมทั้งสังคมมีความสุข

2. คืบคนดีสู่สังคม
3. เอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืน
4. สร้างแบบอย่างที่ดีในการบริหารระบบราชการไทย

ประเด็นยุทธศาสตร์กลุ่มภารกิจ

1. เปลี่ยนภาระให้เป็นพลัง
2. รวมพลังแก้ไขปัญหายาเสพติดให้ได้ผลอย่างยั่งยืน
3. เสริมสร้างสมรรถภาพในการบริหารทุกองค์กรด้วยระบบการบริหารกิจการบ้านเมือง

ยุทธศาสตร์กลุ่มภารกิจ

1. การพัฒนาการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด
2. การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอำนวยความสะดวก
3. การระงับข้อพิพาทด้วยกระบวนการยุติธรรมทางเลือก
4. การควบคุมตัวยาและผู้ค้ายาเสพติด
5. การแก้ไขปัญหาผู้ติดยาเสพติด (Demand)
6. การป้องกันผู้มีโอกาสเข้าไปใช้ยาเสพติด (Potential Demand)
7. การพัฒนาโครงสร้างและการบริหารจัดการ
8. การวิจัยและพัฒนากฎหมายและระบบงานยุติธรรม

ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ

ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างแผนยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการของกรมราชทัณฑ์ กับสภาพแวดล้อม ทั้งในระยะใกล้และระยะไกลนี้ เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้จัดทำแผนจะต้องรู้และเข้าใจ ทั้งนี้เพราะยุทธศาสตร์ของกรมจะต้องสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของกลุ่มภารกิจ ยุทธศาสตร์ของกระทรวง ยุทธศาสตร์ของแผนแม่บทกระบวนการยุติธรรม หลักเกณฑ์ และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 นโยบายของรัฐบาลและนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ วาระของชาติ และวาระของโลก

นอกจากความสัมพันธ์ดังกล่าวข้างต้นแล้ว สิ่งที่ผู้จัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการของกรมราชทัณฑ์ยังต้องใส่ใจเป็นกรณีพิเศษ ก็คือ ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการพิจารณาสภาพแวดล้อม ทั้งโดยวิธีมองจากข้างนอกเข้ามา (Outside) และการมองจากข้างในออกไป (Inside Out) การพิจารณาในลักษณะดังกล่าวจะช่วยให้เราเข้าใจถึงบทบาทและผลกระทบของปัจจัยภายนอกที่มีต่อกรม และบทบาทและผลกระทบที่ กรมราชทัณฑ์จะส่งผลให้เกิดขึ้นต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง

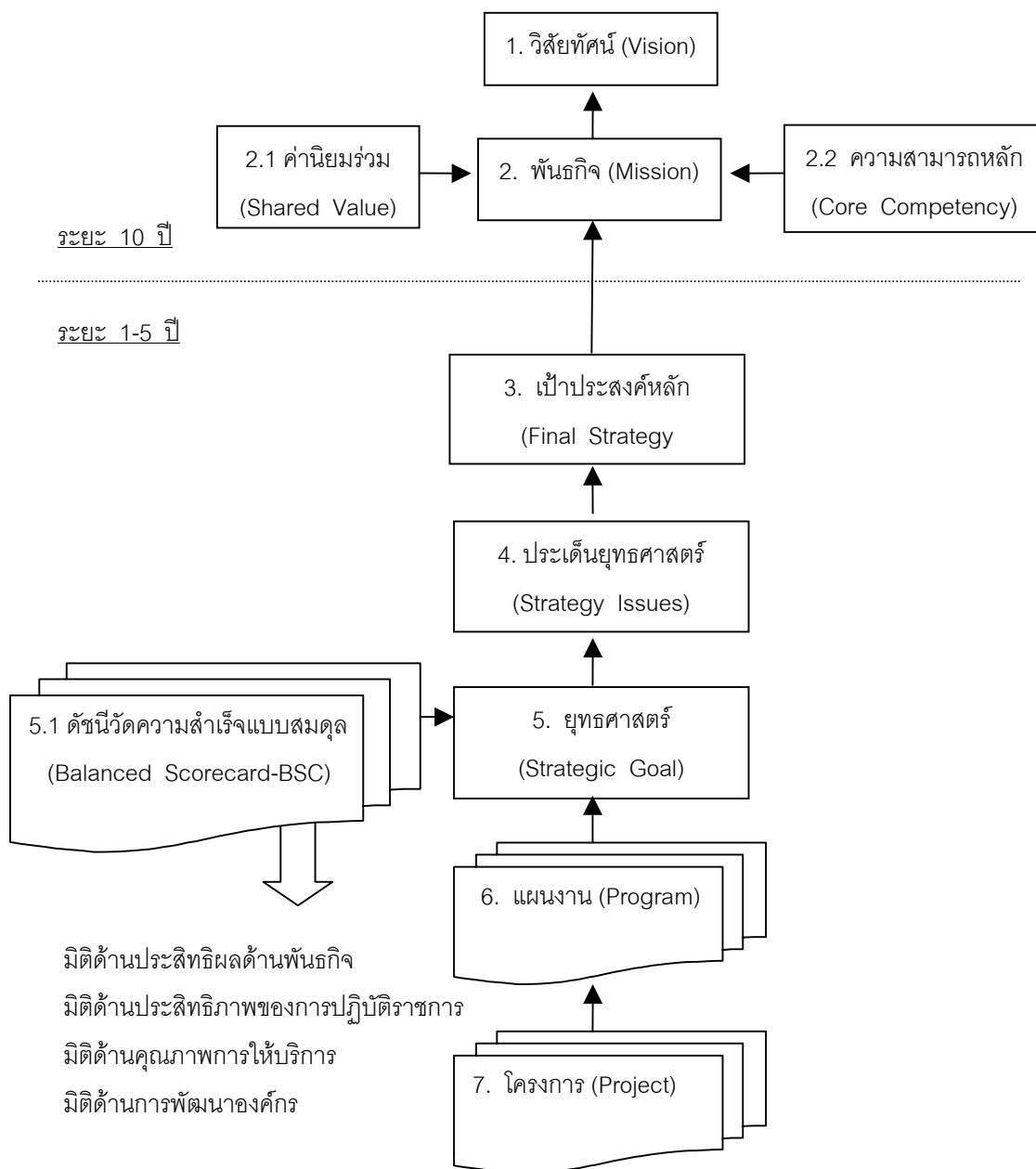
นอกจากนี้ ผู้จัดทำแผนจะต้องตระหนักอยู่เสมอว่า เป็นหน้าที่ที่กรมราชทัณฑ์จะต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง การรับทราบข้อมูลข่าวสาร และความเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของกรมนับเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้รับผิดชอบเรื่องการจัดทำแผน

แผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการกรมราชทัณฑ์

วัตถุประสงค์หลักของแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการกรมราชทัณฑ์แบบใหม่ ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาหลัก 2 ส่วนคือ ส่วนที่เกี่ยวกับแผนยุทธศาสตร์ ซึ่งใช้ระยะเวลาประมาณ 5 ปี ระหว่างปี 2547-2551) และส่วนที่เกี่ยวกับแผนปฏิบัติการ ซึ่งใช้เวลาประมาณ 1 ปี ซึ่งสามารถทำความเข้าใจเพิ่มเติมได้จากแผนภูมิดังต่อไปนี้

แผนภูมิ 2.1

โครงสร้างของแผนภูมิยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการระยะ 10 ปี



วิสัยทัศน์ (Vision) ในช่วงปี 2547-2551 ได้แก่

“เป็นองค์กรชั้นนำของอาเซียนในการควบคุม แก้ไข และพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขัง เพื่อคืนคนดี มีคุณค่าสู่สังคม”

พันธกิจ (Mission) ในช่วงปี 2547-2551 ได้แก่

1. ควบคุมผู้ต้องขังอย่างมีอาชีพ
2. บำบัดฟื้นฟู และแก้ไขพฤติกรรมของผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพ

ค่านิยมร่วม (Shared Value) ได้แก่

1. มีความเสียสละและทุ่มเทในการทำงาน
 - 1.1 อุทิศตนให้กับการทำงาน
 - 1.2 ทำงานเพื่อส่วนรวม
2. มีวินัย
 - 2.1 ตรงต่อเวลา
 - 2.2 อยู่ในกฎระเบียบ
3. ใฝ่หาความรู้
 - 3.1 ฝึกอบรมสม่ำเสมอ
 - 3.2 ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น
4. มีความซื่อสัตย์
 - 4.1 ซื่อสัตย์ต่อประชาชน
 - 4.2 ซื่อสัตย์ต่อองค์กร
 - 4.3 ซื่อสัตย์ต่อตนเอง
5. รักองค์กร
 - 5.1 สร้างชื่อเสียงให้กับองค์กร
 - 5.2 มีความสามัคคี
 - 5.3 ยอมรับกติกาการอยู่ร่วมกัน
 - 5.4 สร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน
6. เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
 - 6.1 ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างมีมนุษยธรรม
 - 6.2 เคารพสิทธิขั้นพื้นฐาน
 - 6.3 ให้ความเสมอภาค

7. มีคุณธรรม

7.1 มีความรักและเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์”

ความสามารถหลัก (Core Competency)

1. มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการผู้ต้องขัง โดยใช้สหวิทยาการอย่าง

บูรณาการ

- 1.1 มีความรู้ความสามารถในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง
- 1.2 มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการด้านด้านทัณฑวิทยา
- 1.3 มีความรู้ความสามารถและเข้าถึงผู้กระทำผิดได้ทุกประเภท
- 1.4 มีจิตวิทยาในการเข้าถึงคน
- 1.5 รอบรู้ในงานปฏิบัติอย่างชัดเจน
- 1.6 มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านอาชญาวิทยา/ทัณฑวิทยา/จิตวิทยา/สังคมวิทยา/

กฎหมาย

2. มีศาสตร์และศิลป์ในการบริหารทัพยากรมนุษย์
 - 2.1 มีความรอบรู้การบริหารจัดการศึกษาผู้ต้องขัง
 - 2.2 ความเป็นผู้นำ โน้มน้าวจิตใจผู้อื่นได้
 - 2.3 มีความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล
 - 2.4 ประสานจัดการที่ดี ทำงานแบบบูรณาการ
 - 2.5 เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง
 - 2.6 บริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 - 2.7 มีความรู้ความสามารถในกระบวนการแก้ไขพัฒนาทัพยากรบุคคล
 - 2.8 มีทักษะการจัดการด้านทัพยากรมนุษย์
 - 2.9 มีความเชี่ยวชาญในการฝึกอาชีพ
3. มีปฏิภาณไหวพริบสามารถแก้ไขสถานการณ์ในการทำงาน
 - 3.1 มีทักษะด้านการปกครองและการป้องกันตัว
 - 3.2 มีความสามารถในการปกครองและแก้ไขปัญหา
4. ความสามารถในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านราชทัณฑ์อย่างต่อเนื่อง
 - 4.1 พัฒนาองค์ความรู้ภาคทฤษฎี
 - 4.2 พัฒนาองค์ความรู้ภาคปฏิบัติ

นโยบายเน้นหนักกรมราชทัณฑ์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2550

นโยบายเน้นหนักกรมราชทัณฑ์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2550 ได้กำหนดโดยยึดถือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) เป็นหลักในการดำเนินงาน โดยมุ่งหวังให้การปฏิบัติงานของกรมราชทัณฑ์ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2550 เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยถือเอาประโยชน์ส่วนรวม หลักคุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นที่ตั้ง ควบคู่กับการประสานการดำเนินงานกับทุกภาคส่วน ดังนี้

1. การสร้างราชทัณฑ์ใสสะอาด เพื่อสนับสนุนนโยบาย 4 ป. ของรัฐบาล ได้แก่ ความโปร่งใส ประหยัด ประสิทธิภาพ และเป็นธรรม และนโยบายของกระทรวงยุติธรรม ที่มุ่งเน้น การปฏิบัติงานโดยยึดหลักกฎหมาย ระเบียบ ความถูกต้อง ด้วยความสุจริตและโปร่งใส จึงกำหนด แนวทางการดำเนินงาน ประกอบด้วย

1.1 การเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ ด้วยการรณรงค์ปลูกฝัง จิตสำนึก ค่านิยมต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ การสร้างมาตรฐานด้านจรรยาบรรณใน การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ ตลอดจนการลงโทษแก่ผู้ทุจริต ประพฤติมิชอบอย่างเฉียบขาด

1.2 การสร้างมาตรฐานการปฏิบัติงานและมาตรฐานความโปร่งใสในงาน ราชทัณฑ์ ด้วยการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และ การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างถูกต้องตามหลักทฤษฎีบทและหลักสิทธิมนุษยชน ให้สามารถใช้เป็น บรรทัดฐานในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างการยอมรับและความเชื่อมั่นของ สังคมต่องานราชทัณฑ์ โดยการพัฒนามาตรฐานเรือนจำด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย มาตรฐานเรือนจำ 10 ด้าน เพื่อยกระดับธรรมาภิบาลของงานราชทัณฑ์ไทย มาตรฐานความโปร่งใสของเรือนจำ 5 ด้าน เพื่อก้าวสู่ความเป็นราชทัณฑ์ยุคใหม่ โปร่งใสและตรวจสอบได้ มาตรฐานสิ่งจำเป็นการดำรงชีวิต ของผู้ต้องขัง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง เป็นต้น ทั้งนี้ การพัฒนามาตรฐานเรือนจำ ดังกล่าว ให้มีการดำเนินงานครอบคลุมทุกเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ

2. การพัฒนาไปสู่องค์กรแห่งความพอเพียง ด้วยการส่งเสริมและสนับสนุน ให้ข้าราชการ และหน่วยงานในสังกัด ได้ยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตและ การทำงาน ประกอบด้วย

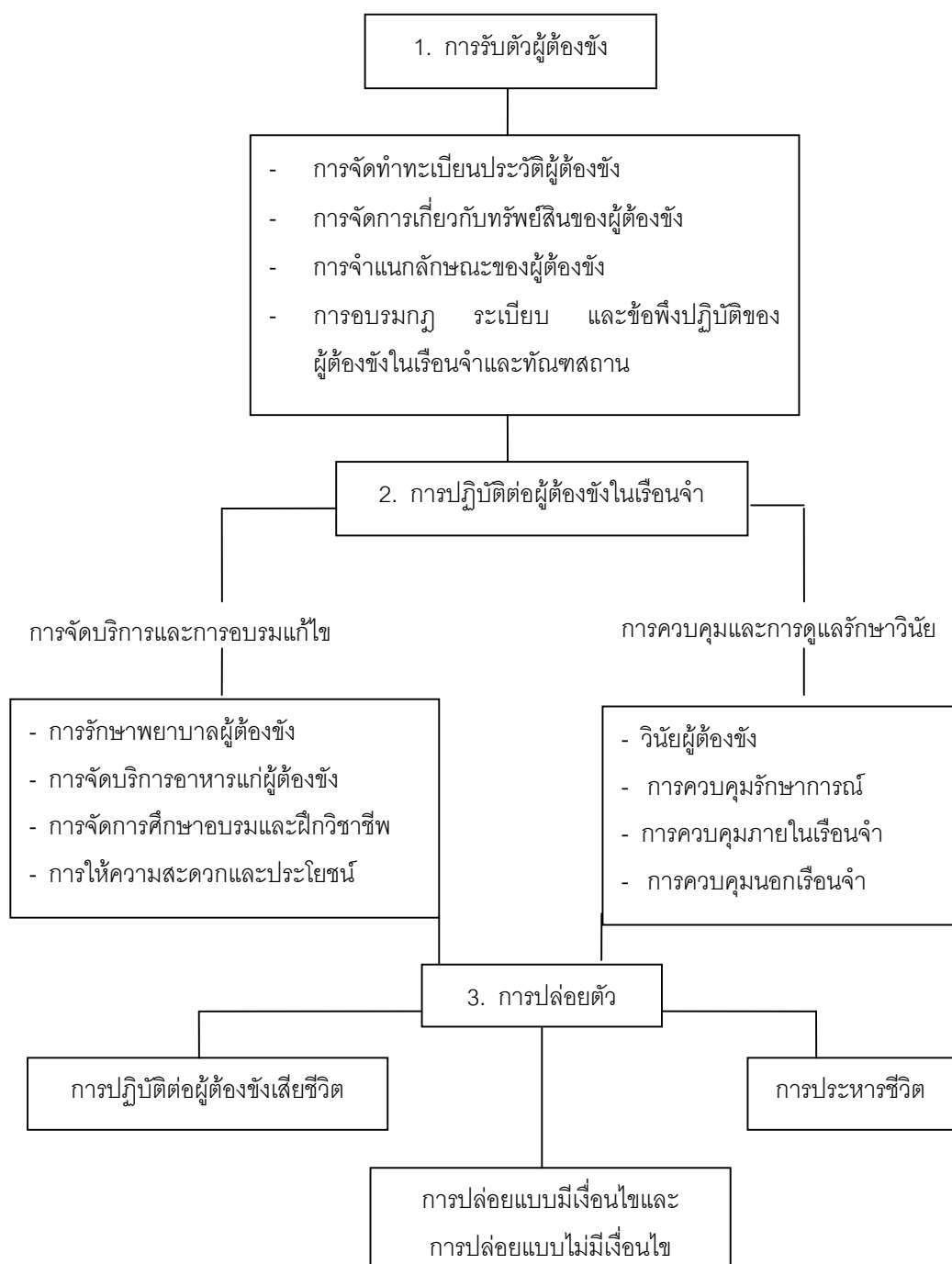
2.1 การเปลี่ยนวิถีชีวิตข้าราชการให้ใช้ชีวิตแบบพอเพียง รู้จักประมาณตน ประหยัด อุดม มีคุณธรรมจริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริต มีความเพียรและอดทน รู้จักการเสียสละและ การแบ่งปัน

2.2 การบริหารองค์กรแบบพอเพียง โดยยึดหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อป้องกันผลกระทบอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร

2.3 การปลูกฝังและปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตผู้ต้องขังให้ใช้ชีวิตแบบพอเพียง มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจ มีศีลธรรมพื้นฐาน มีคุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิตและการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เพื่อกลับตัวเป็นพลเมืองดีเมื่อพ้นโทษ โดยมีกระบวนการดำเนินงานที่เชื่อมโยงกันทุกมิติ และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนา

3. การป้องกันและระงับการก่อเหตุร้ายและการจลาจล เนื่องจากการก่อเหตุร้ายและการจลาจลในเรือนจำและทัณฑสถาน ก่อให้เกิดความสูญเสียและเสียหายทั้งต่อทรัพย์สินและงบประมาณของทางราชการ ทั้งต่อชีวิตและร่างกายของผู้ต้องขังและเจ้าพนักงาน และที่สำคัญคือสร้างความเสียหายและลดความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่องานราชทัณฑ์โดยรวม จึงต้องปรับปรุงและพัฒนาประสิทธิภาพการป้องกันและระงับเหตุร้ายในเรือนจำและ ทัณฑสถาน ทั้งในระดับยุทธศาสตร์ มาตรการด้านการข่าว การอำนวยความสะดวก การสั่งการ การประสานงาน รวมทั้ง การกำชับเจ้าหน้าที่ให้เฝ้าระวังและถือปฏิบัติตามแผนหรือมาตรการการป้องกันและระงับเหตุร้ายที่กรมราชทัณฑ์กำหนดและสั่งการอย่างเคร่งครัด และเนื่องจากสาเหตุส่วนหนึ่งของการก่อเหตุร้ายและการจลาจล สัมพันธ์กับสภาพภารกิจและผลการดำเนินงานต่าง ๆ ของกรมราชทัณฑ์ รวมทั้งการปรับภาพลักษณ์ของผู้ต้องขังให้เป็นที่ยอมรับของสังคมมากขึ้น เพื่อสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการดำเนินงานอบรม แก้ไข ฟื้นฟูและพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ ด้วยการพัฒนา แนวทางการประชาสัมพันธ์เชิงรุกอย่างเป็นรูปธรรมและมีความท้าทาย เช่น การเปิดเวทีราชทัณฑ์สื่อสารกับสาธารณะในรูปแบบต่าง ๆ การพัฒนาให้เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เป็นนักประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์ของหน่วยงาน การติดตามผู้ต้องขังหลังพ้นโทษ เพื่อแสดงหรือสื่อสารให้สังคมได้เห็นว่าสามารถใช้ชีวิตหลังพ้นโทษได้อย่างปกติสุข มีงานทำและไม่เป็นภาระของสังคม เป็นต้น

แผนภูมิที่ 2.2
กระบวนการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง



ที่มา: คู่มือเจ้าพนักงานเรือนจำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามแผนภูมิดังกล่าว แบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. การรับตัวผู้ต้องขัง

การรับตัวผู้ต้องขัง เป็นขั้นตอนแรกของการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง โดยเริ่มตั้งแต่การรับตัวผู้ต้องขังไว้ในเรือนจำตามหมายศาล หรือคำสั่งของผู้มีอำนาจ และรวมไปถึงการจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ต้องขังที่นำติดตัวเข้ามา การจำแนกลักษณะ การแยกขังและการย้ายผู้ต้องขัง การอบรมกฎระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน โดยภารกิจดังกล่าวนี้มุ่งในการที่จะทำให้ผู้ต้องขังที่เข้ามาใหม่ได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม ตลอดจนรับทราบกฎระเบียบ และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพภายในเรือนจำหรือทัณฑสถานได้

2. การปฏิบัติตัวต่อผู้ต้องขังในระหว่างถูกคุมขัง

ในขั้นตอนนี้รวมถึงการดำเนินการในการอบรมแก้ไข และจัดบริการต่าง ๆ ให้ผู้ต้องขัง เช่น การจัดบริการด้านอาหาร การรักษาพยาบาล การจัดการศึกษาอบรม การฝึกวิชาชีพ และการให้ความสะดวกและประโยชน์บางประการกับผู้ต้องขังตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งภารกิจเหล่านี้แม้จะไม่ใช่งานการควบคุมผู้ต้องขังโดยตรง แต่เป็นภารกิจที่ช่วยเสริมการควบคุมให้มีประสิทธิภาพ เป็นการทำให้ผู้ต้องขังได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ซึ่งจะส่งผลต่อการควบคุม

สำหรับภารกิจในส่วนของการควบคุมโดยตรงนั้น จะเกี่ยวกับการรักษาวินัยของผู้ต้องขัง การควบคุมรักษาการณ์ มาตรการในการควบคุมผู้ต้องขังภายในเรือนจำและภายนอกเรือนจำ

3. การปล่อยตัวผู้ต้องขัง

ภารกิจควบคุมผู้ต้องขังจะสิ้นสุดลงเมื่อผู้ต้องขังเสียชีวิต ถูกประหารชีวิต หรือมีการปล่อยตัวผู้ต้องขังพ้นโทษตามกำหนดโทษ ซึ่งเป็ภารกิจสุดท้ายในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

ภารกิจการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามที่กล่าวมาตามทีกล่าวมา สามารถนำมาเรียงเป็นหัวข้อย่อย ๆ ได้ดังนี้

1. การรับตัวผู้ต้องขัง
2. การจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ต้องขัง
3. การแยกขังและการย้ายผู้ต้องขัง
4. การอบรมกฎระเบียบและข้อพึงปฏิบัติของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน
5. การรักษาพยาบาล
6. การจัดบริการอาหารแก่ผู้ต้องขัง
7. การจัดการศึกษาอบรมและการฝึกวิชาชีพแก่ผู้ต้องขัง

8. การให้ความสะดวกและประโยชน์บางประการแก่ผู้ต้องขังที่กฎหมายกำหนด
9. การปฏิบัติเกี่ยวกับวินัยผู้ต้องขัง
10. การควบคุมผู้ต้องขังไว้ตามกำหนดโทษ
11. การปฏิบัติตามมาตรการควบคุมผู้ต้องขังภายในเรือนจำ
12. การปฏิบัติตามมาตรการควบคุมผู้ต้องขังภายนอกเรือนจำ
13. การปฏิบัติตัวแก่ผู้ต้องขังเสียชีวิต การประหารชีวิต และการปล่อยตัว

4.2 สังคมของผู้ต้องขัง

วัตถุประสงค์ของงานเรือนจำคือ การป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม โดยควบคุมผู้ต้องขังไว้ตามคำพิพากษาของศาล หรือคำสั่งของผู้มีอำนาจตามกฎหมาย และให้การอบรมแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมเสียของผู้ต้องขังให้ปรับตัวเข้ากับสังคมภายนอกได้ ภายหลังพ้นโทษ ดังนั้น เรือนจำฯ ต่าง ๆ จึงได้มีการจัดให้มีกวีวิชาชีพ จัดการศึกษา จัดอบรมทางศีลธรรมตลอดจน จัดสวัสดิการ และบริการสังคมสงเคราะห์อีกหลายประการ เพื่อช่วยให้การแก้ไขอบรมผู้ต้องขัง ประสบผลสำเร็จ และสามารถกลับเข้าสู่สังคมภายนอกได้โดยไม่กระทำผิดขึ้นอีก (นัทธี จิตสว่าง, ม.ป.ป., น. 101)

อย่างไรก็ตาม การที่จะอบรมแก้ไขผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดีนั้น ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของผู้ต้องขังด้วย ดังนั้น การดำเนินงานของเจ้าหน้าที่จึงต้องใช้ความพยายามอย่างสูง เพราะผู้ต้องขังมีจำนวนมาก และมีพื้นฐานทางสังคมที่แตกต่างกัน เมื่อมาอยู่รวมกันเป็นเวลานาน จึงก่อให้เกิดระบบความสัมพันธ์เป็นสังคมย่อย ๆ ของผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นสังคมที่ลักษณะเฉพาะแตกต่างไปจากสังคมภายนอก ประกอบไปด้วยวัฒนธรรมและค่านิยมของผู้ต้องขังที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของผู้ต้องขัง ตลอดจนการกลับตัวเข้าสู่สังคมภายหลังการพ้นโทษ

ดังนั้น การศึกษาและทำความเข้าใจสภาพสังคมของผู้ต้องขังจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะการอบรมแก้ไขต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรม และค่านิยมของผู้ต้องขัง จึงต้องมีการแบ่งผู้ต้องขังออกเป็นประเภทต่าง ๆ เพื่อให้ง่ายต่อการศึกษา ซึ่งได้มีการนำลักษณะพฤติกรรมของผู้ต้องขังเป็นเกณฑ์ในการแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 11 ประเภทคือ

1. พวกเก๋าคู

คือ พวกที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำมาเป็นเวลานาน และเข้าออกบ่อยครั้ง จนมีความรู้สึกที่เรือนจำเป็นเหมือนบ้าน จึงไม่มีความรู้สึกเดือดร้อนแต่อย่างใดในการถูกคุมขัง ผู้ต้องขังพวกนี้มักจะก่อให้เกิดปัญหาในเรือนจำอยู่เสมอ เช่น กระทำตัวดื้อด้าน ทำผิดระเบียบวินัยของเรือนจำ

และบางครั้งแก้งปวยเพื่อหลีกเลี่ยงการทำงาน ซึ่งการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังกลุ่มดังกล่าวนี้ทำได้ลำบากมาก

2. พวกราใหญ่

คือ ผู้ต้องขังที่มีเส้นใหญ่ ได้รับการฝากให้ดูแลจากผู้มีอิทธิพลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐระดับสูง เพื่อให้ได้รับความสะดวกสบายในเรือนจำ หรือเป็นผู้ต้องขังที่เคยเป็นเจ้าพนักงานของรัฐมาก่อน ซึ่งผู้ต้องขังกลุ่มนี้จะมีความสนิทชิดชอบกับเจ้าหน้าที่เป็นพิเศษ และรู้จักเอาตัวรอดโดยใช้เจ้าหน้าที่เป็นเกาะกำบัง ยอมเสียทรัพย์สินละให้ผลประโยชน์บางอย่างกับเจ้าหน้าที่เพื่อแลกกับความสะดวกสบาย ผู้ต้องขังกลุ่มนี้มักไม่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมในการอบรมแก้ไขเพราะส่วนใหญ่มีฐานะดี และมีญาติติดต่อเยี่ยมเยียนอยู่เสมอ

3. พวกเบาปัญญา

คือผู้ต้องขังที่ไม่ได้รับการศึกษา ไร้เวลา ซึ่งส่วนใหญ่มีฐานะยากจน มักตกเป็นเบี้ยล่างของผู้อื่นหลอกล่ออยู่เสมอ และเจ้าหน้าที่จะให้ความสงสาร เนื่องจากเรียกใช้ง่าย ขยันในการทำงาน แม้ว่าจะมีฝีมือไม่มากนักก็ตามสิ่งที่น่าวิตกของผู้ต้องขังกลุ่มนี้ก็คือ เจ้าหน้าที่ต้องคอยระมัดระวังเป็นพิเศษไม่ให้ตกเป็นเหยื่อของผู้ต้องขังประเภทหัวหมอ พวกราใหญ่ และพวกมีอิทธิพลอันจะเป็นอันตรายต่อความสงบของเรือนจำ

4. พวกเพี้ยน

คือ ผู้ต้องขังที่มีจิตไม่สมประกอบ เช่น พวกโรคจิต หรือโรคประสาท ซึ่งมักจะแสดงพฤติกรรมเพี้ยน ๆ ให้เจ้าหน้าที่และผู้ต้องขังอื่นเห็นอยู่เสมอ แต่โดยทั่วไปจะมีอาการเพี้ยนที่ไม่มากนัก และจะไม่ค่อยมีผู้ต้องขังคนใดเข้าไปยุ่งเกี่ยวนอกเสียจากว่าเข้าไปยุ่งเหยิงเพื่อความสนุกสนานหรือล้อเลียนด้วยความตลกขบขัน

5. พวกหัวหมอ

คือผู้ต้องขังที่มีความรู้ในเรื่องระเบียบของทางเรือนจำเป็นอย่างดี ส่วนใหญ่จะเป็นพวกที่มีการศึกษา หรือผู้ที่ต้องโทษหลายครั้ง ซึ่งมักจะทำตัวเป็นที่ปรึกษาของผู้ต้องขังอื่น เพราะมีทักษะในการพูดและการเขียน บางครั้งจะรับจ้างเขียนคำร้อง เขียนอุทธรณ์ ฎีกาเกี่ยวกับคดี ผู้ต้องขังกลุ่มนี้จะมีทัศนคติว่า ผู้ต้องขังมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่ง แม้ว่าจะเสียอิสรภาพ ซึ่งบ่อยครั้งที่การแนะนำของผู้ต้องขังหัวหมอทำให้เกิดการความยุ่งยากขึ้นในเรือนจำ

6. พวกอิทธิพล

คือผู้ต้องขังที่เคยมีอิทธิพลมาก่อนซึ่งมาต้องโทษจำคุก ส่วนมากจะเป็นผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษสูง ต้องคดีอุกฉกรรจ์ เช่น จำหน่ายยาเสพติดให้โทษ คดีจ้างวานฆ่า คดีค้าของเถื่อนเป็นจำนวนมาก ผู้ต้องขังกลุ่มนี้มักจะแสวงหาพรรคพวก และใช้เงินเลี้ยงดูผู้ต้องขังอื่นเพื่อให้มา

เป็นลูกน้อง หากดูภายนอกจะเห็นว่าเป็นคนเรียบร้อย ไม่ชอบยุ่งสิ่งกับใคร แต่ความจริงมีเล่ห์เหลี่ยมมาก มักจะอยู่เบื้องหลังการกระทำผิดในเรือนจำ

พวกมีอิทธิพลต่างจากพวกขาใหญ่คือ พวกมีอิทธิพลจะไม่ใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ผู้น้อย ต่างจากพวกขาใหญ่จะใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ และมักจะไม่กระทำผิดวินัยของเรือนจำ ซึ่งเจ้าหน้าที่ทั่วไปจะไม่ชอบผู้ต้องขังที่มีอิทธิพล เพราะผู้ต้องขังกลุ่มนี้จะไม่เคารพเจ้าหน้าที่ผู้น้อย จะเชื่อฟังเฉพาะเจ้าหน้าที่ระดับสูงเท่านั้น

7. พวกแท็กซี่

คือผู้ต้องขังที่ถูกตัดขาดจากญาติ ทำให้เกิดการขาดแคลนเงินทองและเครื่องใช้ จึงต้องใช้ชีวิตโดยการรับจ้างผู้ต้องขังมีเงิน โดยไม่หวังเกรงว่าจะเป็นการกระทำผิดระเบียบของทางเรือนจำหรือไม่ ขอเพียงให้ได้เงินมาเพื่อใช้สอยในเรือนจำเท่านั้น บ่อยครั้งที่ผู้ต้องขังเหล่านี้สร้างปัญหาให้กับเรือนจำ เป็นที่หนักใจของเจ้าหน้าที่ในการปกครองแต่ในภาวะปกติของผู้ต้องขังเหล่านี้ มักจะไม่สร้างปัญหา

8. พวกขี้ยา

คือผู้ต้องขังที่ต้องโทษฐานเสพยาเสพติดให้โทษ ซึ่งมักจะรวมตัวกันเป็นกลุ่ม มีจุดนัดพบที่ทำกิจกรรมร่วมกัน ความเป็นอยู่ค่อนข้างสกปรก ไม่เป็นระเบียบ มีสุขภาพร่างกายที่ไม่แข็งแรง และเกียจคร้านการทำงาน ผู้ต้องขังขี้ยาส่วนใหญ่เข้าออกเรือนจำบ่อยครั้ง รู้จักกฎระเบียบของทางเรือนจำเป็นอย่างดี ความผิดส่วนใหญ่ที่จะกระทำในเรือนจำก็คือ ลักทรัพย์ของผู้ต้องขังด้วยกันเอง แอบหลบเลี่ยงการงาน และแอบเสพยาเสพติดที่อาจหลุดรอดเข้าไปในเรือนจำบางคนก็ทำตัวเหมือนพวกแท็กซี่ คือรับจ้างทั่วไปในเรือนจำ เช่น บีบ นวด ซักผ้า เป็นต้น

9. พวกพ่อค้า

คือผู้ต้องขังที่ชอบทำการค้าขายในเรือนจำ ผู้ต้องขังกลุ่มนี้จะพยายามทำตัวสนิทกับเจ้าหน้าที่ เพื่อใช้ความสนิทเป็นเครื่องมือในการทำการค้า เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นการทำการค้าแบบเงินเชื่อ ซึ่งความสนิทกับเจ้าหน้าที่ทำผู้ต้องขังที่ซื้อของเงินเชื่อไม่กล้าโกงหรือเบี้ยวเงินหรือหากมีผู้ต้องขังคนใดไม่ยอมจ่ายเงินพวกพ่อค้าก็จะอ้างชื่อเจ้าหน้าที่ ซึ่งส่วนใหญ่จะได้ผล

กลุ่มผู้ต้องขังพ่อค้าส่วนใหญ่จะไม่ทำตัวเป็นปัญหาในการควบคุม จะเชื่อฟังเจ้าหน้าที่เป็นอย่างดี และบางครั้งก็ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการทำการค้า หรือโดยทำการค้าให้กับเจ้าหน้าที่สำหรับผู้ต้องขังทั่วไปจะไม่ชอบพวกพ่อค้า และมองว่าหน้าเลือดชอบเอาเปรียบเอากำไรเกินควร

อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้ต้องขังพ่อค้าก็ยังคงมีลูกค้าและสามารถทำการค้าได้ แม้ว่าบางเรือนจำจะพยายามห้ามปราม แต่ก็ห้ามได้ยากเพราะเป็นความสมัครใจ ระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย ประกอบกันมีรูปแบบการค้าที่แนบเนียนยากต่อการจับกุม

10. พวกน้อง

คือผู้ต้องขังที่ทำตัวเป็นกะเทย และยอมมีเพศสัมพันธ์กับผู้ต้องขังชายด้วยกัน กลุ่มผู้ต้องขังพวกนี้จะได้รับการเอาอกเอาใจและได้รับสิ่งของจากจากผู้ต้องขังที่มีรสนิยมทาง ด้านนี้ ส่วนมากผู้ต้องขังประเภทนี้จะไม่ทำงานหนัก เพราะเจ้าหน้าที่มักจะเรียกใช้ให้ทำงานที่เป็น งานบริการทั่วไป หรืองานที่ใช้แรงงานน้อยแต่ต้องการความละเอียดอ่อน โดยส่วนตัวแล้วพวกน้อง จะไม่ชอบทำงานหนักไม่ขยันในการทำงานเท่าที่ควร มักจะไม่กระทำความผิดกฎระเบียบของเรือนจำ

อย่างไรก็ตาม ด้วยความที่กลุ่มผู้ต้องขังประเภทนี้มีกริยาคล้ายผู้หญิง ที่สำคัญสามารถระบายความใคร่ให้กับผู้ต้องขังชายได้ จึงมักจะเกิดเหตุทะเลาะวิวาทระหว่างผู้ต้องขังชาย ที่มีรสนิยมในด้านเดียวกันนี้

11. พวกเสียเดี่ยว

กลุ่มผู้ต้องขังเสียเดี่ยวจะมีอยู่ 2 ประเภท คือ พวกแรกคือผู้ต้องขังที่มีโทษสูงหรือ คดีอุกฉกรรจ์ เช่น ปล้น ฆ่า พวกนี้จะเก็บตัวเงียบไม่ชอบสูงส่งกับใคร เก็บความรู้สึได้ดีไม่แสดง ออกให้เห็นถึงความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจ และเป็นที่ยำเกรงของผู้ต้องขังอื่นทั่วไปกลุ่มผู้ต้องขัง พวกนี้จะถูกจับตาโดยเจ้าหน้าที่อยู่ตลอดเวลา เพราะเป็นที่รู้กันว่าสามารถที่จะก่อเหตุร้ายในเรือน จำเสมอเมื่อมีโอกาส แต่อย่างไรก็ตาม ก็จะพยายามทำตัวให้อยู่ในระเบียบวินัยของเรือนจำ โดย ทำงานฝึกวิชาชีพหรือทำงานที่ได้รับมอบหมายไปเรื่อย ๆ และไม่ชอบให้เจ้าหน้าที่มายุ่งเกี่ยวกับตน

เสียเดี่ยวอีกพวกหนึ่งเป็นพวกผู้ต้องขังในคดีทั่ว ๆ ไป มีพฤติกรรมในทำนองชอบ เก็บตัว ไม่ยุ่งเกี่ยวหรือสังสรรค์กับใคร ซึ่งเป็นลักษณะนิสัยประจำตัว ส่วนใหญ่จะไร้ญาติและเป็น ตาสีตาสา มีอาชีพทำไร่นามาก่อน ไม่ชอบที่จะวุ่นวายกับโรคภายในเรือนจำ แต่อยู่เพื่อ “ฆ่าเวลา” เพื่อรอวันออกไปเท่านั้น

จะเห็นได้ว่าผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังในเรือนจำหรือทัณฑสถานนั้น มีภูมิหลังในด้านความเป็นอยู่ของครอบครัว อาชีพ การศึกษา ช่วงอายุ และโทษฐานการกระทำผิดที่แตกต่างกันแต่ต้อง มาอยู่รวมกันในสถานที่จำกัด

จึงต้องปรับตัวเข้าหากันเพื่อความอยู่รอดตามธรรมชาติของมนุษย์ และการจับกลุ่ม รวมตัวกันทำให้เกิดสังคมน้อย ๆ ของผู้ต้องขัง ตามที่ได้มีการแบ่งไว้แล้วข้างต้น ดังนั้นการควบคุม ดูแล การอบรมเพื่อแก้ไขพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดีนั้นเจ้าหน้าที่จึงจำเป็นต้องมีการ เรียนรู้พฤติกรรมของผู้ต้องขังแต่ละกลุ่มให้มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ จึงจะสามารถควบคุมผู้ต้อง

ซึ่งได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถวางแผนงานในการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังได้อย่างเหมาะสม

4.3 การจัดสวัสดิการและการสงเคราะห์ผู้ต้องขัง

การจัดสวัสดิการและการสงเคราะห์แก่ผู้ต้องขังขนาดถูกคุมขัง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ต้องขังรู้สึกว่าการลงโทษนั้นเป็นสิ่งที่ทนได้ และมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาสุขภาพอนามัยของผู้ต้องขัง พัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง การจัดสวัสดิการและการสงเคราะห์ในลักษณะนี้ ได้แก่

1. การจัดสวัสดิการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย

เรือนจำทัณฑสถานเปรียบเสมือนบ้านหรือแหล่งพักพิงของผู้ต้องขัง ฉะนั้นการจัดสวัสดิการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยแก่ผู้ต้องขังให้ถูกสุขลักษณะและหลักการรักษาทัณฑ์จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการปรุงแต่งแก้ไขพฤติกรรมของผู้ต้องขัง

การบำรุงรักษาเรือนจำให้สะอาด สวยงาม ถือเป็นนโยบายสำคัญแห่งกิจการราชทัณฑ์ในการพัฒนาและรักษาความสะอาดเรือนจำและทัณฑสถานและข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังกับข้อเสนอแนะเรื่องที่เกี่ยวข้องของสหประชาชาติได้กำหนดหลักการไว้ในข้อ 9-14 ดังนี้

ข้อ 9 (1) เรือนจำใดที่มีผู้ต้องขังเดี่ยวหรือห้องนอนเดี่ยวพึงจัดให้ผู้ต้องขังแต่ละคนนอนเดี่ยวในเวลากลางคืนตามลำพังถ้ามีเหตุผลพิเศษ เช่น กรณีที่มีผู้ต้องขังอยู่กันอย่างแออัด จะให้มีการยกเว้นจากข้อกำหนดนี้ก็ได้ แต่ก็ไม่ประสงค์ให้ผู้ต้องขัง 2 คน อยู่ในห้องเดียวกัน

(2) เรือนจำใดที่ห้องขังรวม ผู้ต้องขังที่จัดให้นอนอยู่ในห้องเดียวกันต้องได้รับการคัดเลือกอย่างรอบคอบว่าเหมาะสมที่จะอยู่รวมกันได้ ทั้งต้องมีเจ้าหน้าที่ควบคุมเป็นประจำในเวลากลางคืนตามสภาพการของเรือนจำด้วย

ข้อ 10 อาคารสถานที่ที่จัดไว้สำหรับผู้ต้องขังทุกแห่ง โดยเฉพาะสถานที่จัดเป็นห้องนอนจะต้องถูกหลักอนามัยโดยพิจารณาถึงสภาพดินฟ้าอากาศ ข้อสำคัญจะต้องมีอากาศหายใจอย่างเพียงพอ พื้นห้องกว้างพอสมควร มีแสงสว่าง ความอบอุ่น และการระบายอากาศที่ดี

ข้อ 11 ในที่ทุกแห่งที่จัดให้ผู้ต้องขังใช้เป็นที่อยู่หรือที่ทำงาน ควรมีลักษณะดังนี้

ก. หน้าต่างมีขนาดใหญ่พอที่จะให้ผู้ต้องขังสามารถอ่านหนังสือหรือทำงานโดยแสงสว่างตามธรรมชาติได้ และต้องก่อสร้างหน้าต่างให้อากาศบริสุทธิ์ผ่านเข้ามาได้ ไม่ว่าจะมีความชื้นหรืออากาศหรือไม่ก็ตาม

ข. จะต้องจัดให้แสงสว่างพอที่ผ้าต้องซังจะอ่านหนังสือหรือทำงานโดยไม่เป็นอันตรายแก่สายตา

ข้อ 12 จะต้องให้มีส้วม จำนวนเพียงพอแก่ความจำเป็นของผู้ต้องซังทั้งจะต้องจัดให้สะอาดและไม่ประเจิดประเจ้อ

ข้อ 13 จัดให้มีห้องอาบน้ำและฝักบัวสำหรับอาบน้ำอย่างเพียงพอ เพื่อให้ผู้ต้องซังทุกคนสามารถอาบน้ำได้และมีอุณหภูมิของน้ำที่อาบเหมาะสมกับดินฟ้าอากาศ และให้อาบน้ำได้บ่อยครั้ง ตามความจำเป็นแห่งสุขภาพ

ข้อ 14 ทุกส่วนของเรือนจำที่ผู้ต้องซังอยู่เป็นประจำต้องพิถีพิถันรักษาให้เรียบร้อยตามสภาพการณ์แห่งภูมิอากาศ

สำหรับการจัดสวัสดิการเกี่ยวกับสถานที่หลับนอนนั้น ส่วนมากจะจัดให้ผู้ต้องซังนอนรวมกันบนพื้นห้องที่มีเสื่อปูนอน และห้องนอนใช้มุ้งลวด ฉีดยากันยุงเป็นประจำซึ่งนับว่าเป็นการปฏิบัติพอเหมาะแก่สภาพการณ์แล้ว

2. การจัดสวัสดิการเกี่ยวกับสุขอนามัยและสุขภาพ

การปฏิบัติว่าด้วยการอนามัยและสุขภาพของเรือนจำและทัณฑสถานได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนใน พ.ร.บ.ราชทัณฑ์ กฎกระทรวงมหาดไทย ระเบียบกระทรวงมหาดไทย และหนังสือที่เกี่ยวข้อง พอสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

2.1 กำหนดให้แพทย์ตรวจอนามัยแก่ผู้ต้องซังที่เข้าใหม่และให้จัดแยกผู้ต้องซังป่วยออกจากผู้ต้องซังอื่นหรือให้จัดส่งออกไปรักษาตัวนอกเรือนจำและทัณฑสถานได้ตามความจำเป็น

2.2 ให้แพทย์เข้าตรวจเรือนจำในส่วนที่เกี่ยวกับอนามัยของผู้ต้องซังและการสุขภาพของเรือนจำทั่ว ๆ ไปทุก 3 วัน พร้อมกับให้ชี้แนะนำพัศดีและจดหมายเหตุไว้ในสมุดตรวจการด้วย

2.3 เรือนจำทุกแห่งให้มีสถานพยาบาลเพื่อเป็นที่รักษาพยาบาลผู้ต้องซังป่วย และจัดให้มีผู้มีความรู้พอสมควร มีหน้าที่ประจำสถานพยาบาลนั้น

2.4 ผู้ต้องซังที่ติดฝิ่น กัญชา สิ่งเสพติดอย่างอื่น อาการร้ายแรงหรือหญิงมีครรภ์ หรือมีลูกอ่อนโดยจัดให้เป็นผู้ป่วยโดยอนุโลม

2.5 ผู้ต้องซังทุกคนมีหน้าจะต้องรักษาความสะอาดดังนี้

- (1) ในส่วนร่างกาย เครื่องนุ่งห่มหลับนอน หรือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตน
- (2) ห้องซังและส่วนใดส่วนหนึ่งของเรือนจำ

2.6 ให้พัศดีจัดให้ผู้ต้องซังทุกคนเว้นแต่คนต้องซังและคนฝาก

- (1) ตัดผมสั้นหรือโกนผมตามระเบียบ

(2) โกงหนวดและเครา

(3) ตัดเล็บ

(4) อาบน้ำและขัดถูร่างกาย

ทั้งนี้เมื่อไม่ขัดกับศาสนาของผู้ต้องขังนั้น

2.7 ให้พักผ่อนและออกกำลังกายตามสมควร เว้นแต่ผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างโทษฐาน

ผิดวินัย

ในเรื่องนี้กรมราชทัณฑ์ ได้กำชับกวดขันให้ผู้ต้องขังมุ่งทำความสะอาดสถานที่เครื่องนุ่งห่มหลับนอน และเครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นนิจสิน และถือว่าเป็นส่วนหนึ่งแห่งมาตรการปฏิบัติทางวินัยด้วย

3. การจัดสวัสดิการเกี่ยวกับอาหาร

การจัดบริการเกี่ยวกับอาหารผู้ต้องขังเป็นความสำคัญอย่างยิ่งต่อผลสำเร็จในการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังและความสงบเรียบร้อยภายในเรือนจำและทัณฑสถาน ทั้งยังเป็นสิ่งจำเป็นเกี่ยวกับการยังชีพของมนุษย์ กรมราชทัณฑ์ จึงได้กำหนดข้อปฏิบัติอันเป็นหลักสำคัญในการจัดเลี้ยงอาหารแก่ผู้ต้องขังไว้อย่างชัดเจนในกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ดังนี้

(1) ห้ามมิให้ผู้ต้องขังหุงหาประกอบอาหารเป็นการส่วนตัว หรือนำอาหารไปรับประทานนอกเขตที่ ซึ่งทางเรือนจำกำหนดให้สำหรับผู้ต้องขังทั่ว ๆ ไป โดยลมีได้รับอนุญาตจากพัศดี

(2) นักโทษเด็ดขาดจะต้องรับประทานอาหารซึ่งทางเรือนจำจ่ายให้รับประทานจะรับประทานอาหารส่วนตัวได้แต่เฉพาะตามที่อธิบดีกำหนดไว้ตามข้อบังคับ

(3) คนต้องขังและคนฝากจะรับประทานอาหารส่วนตัวได้ตามสมควร

(4) ให้จัดให้ผู้ต้องขังรับประทานอาหารอย่างน้อยวันละ 2 มื้อ คือ เช้าและเย็น อาหารมื้อหนึ่ง ๆ ให้ประกอบด้วยข้าวและสิ่งอื่นแทนข้าว และกับข้าวหรือสิ่งอื่นแทนกับข้าว

(5) ผู้ต้องขังที่ทำงานหนักหรือตรากตรำ หรือนักโทษเด็ดขาดตั้งแต่ชั้นดีขึ้นไป ผู้บัญชาการเรือนจำจะสั่งให้จัดอาหารเพิ่มให้มากสิ่งหรือมากมื้อขึ้นก็ได้หรืออนุญาตให้นำอาหารส่วนตัวก็ได้

(6) อาหารที่ผู้ต้องขังจะรับประทานนั้น ต้องให้แพทย์ตรวจก่อนในกรณีที่แพทย์มาตรวจไม่ได้ให้จัดเจ้าพนักงานเรือนจำเป็นผู้ตรวจ

(7) อาหารซึ่งตรวจพบว่าเน่าเสียเป็นสิ่งที่ไม่พึงจะรับประทานนั้นห้ามมิให้ยอมให้ผู้ต้องขังรับประทาน

(8) โดยปกติอาหารที่จะให้ผู้ต้องขังรับประทานนั้น ให้ปรุงขึ้นในเรือนจำโดยจัดให้เจ้าพนักงานเรือนจำและผู้ต้องขังดำเนินการปรุงอาหารเป็นการเฉพาะ ผู้ปรุงอาหารจะต้องผ่านการตรวจโรคและความเห็นชอบของแพทย์

นอกจากนั้นกรมราชทัณฑ์ยังได้กำหนดสิ่งกำชับให้เรือนจำและทัณฑสถานต้องจัดน้ำดื่มที่สะอาดให้ผู้ต้องขังได้ดื่มทุกเวลารวมทั้งจัดภาชนะเลี้ยงดูผู้ต้องขังได้ดื่มทุกเวลารวมทั้งจัดภาชนะเลี้ยงดูผู้ต้องขังให้เพียงพอตลอดจนจัดให้มีผ้าปิดภาชนะใส่ข้าว และกับข้าวที่เหมาะสมเพื่อป้องกันแมลงวันหรือสิ่งสกปรกอื่น ๆ ตกลงไปในอาหารอีกด้วย

4. การจัดสวัสดิการเกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่มหลับนอน

การจัดสวัสดิการเกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่มหลับนอนแก่ผู้ต้องขัง นับเป็นสิ่งจำเป็นต่อการรักษาความสะอาดและอนามัย ตลอดจนจนเป็นการฝึกอบรมให้แก่ผู้ต้องขังในการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการแต่งกาย

สำหรับเรื่องนี้ ได้กำหนดไว้ในกฎกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2479 ข้อ 69, 70 ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ดังนี้

ข้อ 69 นักโทษเด็ดขาดและคนต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกา ต้องแต่งเครื่องแต่งกายตามแบบอธิบดีกำหนด

ข้อ 70 โดยปกติปีหนึ่ง ๆ ให้จ่ายเครื่องนุ่งห่มหลับนอนแก่นักโทษเด็ดขาดและคนต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกา ดังนี้

(ก) ถ้าเป็นชายให้จ่าย

1. เสื้อและกางเกง 2 สำหรับ
2. ผ้าอาบน้ำ 1 ผืน
3. ผ้าห่มนอน 1 ผืน
4. เสื้อปูนอน 1 ผืน

(ข) ถ้าเป็นผู้หญิงให้จ่าย

1. เสื้อและเครื่องนุ่งห่ม 2 สำหรับ
2. ผ้าห่มนอน 1 ผืน
3. เสื้อปูนอน 1 ผืน
4. สิ่งที่ใช้เฉพาะผู้หญิงตามที่อธิบดีเห็นจำเป็น

เรื่องเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการด้านเสื้อผ้า จะเห็นว่าให้จ่ายให้แก่ผู้ต้องขังนั้นเป็นไปในลักษณะจำกัด เนื่องจากงบประมาณไม่เอื้ออำนวยที่จะจัดให้ได้อย่างเพียงพอ

5. การจัดบริการเกี่ยวกับการพักผ่อนหย่อนใจและการบันเทิง

ผู้ต้องขังเป็นผู้ที่ถูกจำกัดอิสรภาพย่อมต้องดิ้นรนแสวงหาสิ่งทดแทนเพื่อเป็นการผ่อนคลายอารมณ์ความตึงเครียด และบรรเทาความทุกข์กังวลในทุกวิถีทางเมื่อมีโอกาส ฉะนั้น การที่เรือนจำและทัณฑสถานจัดให้มีการละเล่นและการพักผ่อนหย่อนใจถือเป็นความจำเป็นและสำคัญเพราะเท่ากับเป็นการช่วยลดการตึงเครียดของผู้ต้องขังโดยตรงทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการควบคุมและการรักษาระเบียบวินัยของเรือนจำและทัณฑสถาน

6. การจัดสวัสดิการเกี่ยวกับการสงเคราะห์ผู้ต้องขัง

เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่ง ได้จัดให้มีร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขังเพื่อจำหน่ายเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็น เช่น สบู่ ยาสีฟัน อาหารสำเร็จรูป จำหน่ายตามราคาท้องตลาดเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ต้องขัง

7. การสงเคราะห์ การเยี่ยมเยียนผู้ต้องขังโดยญาติหรือบุคคลภายนอก

การจัดให้ผู้ต้องขังได้รับการเยี่ยมเยียนจากญาติมิตรมีความจำเป็นในด้านการช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดของผู้ต้องขัง และเป็นการสงเคราะห์ผู้ต้องขังส่วนหนึ่งด้วย

แนวปฏิบัติว่าด้วยการเยี่ยมเยียนผู้ต้องขัง มีกำหนดไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 7 และมาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 โดยมาตรา 7 ได้บัญญัติไว้ว่า บุคคลภายนอกซึ่งได้รับอนุญาตให้เข้าไปในเรือนจำเพื่อกิจธุระที่ดี เยี่ยมผู้ต้องขังก็ดี เพื่อประโยชน์อย่างอื่นก็ดี จักต้องปฏิบัติตามข้อบังคับซึ่งอธิบดีได้ตั้งและประกาศไว้โดยเปิดเผย

และมาตรา 33 ได้บัญญัติไว้ว่า ให้ผู้ต้องขังได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อจากบุคคลภายนอกโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากทนายความตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้ ภายใต้ข้อบังคับที่อธิบดีวางไว้

4.4 การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้เรือนจำ

เมื่อกล่าวถึงเรือนจำและทัณฑสถาน ซึ่งเป็นสถานที่คุมขังผู้กระทำผิดไว้ตามคำสั่งของศาล หรือตามคำสั่งของผู้มีอำนาจตามกฎหมายกำหนด จะเห็นว่ารูปแบบต่อการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้เรือนจำในยุคแรก ๆ เป็นไปเพื่อตัดโอกาสหรือกั้นผู้กระทำผิดออกจากสังคม (ไม่ให้ผู้กระทำผิดมีโอกาส) ไปกระทำผิดซ้ำขึ้นอีก นอกจากนั้นยังเป็นการแก้แค้นทดแทนให้ผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องขังได้รับความทุกข์ทรมานสาสมกับผลกรรมที่ได้ก่อไว้กับสังคม ซึ่งการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด โดยใช้เรือนจำมีวิวัฒนาการมาเป็นเวลาเกือบสองศตวรรษ โดยนำมาใช้แทนการลงโทษต่อเนื้อตัว เช่น การทรมานหรือการเฆี่ยนตี

อย่างไรก็ตาม รูปแบบการจัดการกับผู้กระทำความผิดจะเป็นอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับความเชื่อของสังคมเกี่ยวกับสาเหตุของการกระทำผิด และเหตุผลในการจัดการหรือปฏิบัติต่อคนกระทำผิด ซึ่งจะเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ โดยมีจุดเน้นในวัตถุประสงค์และวิธีการปฏิบัติแตกต่างกันไป สรุปได้ดังนี้

1. การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retribution)
2. การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence)
3. การลงโทษเพื่อตัดโอกาสกระทำผิด (Incapacitation)
4. การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation)

วัตถุประสงค์ในการลงโทษทั้ง 4 ประการนี้ เป็นความคิดหรือความเชื่อในสังคมในยุคต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากวิธีการปฏิบัติหรือลงโทษผู้กระทำความผิด อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ในการลงโทษทั้ง 4 ประการยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน หากแต่จุดเน้นได้เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ (นัทธี จิตสว่าง, ม.ป.ป., น. 23-24)

ในปัจจุบันแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องขังในสังคมไทย ได้เน้นการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) ตามเป็นแนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาแบบปฏิฐานนิยม (Positive School of Criminology) ซึ่งเชื่อในเจตจำนงกำหนด (Determinism) กล่าวคือการกระทำของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ไม่ได้เกิดจากการตัดสินใจเลือกกระทำของมนุษย์เพียงอย่างเดียวแต่เกิดจากสภาพแวดล้อมและปัจจัยต่าง ๆ เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ด้วยสภาพแวดล้อมจึงมีส่วนทำให้มนุษย์มีพฤติกรรมที่บกพร่องจนนำไปสู่การกระทำความผิด ดังนั้น การลงโทษด้วยวิธีการรุนแรงจึงไม่ใช่สิ่งที่ควรกระทำ การลงโทษควรพิจารณาจากสาเหตุที่ทำให้มนุษย์กระทำความผิดและมุ่งแก้ไขไปที่สาเหตุนั้น

วัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เป็นวิธีการศึกษาตัวผู้กระทำความผิดมากกว่าวิธีการกระทำผิด โดยศึกษาผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล หรือจำแนกลักษณะเพื่อหาสาเหตุแห่งการกระทำผิด ซึ่งเมื่อทราบสาเหตุแห่งการกระทำผิดแล้ว ก็จะสามารถหาแนวทางในการแก้ไขพฤติกรรมของบุคคลนั้นได้

การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูจึงเป็นแนวคิดที่ให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้กลับตัวให้โอกาสแก้ไขปรับปรุงตัว เพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดต้องถลำตัวไปสู่การกระทำผิดมากขึ้น โดยการหลีกเลี่ยงมิให้ผู้กระทำความผิดต้องถูกลงโทษในลักษณะที่เป็นการทำลายคุณลักษณะหรือศักยภาพในการกลับเข้าสู่สังคม และต้องได้รับการอบรมแก้ไขจากเรือนจำและทัณฑสถาน ซึ่งวิธีการอบรมแก้ไขผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องขัง ที่สำคัญมี 2 วิธี คือ

1. โดยการเสริมทักษะในด้านอาชีพ การศึกษาและการอบรมทางศีลธรรมซึ่งเป็นกิจกรรมหลักในการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังที่ปฏิบัติอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถาน

2. โดยการปรับบุคลิกภาพให้สามารถมีภูมิต้านทานต่อสิ่งชั่วร้ายในการกระทำผิด และการปรุงแต่งจิตใจให้ดีงาม ไม่คิดที่จะกระทำผิดขึ้นอีก ซึ่งจะต้องอาศัยเทคนิคในการอบรมหลายทางและจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขัง

อย่างไรก็ตาม การอบรมแก้ไขผู้ต้องขังให้ประสบความสำเร็จ เจ้าพนักงานจะต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตและความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ตลอดจนวัฒนธรรมผู้ต้องขังอย่างลึกซึ้ง จึงจะสามารถเข้าถึงจิตใจ และวางแนวทางอบรมแก้ไขให้สอดคล้องกับผู้ต้องขังแต่ละประเภทแต่ละบุคคลได้ ซึ่งการศึกษาสังคมของผู้ต้องขังจะสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมและค่านิยมของผู้ต้องขังได้เป็นอย่างดี และจะเป็นประโยชน์ต่อการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังเป็นอย่างยิ่ง (นัทธี จิตสว่าง, ม.ป.ป., น. 78)

4.5 บทบาทของกรมราชทัณฑ์ในด้านสวัสดิการสังคม

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยเน้นการแก้ไขฟื้นฟูนั้น เป็นการดำเนินงานในด้านสวัสดิการสังคมโดยกรมราชทัณฑ์ ซึ่ง เพียว ศรีแสงทอง ได้กล่าวถึงการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามแนวทางแก้ไขฟื้นฟูไว้ว่า

ในสมัยโบราณสังคมมีความเชื่อว่า คนทำผิดเพราะความชั่วร้ายที่มีอยู่ในตัว การปฏิบัติต่อคนกระทำความผิดจึงปฏิบัติด้วยวิธีการที่รุนแรง ด้วยการลงโทษต่อเนื้อตัวและการทรมาน เพื่อให้สาสมกับความผิด และทำให้เกิดความเกรงกลัว ในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงไป แนวความคิดและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดจึงเปลี่ยนแปลงไปด้วย สังคมเริ่มเรียนรู้ว่าการลงโทษที่รุนแรงยิ่งกระทำให้ผู้กระทำความผิดที่มีชีวิตหลุดรอดไปได้ เกิดความโกรธแค้น ซึ่งขัดแย้งและกลับเป็นอันตรายต่อสังคมมากยิ่งขึ้น การปฏิบัติต่อคนที่กระทำความผิดจึงมุ่งแก้ไขความบกพร่องหรือผิดปกติ โดยอบรมแก้ไขพัฒนาพฤติกรรมนิสัยให้กลับตัวเป็นคนดีเข้ากับกฎเกณฑ์เงื่อนไขของสังคมได้ (เพียว ศรีแสงทอง, 2542, น. 66)

กรมราชทัณฑ์จึงมีแนวคิดและหลักปฏิบัติตามรูปแบบของรัฐสวัสดิการ โดยมีแนวทางการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาตามแบบแผนพัฒนามหาชนไทย ฉบับที่ (พ.ศ. 2540-2544) ได้แก่ การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพผู้ต้องขังโดยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามความเหมาะสมแก่สภาพ โดยสร้างโอกาสทางการศึกษา การพัฒนาอาชีพแก่ผู้ต้องขังโดยโอกาสทุกประเภทรวมทั้งผู้ต้องขัง

จะเห็นว่า เมื่อกล่าวถึงการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหรือผู้กระทำผิดแล้ว แนวโน้มของสังคมจะมุ่งเน้นในด้านการพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดี ไม่สร้างปัญหาให้กับสังคมซึ่งแนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลมาจาก

สำนักงานปฏิฐานนิยม (Positive School of Criminology) ที่มุ่งเน้นการศึกษาการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยใช้วิธีการอบรมแก้ไข ซึ่งต่างจากแนวการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามความหมายของทฤษฎีวิทยาในความหมายเดิมคือ เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับการลงโทษหรือการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด

อย่างไรก็ตามเมื่อแนวความคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดได้เปลี่ยนมาเน้นในด้านการแก้ไข ตั้งแต่ในช่วงทศวรรษ 1950 เป็นต้นมา จึงได้เริ่มมีการใช้คำว่า “Correction” แทนคำว่า “Penology” ซึ่งในส่วนของภาษาไทยวิชา “การราชทัณฑ์” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในวิชาของกระบวนการยุติธรรม (นัทธี จิตสว่าง, ม.ป.ป., น. 2)

ความตื่นตัวของสังคมในเรื่องการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่เน้นการอบรมแก้ไข ได้ส่งผลกระทบต่อการทำงานของเจ้าพนักงานในเรือนจำและทัณฑสถาน ทำให้ต้องเร่งดำเนินนโยบายในด้านการอบรมแก้ไขให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม แม้ว่าสภาพความเป็นจริงภายในเรือนจำและทัณฑสถานจะไม่เอื้ออำนวยเท่าที่ควรก็ตาม แต่การเริ่มต้นปฏิบัติจะช่วยให้สภาพต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบในการอบรมแก้ไขมีโอกาสดำเนินการปรับปรุงให้พร้อมกับการแก้ไขผู้ต้องขังยิ่งขึ้น

4.6 การอบรมพัฒนาแก้ไขผู้ต้องขังให้ประสบผลสำเร็จ

วิทยา สุริยะวงศ์ ได้อ้างคำพูดของซุนวู ที่กล่าวไว้ในตำราพิชัยสงครามว่า “จงให้ความกรุณาต่อเชลยศึกและดูแลเขา เพื่อสร้างความแข็งแกร่งให้กับเรา” (Be kind to the captive and care for them as well as to use the captured foe to strengthen one's own force) หมายความว่า หากเราทำอันตรายหรือกระทำทารุณกรรมต่อเชลยศึก นอกจากจะไม่เกิดผลดีแล้วยังเป็นการสร้างความเกลียดชัง ทำลายความหวังของพวกเขา และในที่สุดก็จะเป็นการทำลายสังคมและความสงบเรียบร้อยของตัวเราเอง (วิทยา สุริยะวงศ์, 2543, น. 83)

หากนำหลักการของซุนวู มาเปรียบเทียบกับปรัชญางานราชทัณฑ์ในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องเป็นแนวเดียวกัน เพราะในอดีตสังคมมองผู้ต้องขังเป็นศัตรูของรัฐ เป็นคนรู้ประโยชน์ สมควรที่จะได้รับความทุกข์ทรมานจนกระทั่งหมดสภาพและตายไปในที่สุด สภาพภายในเรือนจำสมัยนั้น จึงเน้นความลำบากและมุ่งให้ผู้ต้องขังได้รับความทุกข์ทรมานแต่ในปัจจุบันปรัชญาของงานราชทัณฑ์ได้เปลี่ยนไป กรมราชทัณฑ์ในหลาย ๆ ประเทศ เน้นการอบรมแก้ไขเพื่อให้ผู้ต้องขังกลับตัวเป็นคนดี ส่งผลให้บทบาทของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต้องเปลี่ยนไปด้วย เจ้าหน้าที่

ราชทัณฑ์ในปัจจุบันจึงไม่ได้มีหน้าที่ในการควบคุมผู้ต้องขังไว้ตามกำหนดโทษเท่านั้น แต่จะต้องเป็นผู้ให้การสนับสนุน และให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังในการกลับตนเป็นคนดี

ข้อความดังกล่าว เป็นการเปรียบเทียบว่า ผู้ต้องขังก็เหมือนเชลยศึกที่ถูกจับมาขังไว้ นอกจากจะเป็นภาระในการเลี้ยงดู และทำให้ต้องเสียกำลังคนในการควบคุม ในการดูแลเรื่องอาหาร และในการอื่น ๆ อีกมาก ดังนั้น เพื่อมิให้ภาระในการเลี้ยงดูผู้ต้องขังตกอยู่กับรัฐมากเกินไป การปฏิบัติจึงต้อง พิจารณาว่าทำอย่างไรผู้ต้องขังที่เป็นภาระอยู่ในขณะนี้เมื่อพ้นโทษออกไปแล้ว จะไม่หวนกลับมาเป็นภาระของรัฐอีก

ในปัจจุบันการพัฒนาอบรมแก้ไขพฤติกรรมของผู้ต้องขังโดยวิธีการและกระบวนการภายในเรือนจำและทัณฑสถาน ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินการ เช่น สถานที่ไม่เหมาะสม เจ้าหน้าที่ไม่มีความชำนาญในด้านการอบรม อย่างไรก็ตาม การอบรมแก้ไขได้เกิดผลดีต่อเรือนจำและทัณฑสถานในด้านการควบคุมเป็นอย่างมาก เพราะการอบรมทำให้ผู้ต้องขังมีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่และยอมปฏิบัติตามอยู่ในระเบียบวินัยของเรือนจำ ซึ่งภารกิจด้านการควบคุมผู้ต้องขังยังคงเป็นภารกิจหลักที่สำคัญของการปฏิบัติงานภายในเรือนจำและทัณฑสถานที่ไม่อาจละทิ้งไปได้ การอบรมแก้ไขจึงเป็นผลดีต่อทุก ๆ ฝ่ายรวมกัน

วีระยุทธ สุขเจริญ (2542, น. 82) ได้กล่าวถึงการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังให้ประสบผลสำเร็จโดยมุ่งให้ผู้ต้องขังแต่ละคนสามารถควบคุมตนเอง และประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในระเบียบวินัยของเรือนจำและทัณฑสถานไว้ 3 แนวทางคือ

1. ทำให้เรือนจำและทัณฑสถานเป็นแหล่งที่พึงพิงที่อบอุ่น

ผู้ต้องขังเมื่อถูกคุมขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ต้องพลัดพรากจากบิดามารดา และญาติพี่น้อง ทำให้เกิดความรู้สึกว่าเหงา วิตกกังวล และหวาดกลัว เรือนจำและทัณฑสถานจึงต้องทำหน้าที่ในการปลอบโยน ทำความเข้าใจและให้กำลังใจ เพื่อให้ผู้ต้องขังได้รู้สึกว่า แม้จะถูกคุมขังถูกจำกัดเสรีภาพ แต่เรือนจำหรือทัณฑสถานก็ยังให้การดูแลในเรื่องสวัสดิการอื่น ๆ ตามควรแก่สภาพที่มนุษย์ผู้หนึ่งจะพึงได้รับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมด้านการศึกษอบรมการฝึกวิชาชีพ

2. เจ้าพนักงานเรือนจำเปรียบเสมือนครู อาจารย์ และญาติ พี่น้อง

เจ้าพนักงานเรือนจำมีหน้าที่ควบคุมดูแลผู้ต้องขังตลอดเวลา 24 ชั่วโมง และไม่สามารถละทิ้งหน้าที่ความรับผิดชอบได้แม้สักเพียงนาที ต้องทำหน้าที่ในการระมัดระวังการก่อเหตุร้าย ระแวดระวังภัยให้กับผู้ต้องขังในทุก ๆ ด้าน นอกจากนั้นยังทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนเพื่อมุ่งหวังให้เป็นคนดี เจ้าพนักงานเรือนจำจึงเปรียบเสมือนครู อาจารย์ ที่ต้องอบรมสั่งสอน และทำหน้าที่เหมือนญาติพี่น้อง ดูแลทุกข์สุขให้แก่ผู้ต้องขังทั้งกลางวันและกลางคืน ดังนั้น เราจึงต้องปลูกฝังให้ผู้ต้องขังเห็นถึงความเหน็ดเหนื่อย และภาระอันหนักหน่วงของเจ้าพนักงาน รวมทั้งเข้าใจในภาระ

หน้าที่ที่เจ้าพนักงานจะต้องปฏิบัติเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันที่เป็นมิตรซึ่งจะทำให้การอบรมสั่งสอนเกิดผลดี

3. ผู้ต้องขังต้องทำตัวเป็นลูกหรือผู้อาศัยที่ดีของครอบครัว

การอบรมแก้ไขพฤติกรรมของผู้ต้องขัง นอกจากจะต้องอาศัยการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่แล้ว ยังต้องอาศัยความร่วมมือของผู้ต้องขังอีกด้วยผู้ต้องขังต้องเชื่อฟังการอบรมสั่งสอนของเจ้าพนักงาน ทำตัวเหมือนบุตรที่ดีเชื่อฟังคำสั่งสอนของบิดามารดา รวมทั้งต้องไม่หมกมุ่นอยู่กับการเคียดแค้นชิงชัง วิตกกังวลหรือห่วงใยคนภายนอกมากเกินไปจนกระทั่งปล่อยเวลาให้สูญเปล่าไปอย่างน่าเสียดายแต่ควรใช้เวลาทั้งหมดที่มีทบทวนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วนำมาเป็นบทเรียนแห่งชีวิต สร้างจิตใจที่พร้อมต่อการเริ่มต้น เมื่อพ้นโทษไปสู่สังคมภายนอก

จะเห็นได้ว่า วีระยุทธ สุขเจริญ มองความสำเร็จในด้านการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังในด้านเชิงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ต้องขังกับเรือนจำ และผู้ต้องขังกับเจ้าพนักงาน เพราะการปฏิบัติงานในเรือนจำหรือทัณฑสถานจะเป็นไปอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของเจ้าพนักงานกับผู้ต้องขังเป็นหลัก หากทั้งสองฝ่าย มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การปฏิบัติงานก็ยากที่จะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่คาดหวังไว้ได้

นัทธี จิตสว่าง ได้กล่าวถึงเทคนิคและวิธีการในการปรับพฤติกรรมและทัศนคติค่านิยมของผู้ต้องขังไว้ 3 วิธีดังนี้คือ (นัทธี จิตสว่าง, ม.ป.ป., น. 78-100)

1. การใช้กลุ่มในการแก้ไขผู้กระทำความผิดในงานราชทัณฑ์

ปัจจุบันมีการตื่นตัวในการนำ “กลุ่ม” มาเป็นเครื่องมือในการทำงานด้านต่าง ๆ มากยิ่งขึ้นไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษาอบรม การบริหารงานองค์กร การบำบัดรักษาผู้ป่วย และการนันทนาการ ทั้งนี้ โดยมีความเชื่อว่า “กลุ่ม” เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพและมีพลังในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และค่านิยมของสมาชิกในกลุ่มได้ ในงานราชทัณฑ์ได้มีการนำ “กลุ่ม” มาเป็นเครื่องมือในการบำบัดแก้ไขผู้ต้องขังมาเป็นเวลาช้านาน ซึ่งการนำ “กลุ่ม” มาใช้นั้น นอกจากจะเชื่อในพลังของกลุ่มแล้ว ยังเป็นผลมาจากอิทธิพลของปรัชญาในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดแบบปฏิฐานนิยม (Positive School of Criminology) ซึ่งเน้นในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้กระทำความผิด และวิธีการกลุ่มนิยมนำมาใช้แพร่หลายในการแก้ไขผู้ต้องขังหรือเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด คือ การให้คำแนะนำแบบกลุ่ม การจัดกลุ่มแนะแนว การจัดจิตบำบัดแบบกลุ่ม

2. การใช้เยี่ยมญาติเป็นเครื่องมือในการแก้ไขพฤติกรรมของผู้ต้องขังมีส่วนสำคัญอย่างไร

ในการอบรมแก้ไขให้ผู้ต้องขังกลับตนเป็นคนดีและคืนสู่สังคมภายหลังพ้นโทษได้อย่างปกติ หากผู้ต้องขังคนใดมีครอบครัวหรือญาติให้ความสนใจ และห่วงใยมาเยี่ยมเยียนอยู่สม่ำเสมอจะทำให้เกิดความอบอุ่นมีที่ยึดเหนี่ยว ซึ่งความรู้สึกนี้จะช่วยให้ผู้ต้องขังปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ

ได้ดี และไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำขึ้นอีกโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ต้องขังประเภทที่กระทำผิดไปโดยพลั้งพลาดไม่ได้กระทำผิดแบบเป็นนิสัย ดังนั้นในระบบ การราชทัณฑ์สมัยใหม่ การจัดให้ญาติและครอบครัวได้เข้าเยี่ยมผู้ต้องขัง จึงเป็นภารกิจสำคัญของเรือนจำที่จะทำให้สัมพันธภาพของครอบครัวผู้ต้องขังแน่นแฟ้นและไม่แตกสลาย

ระบบการเยี่ยมของผู้ต้องขังนั้นมีทั้งการเยี่ยมแบบมีสิ่งขวางกั้น และการเยี่ยมแบบถึงตัวตลอดจนการให้อิสระในการอยู่ร่วมกันโดยไม่มีเจ้าหน้าที่ควบคุมคือ กาเยี่ยมแบบครอบครัว

3. การใช้วิธีการแบบสังคมสงเคราะห์เป็นเครื่องมือในการอบรมแก้ไขผู้ต้องขัง

การปฏิบัติงานเรือนจำมีความสัมพันธ์กับงานสังคมสงเคราะห์เป็นอย่างยิ่ง เพราะงานสังคมสงเคราะห์และงานเรือนจำมีเป้าหมายที่สอดคล้องกัน เป้าหมายของงานเรือนจำคือมุ่งที่จะช่วยดูแลช่วยเหลือผู้ต้องขังโดยให้การอบรมแก้ไขให้ผู้ต้องขังที่มีปัญหาสามารถปรับตนเข้ากับกฎเกณฑ์และเงื่อนไขของสังคมได้โดยไม่ก่อปัญหาขึ้นอีก ในขณะที่เป้าหมายของงานสังคมสงเคราะห์คือมุ่งช่วยผู้อื่นให้ช่วยตนเองได้โดยไม่เป็นภาระของสังคม

ดังนั้น งานสังคมสงเคราะห์ จึงได้ไปเกี่ยวข้องกับงานเรือนจำในหลาย ๆ ด้าน โดยนำเทคนิคและวิธีการสังคมสงเคราะห์ไปใช้ในการแก้ไขอบรมผู้ต้องขังทั้งทางตรงและทางอ้อม (นันทิจิตสว่าง, ม.ป.ป.)

4.7 ปัญหาในการอบรมพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง

กรมราชทัณฑ์มีนโยบายหลักที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การพัฒนาจิตใจของผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดีสามารถอยู่ร่วมกับสังคมภายนอกได้อย่างปกติภายหลังการพ้นโทษ โดยใช้การอบรมศีลธรรม และจริยธรรมตาม

หลักธรรมคำสอนพุทธศาสนาเป็นหลัก พร้อมกับวางมาตรการและกำหนดกฎเกณฑ์การอบรมให้เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งถือปฏิบัติให้เป็นไปในรูปแบบเดียวกัน ซึ่งผู้ต้องขังทุกคนจะต้องได้รับการอบรมตั้งแต่วันแรกที่เข้าสู่เรือนจำ จนถึงวันที่ได้รับการปล่อยตัว

การอบรมดังกล่าว กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดรูปแบบการดำเนินการครบวงจรนับตั้งแต่การอบรมผู้ต้องขังเข้าใหม่ การอบรมเป็นรายตัว การอบรมหมู่ตามโทษฐานความผิด การอบรมทั่วไป การอบรมเนื่องในวันสำคัญของชาติและศาสนา และการอบรมก่อนพ้นโทษนอกจากนั้น ยังจัดการให้มีการเรียนธรรมศึกษา การฝึกอบรมจิตภาวนา การนิมนต์พระสงฆ์เข้าแสดงธรรมในวันหยุดราชการ และเชิญผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกเข้าให้การอบรมเป็นครั้งคราว

นอกจากนั้นในโอกาสวันสำคัญของชาติและศาสนา ยังได้จัดให้มีการอุปสมบท และแม้แต่ผู้ต้องขังศาสนาอื่น กรมราชทัณฑ์ก็ยังเปิดโอกาสให้วิทยากรหรือผู้แทนของศาสนานั้น ๆ เข้าให้การอบรมและประกอบพิธีกรรมได้ ไม่กีดกันแต่อย่างใด

กระบวนการในการพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์ได้ดำเนินการทั้งในส่วนกลาง คือ กรมราชทัณฑ์ และส่วนภูมิภาคคือเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ โดยในส่วนกลางได้จัดให้มีอนุศาสนาจารย์ สังกัดสำนักพัฒนาพฤตินิสัยเป็นผู้รับผิดชอบ สำหรับในส่วนเรือนจำและทัณฑสถานหากเรือนจำและทัณฑสถานใด ไม่มีอนุศาสนาจารย์ ก็ให้ตั้งเจ้าพนักงานเรือนจำที่มีคุณวุฒิทางเปรียญหรือนักธรรมให้ปฏิบัติหน้าที่อนุศาสนาจารย์ (มงคล พรพหลทอง, 2536, น. 132)

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาแก้ไขพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง ก็มีใช้ว่าจะทำได้ง่าย ๆ โดยการให้การอบรมศึกษาหรือนิมนต์พระภิกษุ หรือบุคลากรผู้มีความรู้ในด้านต่าง ๆ มาบรรยายให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ มาบรรยายให้ความรู้แล้วจะช่วยให้ผู้ต้องขังสามารถปรับเปลี่ยนพฤตินิสัยเป็นคนดีได้ในทันทีตามต้องการไม่ในขั้นตอนของการปฏิบัติยังมีปัญหาในด้านการดำเนินงานอีกหลายด้านที่กรมราชทัณฑ์หรือเรือนจำและทัณฑสถาน จะต้องทำการแก้ไขและหาวิธีการดำเนินการที่เหมาะสม เพื่อให้การอบรมแก้ไขประสบผลสำเร็จ ซึ่งพอจะสรุปปัญหาเกี่ยวกับการอบรมพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังดังนี้

1. เนื่องจากผู้ต้องขังมาจากบุคคลหลายประเภท หลายฐานะ และหลากหลายอาชีพ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้มีความบกพร่องทางจิต และมีการศึกษาน้อย เห็นผิดเป็นชอบ บางประเภทเป็นผู้ร้ายโดยสันดาน มีพฤติกรรมก้าวร้าว จึงยากที่จะทำการแก้ไขได้สำเร็จภายใต้สถานการณ์ที่มีผู้ต้องขังอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมากในสถานที่คับแคบและไม่สามารถจัดสถานที่สำหรับการจำแนกผู้ต้องขังตามลักษณะต่าง ๆ เพื่อวางนโยบายการปฏิบัติแก่ผู้ต้องขังเป็นการเฉพาะรายได้อย่างเหมาะสม

2. เนื่องจากบุคลากรของกรมราชทัณฑ์ ที่ทำหน้าที่ในการอบรมพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง มีเป็นส่วนน้อยที่ได้รับการอบรมในด้านมาโดยเฉพาะ ส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ในด้านการควบคุมและต้องรับผิดชอบงานในด้านการฝึกอบรมด้วย การปฏิบัติหน้าที่หลายด้านหรือสวมหมวกหลายใบ เป็นปัญหาเกี่ยวกับเทคนิคการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่เป็นอย่างมาก

3. ในด้านงบประมาณสนับสนุนจากส่วนกลางมีค่อนข้างจำกัด บางครั้งเจ้าหน้าที่ต้องเสียสละทั้งกำลังการ กำลังใจและกำลังทรัพย์ ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างเต็มที่ ประกอบกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เรือนจำปฏิบัติงานล่วงเวลาปกติด้วย เพราะงานควบคุมผู้ต้องขังเป็น

งานที่ต้องปฏิบัติตลอดเวลา 24 ชั่วโมง ภาวะความเครียดทำให้การปฏิบัติหน้าที่ในด้านการให้การอบรมแก่ผู้ต้องขังไม่เกิดผลเท่าที่ควร

4. ปัญหาในด้านโครงสร้างของเรือนจำและทัณฑสถาน ซึ่งแต่เดิมนั้นถูกสร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการควบคุมผู้ต้องขังไว้มิให้หลบหนีทำให้มีขอบเขตกำแพงของเรือนจำที่แน่นอนมั่นคงแข็งแรง ดังนั้น เมื่อกรมราชทัณฑ์ต้องรับผิดชอบงานในด้านการอบรมแก้ไขพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังด้วย สภาพภายในเรือนจำและทัณฑสถาน จึงไม่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติหน้าที่ในด้านการอบรมแก้ไข

5. ปัญหาการประสานงานจากเจ้าหน้าที่ที่เรือนจำและทัณฑสถานในฝ่ายต่าง ๆ ซึ่งไม่ค่อยให้ความร่วมมือกับการแก้ไขพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังเท่าที่ควร เนื่องจากเป็นงานที่ไม่เห็นผลในการปฏิบัติชัดเจน มาสามารถวัดความสำเร็จของงานได้ในทันที จึงไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาเท่าที่ควร

สภาพของปัญหาในด้านการพัฒนาแก้ไขพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังตามที่กล่าวมาคณะผู้วิจัยได้ประเมินจากการศึกษาเอกสารและประเมินจากประสบการณ์ปฏิบัติงานตรงของคณะผู้วิจัยซึ่งปฏิบัติงานในเรือนจำมาเป็นเวลานานกว่า 10 ปี แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการพัฒนาแก้ไขพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังจะมีปัญหาต่าง ๆ มากมาย กรมราชทัณฑ์โดยเรือนจำและทัณฑสถาน ก็ยังคงต้องทำหน้าที่ในการพัฒนาแก้ไขพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังต่อไป เพราะการคุมขังผู้ต้องขังไว้โดยไม่มี การอบรมแก้ไขให้เป็นคนดีนั้น เมื่อผู้ต้องขังพ้นโทษออกไปสู่สังคมภายนอกก็อาจจะสร้างปัญหาให้กับสังคมได้อีก

5. แนวคิดด้านความเป็นอยู่และความต้องการของผู้ต้องขัง

ในการปฏิบัติงานในเรือนจำและทัณฑสถานปัจจุบันนี้ จำเป็นที่จะต้องหาแรงจูงใจหรือสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ต้องขัง เพื่อพวกเขาเหล่านั้นจะอยู่ภายในเรือนจำและทัณฑสถานโดยไม่กระทำการแหกหัก ก่อความไม่สงบและเสียหายแก่เรือนจำและทัณฑสถาน

คำว่า “มาตรฐาน” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง สิ่งที่ดีถือเป็นเกณฑ์ที่รับรองกันทั่วไป หรือสิ่งที่ดีถือเป็นเกณฑ์สำหรับเทียบกำหนด ทั้งในปริมาณและคุณภาพ ส่วนคำว่า “สากล” นั้น หมายถึง ระดับนานาชาติ ดังนั้น มาตรฐานสากล จึงเป็นเกณฑ์การรับรองสำหรับนานาชาติซึ่งในแต่ละเรื่องแต่ละองค์กรก็จะมีมาตรฐานที่แตกต่างกันออกไป การทำงานในองค์กรต่าง ๆ ในปัจจุบันล้วนแต่มุ่งสู่เป้าหมาย ในการได้รับรองประสิทธิภาพหรือคุณภาพของผลผลิต

การบริการ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับ ของสังคมไม่เพียง แต่ในระดับประเทศเท่านั้น แต่ต้องก้าวสู่การเป็นที่ยอมรับ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรใดก็ตาม ทั้งบริษัท โรงงาน โรงพยาบาล

องค์กรขนส่งมวลชน หน่วยงานราชการ ฯลฯ ล้วนแต่พยายามปรับปรุงกระบวนการขั้นตอนการทำงานให้มีระบบและได้มาตรฐานเพื่อสร้างพึงพอใจกับผู้รับบริการ เช่น ระบบมาตรฐาน ISO (International Standard organization) ที่กระทรวงสาธารณสุขเป็นผู้ตรวจสอบและรับรองมาตรฐาน โดยมีตัวชี้วัดในเรื่องต่าง ๆ กำหนดว่า หน่วยงานใดที่เข้าสู่ระบบมาตรฐานก็必将มีการเปิดเผยประกาศว่า หน่วยงานนั้นได้มาตรฐานในเรื่องใด และหน่วยงานนั้นต้องรักษามาตรฐานไว้ให้ได้ โดยมีการตรวจสอบจากกระทรวงอุตสาหกรรม สิ่งดังกล่าวถือว่าเป็นเครื่องชี้วัด ประการหนึ่งในประสิทธิภาพการทำงานของหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ

กรมราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการ ก็พยายามปรับปรุงการทำงานตลอดเวลาแม้ จะไม่มีระบบการแข่งขันเหมือนภาคเอกชน แต่งานราชทัณฑ์ต้องพยายามแข่งขันกับตัวเองและงานราชทัณฑ์ประเทศอื่น ๆ ให้เป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่มีผู้รับบริการอันได้แก่ ผู้ต้องขัง อยู่จำนวนกว่าหนึ่งแสนคนที่อยู่ในความรับผิดชอบ ดูแลกระจายอยู่ตามเรือนจำและทัณฑสถานฯ ทั่วประเทศกว่า 130 แห่ง ทำให้จำเป็นต้องมีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเหล่านี้ให้มีมาตรฐานเดียวกันเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม โฉนดถือว่า ผู้ต้องขังเหล่านั้นก็คือสมาชิกส่วนหนึ่งของสังคมที่มีสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน กรมราชทัณฑ์ได้วางมาตรฐานในเบื้องต้นไว้จำนวน 5 ด้านด้วยกัน เพื่อให้ผู้ต้องขังทุกคนภายในเรือนจำ/ทัณฑสถานได้มีความเป็นอยู่ภายใต้มาตรฐานเดียวกัน ลดเหลื่อมล้ำระหว่างผู้ต้องขังประกอบด้วย (คู่มือมาตรฐานโปร่งใส 5 ด้าน)

1. มาตรฐานที่นอนสำหรับผู้ต้องขัง พื้นที่นอนสำหรับผู้ต้องขังหญิงต้องมีพื้นที่ไม่ต่ำกว่า 1.10 ตารางเมตร ต่อคน และผู้ต้องขังชายพื้นที่นอนมีพื้นที่ไม่ต่ำกว่า 1.20 ตารางเมตรต่อคน มีขนาดเหมาะสมกับร่างกายผู้ต้องขังและต้องง่ายต่อการดูแลรักษาความสะอาด ห้องนอนต้องมีการติดมุ้งลวด มีระบบระบายอากาศและอากาศถ่ายเทได้สะดวก มีแสงสว่างเพียงพอ ฯลฯ

2. มาตรฐานด้านสุขทกรรม อาคารสุขทกรรมต้องมีความมั่นคงแข็งแรง สะอาดเป็นระเบียบปลอดจากสิ่งปฏิกูลหรือพาหนะนำโรค ไม่มีคราบสกปรกเศษอาหารหรือน้ำท่วมขังที่พื้นที่ต้องมีป้ายแสดงรายการอาหารประจำวันและต้องมีตู้แสดงอาหารที่ปรุงสำเร็จแล้วและด้านหน้าของตู้ต้องเป็นกระจกและมีตัวอย่างอาหารประจำวันแสดงครบถ้วนทุกมื้อ รวมทั้งในเรื่องอนามัยสำหรับผู้ปฏิบัติงานด้านสุขทกรรมต้องมีเครื่องแต่งกายที่สะอาด สวมเสื้อ มีแขน ผูกผ้ากันเปื้อนสีขาว หรือมีเครื่องแบบสำหรับผู้ปรุงต้องใส่หมวกหรือเน็คคลุมผมนะทำงานต้องมีการอนามัยและสุขนิสัยที่ดีในการปฏิบัติงาน เป็นผู้มีสุขภาพอนามัยดีไม่มีโรคติดต่อ ไม่เป็นโรคผิวหนัง และต้องมีหลักฐานการตรวจสุขภาพในปีนั้นให้ตรวจสอบได้ เป็นต้น

3. มาตรฐานด้านโรงเลี้ยง อาคารโรงเลี้ยงต้องมีความมั่นคงแข็งแรง สะอาด เป็นระเบียบ โต๊ะเก้าอี้ สำหรับรับประทานอาหารต้องจัดเป็นระเบียบ มีการระบายอากาศที่ดี ไม่มีเศษอาหาร หรือคราบสกปรก ต้องมีจุดน้ำดื่มในบริเวณที่รับประทานอาหารเช้าและต้องมีภาชนะใช้ดื่มน้ำประจำตัว เพื่อป้องกันมิให้มีการดื่มน้ำจากภาชนะร่วมกัน

4. มาตรฐานด้านสถานพยาบาล อาคารสถานพยาบาลต้องแยกเป็นเอกเทศ สะอาด ไม่มีเสียงและกลิ่นรบกวน ทางเข้า-ออก ต้องปราศจากสิ่งกีดขวางและสะดวกในการขนย้ายผู้ป่วย ต้องจัดแบ่งพื้นที่ใช้สอย

ภายในให้เหมาะสมรวมทั้งต้องมีแพทย์ห้วงเวลาหมุนเวียน เข้าไปดูแลรักษาผู้ต้องขังที่เจ็บป่วยภายในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ต้องมีการส่งเสริมสุขภาพทางร่างกายและจิตใจให้กับผู้ต้องขัง โดยเฉพาะสุขภาพในกลุ่มผู้ต้องขังวัยทำงาน วัยสูงอายุ หญิงมีครรภ์และเด็กติดมารดา ฯลฯ

5. มาตรฐานการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล ห้องน้ำต้องไม่มีคราบสกปรก มีการทำความสะอาดสม่ำเสมอ มีการระบายอากาศดี มีแสงสว่างเพียงพอ ต้องมีอ่างล้างมือพร้อมสบู่ สำหรับทำความสะอาดหลังการขับถ่าย จัดให้ห้องขับถ่ายอยู่ห่างจากแหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้ มีการบำบัดน้ำเสียและขยะอย่างสม่ำเสมอ ฯลฯ

กรมราชทัณฑ์ได้จัดทำมาตรฐานเรือนจำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้งานราชทัณฑ์ไทยมีแนวทางการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ เหมาะสมบริบทของค่านิยม พฤติกรรม และวัฒนธรรมของสังคมไทย สอดคล้องกับหลักปรัชญาที่เป็นมาตรฐานสากลและเป็นที่ยอมรับของนานาชาติ ประเทศ การบริหารงานราชทัณฑ์ภายใต้หลักการแห่งมาตรฐานเรือนจำ 10 ด้าน ที่กำหนดไว้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับตัวซึ่งวัดซึ่งเป็นเครื่องหมายที่มีความชัดเจน เพื่อให้บุคลากรเรือนจำและทัณฑสถานทุกคนมีความเข้าใจตรงกันและสามารถพัฒนางานราชทัณฑ์ ตัวชี้วัดมาตรฐานในการดำเนินงานตามมาตรฐานเรือนจำ 10 ด้าน ถือว่าเป็นแนวกลยุทธ์ในงานราชทัณฑ์เท่านั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมาย (Goal) ของระบบงานราชทัณฑ์ของไทยให้เกิดมาตรฐานในระดับที่พร้อมในการพัฒนาไปถึงระดับสากลซึ่งในอนาคตจะต้องมีการพัฒนาต่อไป ดังนั้น กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดมาตรฐานเรือนจำ 10 ด้าน ประกอบด้วย (คู่มือมาตรฐานโปร่งใส 5 ด้าน)

1. มาตรฐานด้านการบริหารจัดการ การบริหารจัดการเรือนจำต้องมีระบบที่ทำให้การดำเนินงานของงานราชทัณฑ์เป็นอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการรวมงานราชทัณฑ์ รวมถึงต้องปฏิบัติตามหลักการบริหารบ้านเมืองที่ดี ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของหลักการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงปลอดภัยของงานราชทัณฑ์

2. มาตรฐานด้านบุคลากร บุคลากรหรือทรัพยากรบุคคลนับได้ว่าเป็นกลไกที่สำคัญที่สุด ทั้งนี้ จะต้องมีความรู้ที่ทันสมัยและมีคุณสมบัติด้านความรู้ ประสิทธิภาพ และวิสัยทัศน์ที่เหมาะสมกับการ

ดำเนินงานในแต่ละด้านแต่ละประเภทของภารกิจที่รับผิดชอบ ประกอบกับต้องมีอัตรากำลังที่เหมาะสมกับสภาพของงาน รวมถึงการจัดให้มีแผนการให้ผลตอบแทน และสวัสดิการที่มีความโปร่งใส เหมาะสม และเพียงพอ

3. มาตรฐานด้านอาคารสถานที่และรูปแบบทางกายภาพของเรือนจำ/ทัณฑสถาน ลักษณะอาคารสถานที่และรูปแบบทางกายภาพของเรือนจำ/ทัณฑสถาน ต้องสอดคล้องและเอื้อประโยชน์ต่อการควบคุมที่ง่ายและสะดวกกับเจ้าหน้าที่ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขัง รวมถึงการป้องกัน รักษาความปลอดภัยภายในเรือนจำ/ทัณฑสถาน

4. มาตรฐานด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง การจำแนกผู้ต้องขังต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายเพื่อเป้าหมายหลัก 2 ประการ คือ การกำหนดระดับความมั่นคงปลอดภัยในการควบคุมอย่างเหมาะสม และการกำหนดกิจกรรมการปฏิบัติในด้านการฟื้นฟูแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขัง ซึ่งเน้นถึงสิทธิ ความต้องการหรือความสนใจของผู้ต้องขังเป็นหลัก โดยจะส่งผลให้เกิดการปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมแก่ผู้ต้องขังระหว่างถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน และสามารถกลับไปใช้ชีวิตอย่างปกติสุขภายหลังปล่อยตัวพ้นโทษ

5. มาตรฐานด้านการควบคุมผู้ต้องขังและการรักษาความปลอดภัย เรือนจำ/ทัณฑสถาน ต้องผสมผสานระหว่างกิจกรรมการควบคุม การตรวจสอบตรวจการณ์ กับนโยบาย/กระบวนการในเรื่องดังกล่าว ที่มีความชัดเจนและเป็นที่ยอมรับให้มีความสอดคล้องกับหลักการรักษาความมั่นคงปลอดภัย การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง รวมถึงสิทธิมนุษยชน

6. มาตรฐานด้านการศึกษาและการฝึกวิชาชีพ เรือนจำ/ทัณฑสถาน ต้องกำหนดนโยบายทางการศึกษาและ/หรือการฝึกวิชาชีพไว้อย่างชัดเจน โดยให้มีแผนหรือหลักสูตรการจัดการศึกษาและการฝึกวิชาชีพสำหรับผู้ต้องขัง อีกทั้งต้องจัดให้มีผู้ฝึกสอนที่ได้รับการรับรอง หรือมีการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกในการจัดการหลักสูตร ทั้งนี้ การจัดการแผนหรือหลักสูตรควรคำนึงถึงผลแห่งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หรือความสนใจของผู้ต้องขัง รวมถึงการดำเนินชีวิตอย่างปกติสุข และมีคุณภาพของผู้ต้องขังภายหลังพ้นโทษ

7. มาตรฐานด้านการทำงานและการใช้แรงงานของผู้ต้องขัง นโยบายด้านการทำงานของผู้ต้องขัง ต้องมีความสอดคล้องกับเป้าหมายของการลดความกดดัน เนื่องจากการถูกคุมขัง การพัฒนาพฤติกรรม การเสริมสร้างระเบียบวินัย การสร้างทักษะในการประกอบอาชีพภายหลังการพ้นโทษ และการดำรงอยู่อย่างปกติสุขของผู้ต้องขัง

8. มาตรฐานด้านการรักษาระเบียบและการลงโทษทางวินัยของผู้ต้องขัง เพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการในด้านการควบคุมผู้ต้องขังภายในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ละมีประสิทธิภาพ อันจะเอื้อประโยชน์ต่อการปฏิบัติเพื่อพัฒนาและแก้ไขผู้ต้องขัง

ในด้านอื่น ๆ ต่อไป รวมถึงเป็นการสร้างทัศนคติเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันภายในสังคมภายใต้กฎระเบียบ

9. มาตรฐานด้านการให้บริการผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังพึงได้รับสิทธิหรือประโยชน์ของผู้ต้องขัง และการบริการจากเรือนจำ/ทัณฑสถาน ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และนโยบายที่เกี่ยวข้อง กำหนดไว้ทุกประการ ทั้งนี้ ต้องดำเนินการให้สภาพความเป็นอยู่ผู้ต้องขังภายในเรือนจำ/ทัณฑสถาน มีความแตกต่างจากสภาพภายนอกน้อยที่สุด โดยความแตกต่างดังกล่าวต้องคำนึงถึงจุดดุลยภาพ ระหว่างสิทธิมนุษยชนและหลักการลงโทษ รวมถึงต้องอยู่ภายใต้ระบบการตรวจสอบเพื่อรักษา ความมั่นคงปลอดภัย

10. มาตรฐานด้านกิจกรรมและการได้รับประโยชน์ของผู้ต้องขัง การจัดกิจกรรมและการได้รับประโยชน์ของผู้ต้องขังในขณะถูกคุมขัง นับเป็นหลักการหนึ่งที่เสริมสร้างระเบียบวินัยและ สนับสนุนให้การควบคุมและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยความต้องการของมนุษย์

ความต้องการแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ ระดับแรก หมายถึงความต้องการ (want) ที่ เป็น ความปรารถนา หวัง อยากรได้ ระดับสอง หมายถึง ความต้องการ (need) ที่ เป็น ความจำเป็นใน การดำรงอยู่ของชีวิต เช่น ความต้องการอาหาร อากาศ การนอนหลับพักผ่อน การสืบพันธุ์ รวมทั้ง การขับถ่ายของเสียออกจากร่างกาย

ในทางพุทธศาสนา ความต้องการหมายถึง กิเลส ซึ่งเป็นเหตุแห่งความเศร้าหมองทั้งปวง ดังนั้น พุทธศาสนาจึงสอนให้มนุษย์รู้จักควบคุมความต้องการหรือกิเลสให้มีมากเกินไปเพื่อชีวิตที่ สงบสุข สำหรับความหมายทางจิตวิทยา ความต้องการหมายถึง สภาวะที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจาก ร่างกายและจิตใจขาดความสมดุล จึงต้องการที่จะเติมเต็มในสิ่งที่ขาดหายไปและเมื่อความ ต้องการหนึ่งได้รับการตอบสนองแล้ว มนุษย์ก็จะมีความต้องการใหม่ในระดับที่สูงขึ้นไป ซึ่งจะมีผลต่อ พฤติกรรมและความเจริญของการพัฒนาทางบุคคลิกภาพ

ความต้องการของมนุษย์แบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ

1. ความต้องการขั้นพื้นฐาน เป็นความต้องการของร่างกายซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่ขาดไม่ได้ เช่น ความต้องการทางอาหาร อากาศ การพักผ่อน การขับถ่าย และสืบพันธุ์
2. ความต้องการขั้นสูงขึ้นไป เป็นความต้องการที่เกิดขึ้นภายหลังความต้องการขั้น พื้นฐานได้รับการตอบสนองแล้ว เช่น ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการความรัก

ความต้องการความเป็นเจ้าของ ความต้องการได้รับความยกย่อง และเมื่อความต้องการอันหนึ่งอันใดได้รับการตอบสนองแล้ว ก็จะเกิดความต้องการใหม่ในขั้นสูงขึ้นไป

ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ของมาสโลว์ (Maslow)

มาสโลว์ (Maslow) ได้ตั้งสมมติฐานว่ามนุษย์มีความต้องการ ดังนี้

- 1) มนุษย์มีความต้องการ และความต้องการที่มีอยู่นั้นไม่มีที่สิ้นสุด
- 2) ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่ใช่สิ่งจูงใจสำหรับพฤติกรรม ในพฤติกรรม ในขณะที่ความต้องการที่ไม่ได้รับการตอบสนอง จึงจะเป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรม
- 3) ความต้องการสามารถเกิดขึ้นซ้ำซ้อนกันได้ บางครั้งในขณะที่ความต้องการหนึ่งได้รับการตอบสนองแล้วยังไม่สิ้นสุด ก็สามารถเกิดความต้องการด้านอื่น ๆ ซ้อนขึ้นมาได้อีก
- 4) ความต้องการของมนุษย์มีลักษณะเป็นลำดับขั้นความสำคัญ กล่าวคือ เมื่อความต้องการในระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการในระดับสูงก็จะเรียกร้องให้มีการตอบสนองต่อไป

ลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Basic Needs)

1. ความต้องการระดับต่ำสุดคือความต้องการทางกายภาพ (Basic physical needs) เป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ที่ประกอบด้วยปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค นอกจากนั้นยังหมายรวมถึงความต้องการทางเพศ อากาศ การพักผ่อน การนอนหลับและการขับถ่าย รวมทั้งสิ่งจำเป็นอื่น ๆ ที่ทำให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้ ซึ่งความต้องการเหล่านี้เป็นความต้องการที่จูงใจให้มนุษย์มีพฤติกรรมในการตอบสนองความต้องการของตนเอง
2. ความต้องการทางด้านความมั่นคงปลอดภัย (Safety and security needs) เมื่อความต้องการทางด้านร่างกายได้รับการตอบสนองจนเป็นที่พอใจแล้ว ความต้องการขั้นต่อไปที่จะเกิดขึ้นก็คือ ความต้องการความปลอดภัย ซึ่งเป็นความต้องการที่จะได้รับความคุ้มครองจากภัยอันตรายต่าง ๆ ที่มีต่อร่างกาย เช่น อุบัติเหตุ และอาชญากรรมทั่วไป นอกจากนี้ยังหมายถึงความต้องการความมั่นคงในการทำงานอีกด้วย
3. ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Love and belonging or social needs) มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ดังนั้น จึงต้องการที่จะมีความผูกพันกับ

บุคคลอื่น ต้องการสร้างครอบครัว ต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม เช่น การรวมตัวกันเป็นสโมสร มูลนิธิ เป็นต้น

4. ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องนับถือในตนเองและจากบุคคลอื่น (Esteem and status needs) หมายถึงความต้องการเคารพตนเอง (Self respect) และความมีชื่อเสียงเกียรติยศ (Prestige) ซึ่งเป็นแรงจูงใจให้บุคคลเกิดพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น การทำกิจกรรมเพื่อสังคม อาสาสมัคร เป็นต้น

5. ความต้องการบรรลุเป้าหมาย และทำการให้บรรลุวัตถุประสงค์ (Self-actualization and fulfillment needs) เป็นความต้องการระดับสูงสุดที่บุคคลพยายามกระทำเพื่อพิสูจน์ศักยภาพของตนเอง ซึ่งสิ่งที่ได้รับจะเป็นความพึงพอใจ และภาคภูมิใจที่ได้กระทำอย่างเต็มความสามารถ

ความต้องการตามทฤษฎีของเมอร์เรย์ (Murray)

เมอร์เรย์มีความคิดว่า ความต้องการเป็นสิ่งที่บุคคลสร้างขึ้น และเป็นแรงจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง และบางครั้งเกิดจากสภาพแวดล้อมในสังคม ทั้งนี้ความต้องการอาจจะเกิดขึ้นทีละอย่าง หรือเกิดขึ้นหลายอย่างพร้อมกันก็ได้ เมอร์เรย์ได้แบ่งความต้องการออกเป็น 20 ประเภทดังนี้ (มุกดา ศรีรงค์ และคณะ, 2540, น. 235-237)

1. ความต้องการที่จะเอาชนะซึ่งแสดงออกด้วยความก้าวร้าว (Need for aggression) หมายถึงความต้องการที่จะเอาชนะด้วยการแสดงพฤติกรรมที่ก้าวร้าว ทำให้เกิดการต่อสู้ทำร้ายกันทั้งทางร่างกายและวาจา

2. ความต้องการที่จะเอาชนะฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ (Need for counteraction) หมายถึงความต้องการที่จะเอาชนะฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ทำให้บุคคลเกิดพฤติกรรมในการพยายามกระทำกิจหรือการงานให้ประสบผลสำเร็จ และไม่ยอมที่จะล้มเหลว สิ่งกระตุ้นให้เกิดความต้องการประเภทนี้ได้ก็คือ คำดูถูกดูหมิ่นจากผู้อื่นจึงทำให้เกิดพฤติกรรมในการที่จะลดค่าสับประมาท

3. ความต้องการที่จะยอมแพ้ (Need for abasement) หมายถึง ความต้องการที่จะยอมแพ้ เป็นความต้องการที่ผลักดันให้บุคคลเกิดพฤติกรรมในการยอมแพ้ ยอมรับผิด ยอมรับคำวิพากษ์วิจารณ์ การรับการถูกลงโทษ รวมถึงการยอมทำร้ายตัวเอง

4. ความต้องการที่จะป้องกันตัวเอง (Need for denfendance) หมายถึงความต้องการป้องกันตัวเอง ซึ่งผลักดันให้บุคคลเกิดพฤติกรรมในการป้องกันตัวเองจากคำวิพากษ์วิจารณ์เป็นกลไกในการป้องกันทางจิต ที่พยายามหาเหตุผลมาอธิบายการกระทำของตนเอง

5. ความต้องการที่จะเป็นอิสระจากสิ่งกีดขวางต่าง ๆ (Need for autonomy) หมายถึง ความต้องการเป็นอิสระจากสิ่งกีดขวางที่ขวางกั้น มีพฤติกรรมต่อสู้เพื่อความเป็นตัวของตัวเอง เช่น ต้องการทำงานเลี้ยงตนเอง ต้องการตัดสินใจเอง ต้องการเป็นอิสระจากการควบคุมของพ่อแม่และครู

6. ความต้องการความสำเร็จ (Need for achievement) หมายถึง ความต้องการความสำเร็จ ต้องการกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่ยากลำบากให้ประสบผลสำเร็จ ต้องการได้รับชัยชนะเหนือผู้อื่น

7. ความต้องการที่จะสร้างมิตรภาพกับผู้อื่น (Need for affiliation) หมายถึง ความต้องการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นหรือต้องการมีมิตร ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมในการเอาอกเอาใจผู้อื่น รู้จักเกรงใจ และให้การช่วยเหลือผู้อื่น

8. ความต้องการความสนุกสนาน (Need for play) หมายถึง ความต้องการความสนุกสนาน ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมร่าเริงแสดงออกซึ่งความสนุกสนาน เช่น การหัวเราะ ฟังเพลง เล่นรำ และกิจกรรมสันทนาการต่าง ๆ

9. ความต้องการแยกตนออกจากผู้อื่น (Need for rejection) หมายถึง ความต้องการแยกตนออกจากผู้อื่น ผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเบียดเบียนผู้อื่น ไม่รู้สึกยินดี ยินร้ายกับบุคคลรอบข้าง และปลีกตัวออกจากสังคม

10. ความต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่น (Need for succorance) หมายถึง ความต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่น ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อให้ผู้อื่นเห็นใจและสงสารรวมถึงความต้องการคำแนะนำและชี้แจงจากบุคคลอื่นด้วย

11. ความต้องการที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่น (Need for nurturance) หมายถึง ความต้องการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่น เป็นความต้องการที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมในการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นการกุศล แสดงความเมตตาเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และช่วยเหลือผู้ที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้

12. ความต้องการที่จะสร้างความประทับใจให้ผู้อื่น (Need for exhibition) หมายถึง ความต้องการสร้างตนเองให้เป็นที่ประทับใจของผู้อื่น ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมในทางที่ดีเพื่อเรียกร้องความสนใจและประทับใจ เช่น การฝึกตนให้มีความสามารถพิเศษ

13. ความต้องการที่จะมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น (Need for dominance) หมายถึง ความต้องการมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น ต้องการให้บุคคลอื่นกระทำตามตามคำสั่งของตน มีพฤติกรรมชอบแสดงอำนาจ ทำตัวให้ดูเป็นที่หน้าเกรงขาม หรืออาจจะมีพฤติกรรมในทางข่มขู่

14. ความต้องการที่จะยอมรับนับถือผู้อื่นว่า (Need for deference) หมายถึง การต้องการอ้างอิงผู้ที่สังคมยอมรับหรือผู้อาวุโส เป็นการแสดงพฤติกรรมยอมรับและชื่นชมใน

บุคคลที่ได้รับจากการยอมรับจากสังคม และอ้างความสัมพันธ์ของตนกับบุคคลดังกล่าว คล้ายกับการยินยอมอยู่ใต้อำนาจของผู้นั้น

15. ความต้องการที่จะหลีกเลี่ยงความรู้สึกล้มเหลว (Need for avoidance of inferiority) หมายถึงความต้องการหลีกเลี่ยงปมด้อยและความล้มเหลว ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมในการหลบหน้าเพื่อหนีพ้นกับความอับอาย และสร้างเรื่องหรือสถานการณ์ปกปิดปมด้อยตนเอง

16. ความต้องการที่จะหลีกเลี่ยงจากอันตรายต่าง ๆ (Need for avoidance of harm) หมายถึงความต้องการหลีกเลี่ยงอันตราย ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมในทางหลีกเลี่ยงความเจ็บปวดด้านร่างกายและจิตใจ และพฤติกรรมในทางหาวิธีป้องกันอันตรายและหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่เสี่ยง

17. ความต้องการหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษหรือตำหนิ (Need for avoidance of blame) หมายถึงความต้องการหลีกเลี่ยงจากการถูกตำหนิและลงโทษ ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมในการคล้อยตามกลุ่มเพื่อป้องกันการกล่าวโทษจากกลุ่ม หรือแสดงพฤติกรรมในการปกปิดความผิดของตนเอง

18. ความต้องการที่จะจัดการทุกสิ่งทุกอย่างให้อยู่ในสภาพที่เรียบร้อย (Need for orderliness) หมายถึงความต้องการความเป็นระเบียบเรียบร้อย อยากเห็นสิ่งต่าง ๆ เป็นไปตามกฎระเบียบของสังคม และแสดงพฤติกรรมที่เป็นไปตามประเพณี

19. ความต้องการที่จะรักษาชื่อเสียงของตนเอง (Need for inviolacy) หมายถึง ความต้องการรักษาชื่อเสียง เป็นความต้องการที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมในการปกป้องเกียรติยศ วงศ์ตระกูล มีพฤติกรรมที่ซื่อสัตย์ เพราะไม่ต้องการถูกทำลายชื่อเสียง

20. ความต้องการให้ตนเองมีความแตกต่างจากผู้อื่น (Need for contrariness) หมายถึงความต้องการให้ตนเองแตกต่างจากผู้อื่น ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่แปลกไปจากผู้อื่น เช่น การพูดจา การแต่งกาย การแสดงออกในสังคม ซึ่งอาจมีพฤติกรรมในทางคัดค้านต่อส่วนรวม

ความต้องการของผู้ต้องขัง

ผู้ต้องขังเป็นบุคคลที่มีสถานะทางสังคมต่างจากคนทั่วไป มีอิสรภาพที่จำกัด และต้องประพฤติปฏิบัติตนอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของเจ้าพนักงานเรือนจำ โดยยึดข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังภายในเรือนจำ และกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 รวมทั้งกฎหมาย และระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นแนวในการปฏิบัติ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีกฎ ระเบียบต่าง ๆ เป็นข้อกำหนดแนวทางปฏิบัติ แต่ในความเป็นจริงการควบคุมดูแลและการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังนั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้ต้องขังเองเป็นสำคัญด้วย ดังนี้ (สุเทพ ขวลิต, 2537, น. 153-156)

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) ได้แก่ ความกระหาย กระหาย ความต้องการความอบอุ่นทางด้านร่างกาย การออกกำลังกาย การพักผ่อนนอนหลับ ความต้องการสัมผัสของประสาทในเรื่องรูป รส กลิ่น เสียง รวมทั้งความต้องการในด้านปัจจัย 4 คือ

ความต้องการด้านอาหาร โดยเฉพาะอาหารที่มีคุณภาพ เรือนจำและทัณฑสถานจึงต้องเอาใจใส่ดูแล ให้เป็นไปตามมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ เป็นไปตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2547 และบทบัญญัติของกฎกระทรวงมหาดไทย รวมทั้งระเบียบ ข้อบังคับ และหนังสือสั่งการต่าง ๆ

ความต้องการทางด้านเครื่องนุ่งห่มหลับนอน ได้มีการอนุโลม ให้ผู้ต้องขังใช้เครื่องนุ่งห่มหลับนอนที่เป็นของส่วนตัวได้ เพราะการใช้เครื่องนุ่งห่มหลับนอนที่เป็นแบบของทางราชการอาจทำให้ผู้ต้องขังรู้สึกอับอาย และรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าต่ำลง อย่างไรก็ตามหากผู้ต้องขังคนใดไม่มีเครื่องนุ่งห่มเป็นของตนเอง เรือนจำและ ทัณฑสถานก็จะดำเนินการจัดหาให้

ความต้องการด้านที่อยู่อาศัย ถึงแม้ว่าเรือนจำและทัณฑสถานได้จัดที่อยู่อาศัยให้กับผู้ต้องขังแล้ว แต่ผู้ต้องขังยังต้องการที่อยู่อาศัยที่เพียงพอ สะอาด และปลอดภัยจากภัยอันตรายต่าง ๆ เรือนจำและทัณฑสถานจึงต้องจัดหาที่อยู่อาศัยให้เพียงพอต่อจำนวนผู้ต้องขัง และต้องเป็นที่อยู่อาศัยที่มั่นคงแข็งแรง

ความต้องการมีสุขภาพที่ดี หรือต้องการรักษาโรคเมื่อเจ็บป่วย การให้บริการทางการแพทย์ในเรือนจำและทัณฑสถานมีความสำคัญมาก เพราะสภาพความเป็นอยู่ภายในมีพื้นที่จำกัด ความเป็นอยู่แออัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพการณ์ปัจจุบัน จำนวนผู้ต้องขังเพิ่มมากขึ้นจนกลายเป็นปัญหาวิกฤตทำให้ผู้ต้องขังล้มเรือนจำ ซึ่งหากการดูแลเรื่องสุขภาพอนามัยของผู้ต้องขังไม่ดีพอ อาจทำให้เกิดโรคระบาดได้

2. ความต้องการทางด้านจิตใจ ความต้องการทางด้านจิตใจของผู้ต้องขังนั้นจะมีมากกว่าคนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการอิสรภาพ และความต้องการได้รับการติดต่อเยี่ยมเยียนจากญาติพี่น้องซึ่งความต้องการดังที่กล่าวมานี้ มีผลต่อการประพฤติปฏิบัติตนและมีส่วนทำให้ผู้ต้องขังได้คิดกลับตัวเป็นคนดี

เรือนจำและทัณฑสถาน จึงต้องจัดให้มีการติดต่อเยี่ยมเยียนระหว่างญาติกับผู้ต้องขัง เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้ผู้ต้องขังรู้สึกอบอุ่น และเห็นคุณค่าในตนเอง เช่น การเปิดให้บริการ

ญาติเยี่ยมผู้ต้องขังในกรณีปกติ การเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้ติดต่อกับญาติทางจดหมาย รวมทั้งการดำเนินการให้มีการเยี่ยมญาติในกรณีพิเศษในลักษณะใกล้ชิดแบบถึงตัว

3. ความต้องการทางด้านสังคม แบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ

3.1 ความต้องการทางสังคม (Social ability) คือ ความต้องการติดต่อสัมพันธ์และมีกิจกรรมร่วมกับผู้ต้องขังและคนอื่น ๆ เช่น ต้องการมีเพื่อน ต้องการพูดคุย และหัวเราะ

3.2 ความต้องการเป็นที่ยอมรับ (Belonging) คือ ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม โดยมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับทุกคนในกลุ่ม ให้กลุ่มยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม

3.3 ความต้องการมีฐานะทางสังคม (Status) คือต้องการให้บุคคลในสังคมเห็นความสำคัญของตนเองต้องการให้คนสังเกตและยกย่องเอาใจใส่ตน

4. ความต้องการความปลอดภัย (Security needs) ความต้องการความปลอดภัยอาจแบ่งได้ 2 ทางคือ

4.1 ความต้องการความปลอดภัยทางด้านเศรษฐกิจ (Economic security) ได้แก่ ความต้องการความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ต้องการมีงานทำ ต้องการมีสภาพคล่องในการใช้จ่ายใช้สอย

4.2 ความปลอดภัยทางจิตใจ (Psychological security) ได้แก่ ความต้องการความสบายใจ ความรู้สึกอบอุ่นปลอดภัย และสามารถคาดหวังอนาคตได้ในทางที่ดี

5. ความต้องการแสดงตัวเองออกมา (Self expression needs) ความต้องการแสดงตัวเองออกมาแบ่งได้เป็น 3 ทางคือ

5.1 ความต้องการเป็นตัวของตัวเอง คือต้องการเป็นผู้ลิขิตชีวิตของตัวเองต้องการความมีอิสระในการดำเนินชีวิต

5.2 ความต้องการพิสูจน์ตัวเอง คือความต้องการที่จะพิสูจน์ความสามารถของตัวเองและแสดงความสามารถให้คนอื่นเห็น ต้องการสร้างผลงานที่ดีเอาไว้ ต้องการสร้างความสำเร็จในชีวิต

5.3 ความต้องการความก้าวหน้า (Growth) คือความต้องการในการเพิ่มความสามารถและการเรียนรู้มากขึ้น

จะเห็นได้ว่า การศึกษาในเรื่องความต้องการของผู้ต้องขัง และการนำหลักอาชญาวิทยา หลักทัณฑ์วิทยา ตลอดจนหลักจิตวิทยาเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง จะช่วยให้ผู้ต้องขังกลับตนเป็นคนดี กรมราชทัณฑ์ในปัจจุบันจึงเน้นในเรื่องการอบรมแก้ไขพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังดังกล่าว และกำหนดให้เป็นนโยบายเพื่อปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน โดยคำนึงถึงเป้าหมายและประโยชน์ของผู้ต้องขังเป็นสำคัญ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กัญญาพัชร อ่วมศิริ (2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเยี่ยมญาติที่ส่งผลต่อการปรับตัวของผู้ต้องขัง : ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำกลางบางขวาง ผลการวิจัยพบว่า การเยี่ยมญาติของผู้ต้องขังเป็นการเชื่อมโยงระหว่างสังคมภายนอกและสังคมภายในเรือนจำ ระหว่างญาติกับผู้ต้องขัง และพบว่าผู้ต้องขังมีการปรับตัวได้ดีเป็นผู้ต้องขังที่มีการเยี่ยมญาติในรูปแบบการเยี่ยมแบบปกติอย่างสม่ำเสมอ ผู้ต้องขังที่การปรับตัวได้ปานกลางเป็นผู้ต้องขังที่มีการเยี่ยมญาติในรูปแบบปกติไม่บ่อยนักและมีการเยี่ยมญาติแบบถึงตัวในวันพบญาติเป็นครั้งคราว ส่วนผู้ต้องขังที่มีการปรับตัวได้ไม่ดี เป็นผู้ต้องขังที่ไม่ได้รับการเยี่ยมญาติทั้งในรูปแบบปกติและรูปแบบการเยี่ยมแบบถึงตัว

ปัญหาอุปสรรคในการปรับตัวของผู้ต้องขังพบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการเยี่ยมญาติ ประกอบด้วยรูปแบบการเยี่ยมญาติ สถานที่ตั้งเรือนจำกับครอบครัวผู้ต้องขังฐานครอบครัวผู้ต้องขัง นอกจากนี้ยังพบอีกว่า การปรับตัวของผู้ต้องขังยังมีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับสภาพสังคมและสภาพแวดล้อมในเรือนจำ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของผู้ต้องขังก่อนต้องโทษ และขณะต้องโทษจำคุก

ข้อเสนอแนะที่สำคัญ ต้องมีการสร้างสถาบันครอบครัวให้มีความเข้มแข็งเพื่อเป็นเกราะป้องกันสมาชิกของครอบครัวไม่ให้เดินเส้นทางของการเป็นอาชญากร สำหรับเรือนจำควรให้ความสำคัญกับงานเยี่ยมญาติของผู้ต้องขังเป็นอันดับแรก

เอมอร เสี่ยงใหญ่ (2541) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ต้องขังเพื่อกลับเข้าสู่สังคมปกติ ผลการวิจัยพบว่าประชากรที่มีภูมิหลังทางสังคมต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะการเตรียมความพร้อมผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้ผู้บัญชาการเรือนจำเห็นความสำคัญของการเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ต้องขังก่อนปล่อย และเพิ่มเติมความรู้ในด้านการจัดกลุ่มการสังคมสงเคราะห์โดยชุมชนแก่เจ้าหน้าที่และผู้บัญชาการเรือนจำ

สมพิส ไชยคำ (2529) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสำนึกในความผิดและความคาดหวังในอนาคตของนักโทษในเรือนจำ พบว่า ความแตกต่างทางด้านอายุ ลักษณะการต้องโทษ การอบรมเลี้ยงดู มีผลต่อสำนึกในความผิดและความคาดหวังในอนาคตของนักโทษกล่าวคือนักโทษที่มีอายุระดับมากกว่า มีความสำนึกในความผิดน้อยกว่า ซึ่งแสดงว่าผู้ที่มีอายุน้อยกว่า มีความสำนึกในความผิดน้อยกว่าผู้ที่มีอายุระดับน้อยกว่า ซึ่งแสดงว่าผู้ที่มีอายุน้อยกว่ามีโอกาสของชีวิตมากกว่าทั้งมีความคาดหวังออกจากเรือนจำสูงกว่าผู้ที่มีอายุมากกว่า นักโทษที่มีการต้องโทษต่างกัน (ผู้ที่ไม่เคยต้องโทษกับผู้ที่เคยต้องโทษมาแล้วอย่างน้อยหนึ่งครั้ง) มีความสำนึกในความผิดไม่แตกต่างกัน

แต่มีความคาดหวังในอนาคตแตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้ที่ไม่เคยต้องโทษมีความคาดหวังในอนาคตมากกว่าผู้ที่เคยต้องโทษ

การอบรมเลี้ยงดูมีผลต่อความสำนึกในความผิดของนักโทษแตกต่างกัน กล่าวคือนักโทษที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวแบบประชาธิปไตยมีความสำนึกผิดสูงกว่าผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวแบบทอดทิ้งและแบบค้ำครองมากเกินไป แสดงว่าการอบรมเลี้ยงดูมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคลรวมทั้งจิตใจ จึงมีผลทำให้มีความสำนึกในความผิดต่างกัน

สุชาติ แก้วอัน (2538) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สถานภาพและพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของผู้ต้องขังในทหรณะของผู้บัญชาการเรือนจำและหัวหน้าฝ่ายในกลุ่มเรือนจำที่ 8 ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมของผู้ต้องขังที่เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อส่วนรวม มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย พฤติกรรมส่วนบุคคลของผู้ต้องขังพบว่าเป็นพฤติกรรมที่เป็นปัญหาในระดับปานกลาง

ลักษณะของการกระทำความผิดพบว่าส่วนใหญ่ กระทำความผิดมากที่สุดได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่อายุระหว่าง 20-30 ปี ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าอายุระหว่าง 20-30 ปี เป็นวัยแห่งการมุ่งหางานและทำงาน ปัญหาการว่างงานและไม่มียานทำวุฒิการศึกษาของผู้กระทำความผิดมากที่สุดได้แก่

ระดับประถมศึกษา ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ได้ข้อเสนอแนะคือ ให้เรือนจำจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังอย่างจริงจัง กว้างขวาง และให้เรือนจำเป็นเขตปลอดผู้ไม่รู้หนังสือ ให้เรือนจำฝึกหัดงานให้แก่ผู้ต้องขัง ได้มีความรู้ก่อนพ้นโทษ โดยเฉพาะการฝึกหัดอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน การอบรมศีลธรรม จริยธรรม และให้ผู้ต้องขังเข้าร่วมกิจกรรมให้มากขึ้นเพื่อฟื้นฟูจิตใจผู้ต้องขัง ให้เห็นคุณค่าของชีวิต อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข

พัชรภรณ์ เวชวงศ์วาน (2531) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะของผู้บัญชาการเรือนจำต่องานสังคมสงเคราะห์ในเรือนจำ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บัญชาการเรือนจำส่วนใหญ่เป็นเพศชายอายุระหว่าง 41-50 ปี ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการเรือนจำตั้งแต่ 7 ปีขึ้นไป มีความเข้าใจในงานสังคมสงเคราะห์ในเรือนจำถูกต้อง และมีความคิดเห็นว่า ควรมีบริการสังคมสงเคราะห์ในเรือนจำ เพราะเชื่อว่างานบริการสังคมสงเคราะห์สามารถช่วยแก้ปัญหาและช่วยอบรมฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดีได้ แต่ส่วนใหญ่เรือนจำและทัณฑสถานยังมีนักสังคมสงเคราะห์ประจำเรือนจำไม่เพียงพอ และนักสังคมสงเคราะห์จะได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานหลายด้านทำให้งานสังคมสงเคราะห์ประสบปัญหา

อารีลักษณ์ สินธพพันธ์ (2531) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเรือนจำในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่าในจำนวนข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำทั้งสิ้น 80 ข้อ เรือนจำในประเทศไทยสามารถปฏิบัติตามข้อกำหนด

ให้สอดคล้องหรือปฏิบัติตามข้อกำหนดขั้นต่ำได้ 42 ข้อ ดังนั้น หากเมื่อรวมข้อที่สามารถปฏิบัติได้ และปฏิบัติได้บางส่วนเข้าด้วยกันประเทศไทยสามารถดำเนินการให้สอดคล้องกับข้อกำหนด มาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติได้ถึง 67 ข้อ หรือคิดเป็นร้อยละ 83.75

ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญที่สุดในการปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำคือ ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณ ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรโดยเฉพาะบุคลากรด้านการควบคุม ซึ่งไม่เพียงพอทำให้เจ้าหน้าที่ต้องทำงานหลายด้าน

ประภัสสร หนังสือ (2541) ได้ ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของ เจ้าพนักงานเรือนจำ : ศึกษาเฉพาะกรณีเจ้าพนักงานด้านการควบคุมผู้ต้องขังของเรือนจำกลาง บางขวาง ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานเรือนจำ ไว้ 3 ประการ คือ

1. ปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงานด้านการควบคุม ผู้ต้องขังเพราะเจ้าพนักงานเรือนจำที่มีประสบการณ์การทำงานด้านการควบคุมจะมีความเข้าใจ ด้านสถานการณ์การทำงานด้านการควบคุมจะมีความเข้าใจในสถานการณ์ได้อย่างรวดเร็ว เข้าใจ ความต้องการและสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ต้องขังได้อย่างถูกต้อง

2. ปัจจัยที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานคือ การเข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งเจ้าพนักงานที่เข้ารับการฝึกอบรมจะมีความเข้าใจในแนวทางปฏิบัติงานได้ดี และมอบหมายงานให้เจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ ช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยดีเช่นกัน นอกจากนี้ การให้ความร่วมมือระหว่างเจ้าพนักงานกับผู้ต้องขัง ก็เป็นปัจจัยที่ทำให้การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงาน บรรลุตามเป้าหมาย

3. ปัจจัยที่เป็นปัญหาต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำ ซึ่งได้แก่ ปัญหา เศรษฐกิจ ปัญหาครอบครัว รวมทั้งปัญหาสุขภาพร่างกาย นอกจากนั้นยังมีปัญหาที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงาน

สุกัญญา กาญจนรัตน์ (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความหวัง ต่อการดำเนินงานชีวิตหลังพ้นโทษของผู้ต้องขังในทัณฑสถานเปิดห้วยโป่ง ทัณฑสถานเปิดบ้านนาหวง และทัณฑสถานเปิดบ้านเนินสูง ผลการวิจัยพบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่เป็นผู้ต้องขังชั้นเยี่ยมอายุ ระหว่าง 31-40 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษา กระทำความผิดฐานฆ่าคนตาย ประกอบขี้อื้อร้าย

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังต่อการดำเนินชีวิตหลังพ้นโทษจะเป็นไปในลักษณะที่ผู้ต้องขังเกิดความคาดหวังต่อทั้งตนเองและครอบครัวในระดับมากที่สุด เนื่องจาก ครอบครัวและหน่วยงานให้การสนับสนุนต่อผู้ต้องขังได้รับโอกาสในการปรับตนเป็นคนดีและจาก ลักษณะพื้นฐานของผู้ต้องขังเองด้วย ได้แก่ ชั้นของผู้ต้องขัง สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ

และรายได้ กล่าวคือ อาชีพก่อนต้องโทษมีผลทำให้ผู้ต้องขังเกิดความคาดหวังที่จะออกไปประกอบอาชีพเดิม เพราะมีความถนัดและมีความชำนาญอยู่แล้วส่วนระดับการศึกษาส่วนใหญ่ ได้รับการศึกษาชั้นประถมศึกษา มีความคาดหวังต่อครอบครัวคือ ครอบครัวมีอิทธิพลทำให้ผู้ต้องขังเกิดความคาดหวังต่อการดำเนินชีวิตหลังพ้นโทษ ครอบครัวมีส่วนช่วยเหลือให้คำแนะนำให้กำลังใจในการกลับตนเป็นคนดีในอนาคต

ที่ คุณา (2541) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ต้องขังต่อการจัดสภาพแวดล้อมในเรือนจำกลางเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้ต้องขังมีความพึงพอใจต่อการจัดสภาพแวดล้อมในเรือนจำกลางเชียงใหม่ในด้านการจัดสุขาภิบาลน้ำดื่ม น้ำใช้ อาหาร ห้องควบคุม โรงฝึกวิชาชีพ การกำจัดขยะ น้ำเสีย การจัดสวัสดิการ และนันทนาการ ในระดับปานกลาง

2. ผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังในสถานที่แตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อการจัดสภาพแวดล้อมในเรือนจำแตกต่างกัน

จันทร์จิรา หวังวรรณากุล (2539) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องขังเรือนจำเขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ผู้ต้องขังของเรือนจำเขต 3 มีผู้ต้องขังชายมากกว่าผู้ต้องขังหญิง และเรือนจำเขต 3 ไม่มีทัณฑสถานหญิง ผู้ต้องขังส่วนใหญ่อยู่ในวัยฉกรรจ์มีความรู้ต่ำ ฐานะยากจน และกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน เช่น ลักทรัพย์ รับของโจร ซึ่งก็แสดงให้เห็นถึงภูมิหลังของผู้ต้องขังมาจากปัญหาความยากจน เมื่อกระทำผิดได้รับโทษอยู่ในเรือนจำก็กระทำตนให้อยู่ในระเบียบวินัยที่ดี เมื่อได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษแล้ว ก็พยายามกลับตนเป็นคนดี แต่การที่ผู้ต้องขังได้กลับไปใช้ชีวิตอิสระในสังคมภายนอก พบกับสภาพแวดล้อมเดิม ๆ มีสิ่งยั่วยุหลายประการ อาทิ สินค้าฟุ่มเฟือย การคบเพื่อน ปัญหารายได้ไม่พอกับรายจ่าย ก็อาจจะทำให้ผู้ต้องขังกลับไปกระทำผิดซ้ำอีกได้

กฤษฎา เดชนะ (2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ต้องขังวัยหนุ่มต่อการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง : ศึกษาเฉพาะกรณีในทัณฑสถานวัยหนุ่มกลางมีความเห็นด้วยอย่างยิ่งมากที่สุด ในการจัดสวัสดิการเรื่อง การจัดให้ชมรายการโทรทัศน์ และวีดิทัศน์ การติดตั้งพัดลมเพดานบนเรือนนอน และพัดลมระบายอากาศ รองลงมาได้แก่ การจัดบริการน้ำดื่มสะอาด การให้คำปรึกษา การจัดงานวันพบญาติ การจัดบริการด้าน

บันเทิงและกีฬา ดังนั้นจะเห็นว่าการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมจึงมีความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเป็นการเตรียมความพร้อมในการที่จะรับการแก้ไขอบรม เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัยและเป็นคนดีของสังคมในโอกาสต่อไป

พยุ่ง จินะชิต (2533) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพของผู้ต้องโทษในเรือนจำจังหวัดพิษณุโลกกับการประกอบอาชญากรรมคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ต้องโทษที่กระทำความผิดเมื่อพิจารณาตามสภาพทางด้านการศึกษา ปรากฏว่าเป็นผู้มี การศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด สถานภาพด้านอายุเป็นผู้ที่มีอายุในช่วง 20-40 ปี สถานภาพเป็นโสด สถานภาพมีอาชีพรับจ้างมากที่สุด

พูนไท มีสตัย (2542, น. บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความต้องการของผู้ต้องขังในการฝึกวิชาชีพ : ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร จากการศึกษา พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีอายุ 25-30 ปี จบการศึกษาสูงสุดระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สถานภาพโสดและมีภูมิลำเนาในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล มีอาชีพรับจ้างทั่วไปและมีรายได้ 5,001-10,000 บาท ต่อเดือน ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีความต้องการวิชาชีพอบรมและพบว่า ปัจจัยด้านอายุ และสถานสมรสมีผลต่อความต้องการฝึกอบรมวิชาชีพ ด้านปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการฝึกอบรมวิชาชีพ คือ ด้านสถานที่ทำงานและครูฝึกไม่เพียงพอ

นรีพรรณ สุวรรณกิตติ (2542, น. บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการฝึกอบรมของผู้ต้องขังก่อนพ้นโทษในเรือนจำกลางคลองเปรม จากการศึกษาพบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 26-30 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ต้องโทษในคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์และอยู่ในเรือนจำมาแล้ว 1-3 ปี อาชีพรับจ้าง และมีรายได้ไม่เกิน 85,000.-บาท/ปี

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ พบว่าหากผู้ต้องขังได้รับการปฏิบัติด้วยการดูแลเอาใจใส่อย่างเหมาะสม ก็จะช่วยให้ผู้ต้องขังมีเจตคติทางบวก ซึ่งจะนำไปสู่ความพร้อมในการออกไปดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมภายนอกเรือนจำหลังการพ้นโทษ

กรอบแนวคิด

